

memoria nos videt: et in con-
fessione tua sumus. **A**nia ob-
sternere nos: et carnis
circulatorum. **A**nia si nos
in dicitur: et in omni

5 6 5 6 5

✓ act. Nr. 637

Frellius, Joh. Simon
2 Schriften

Diese Acten 60

1
2
3

L.VII.91.

AP O L O G I A
E C C L E S I A E
A N G L I C A N A E.

Authore Iohanne Iuello, o-
lim episcopo Sarisburiensi.

R O M. I.

Non enim me pudet Euangelij
CHRISTI: *Potentia siquidem*
est Dei, ad salutem omni
credenti. &c.

Com. Horneig.
1739

N E A P O L I
P A L A T I N O R V M,
Typis Matthaei Harnisch. lpf

M. D. X X C V I.

Jo. Horneig.

5 5 5 5 5

AB 750 979

D. IOANNI IV-
ELLO, EPISCOPO

SARISBURIENSI.

P. Martyr S. D.

PERA Episcopi
Londinensis, am-
pliss. præsul & Do-
mine quotidie mihi
etiam atque etiam obseruande,
allatum est exemplum tuæ Apolo-
giæ pro Anglicana Ecclesia, quæ
neq; à me neq; à nostris antea fue-
rat visa. In tuis quidem postremis
illam prodituram potius innuisti
quàm significaueris: Sed tantum
itineris hæctenus conficere non po-
tuit, vt prius ad nos quàm circiter
Cal. Sextiles peruenerit. Hinc tu
animo tuo metiaris, quantum da-

*Apologia
Ecclesia
Anglica-
na.*

A ij

EPISTOLA

mnum ob locorum distantiam sub-
 inde faciamus. Ea verò nō tantum
 mihi, cui omnia tua probantur
 & mirificè placent, omnibus mo-
 dis & numeris satisfecit, verum e-
 tiam Bullingero eiusque Filijs &
 generis, nec non Gualthero &
 Vuolphio, tam sapiens, mirabilis
 & eloquens visa est, vt eius lau-
 danda nullum modum faciant,
 nec arbitrantur hoc tempore quic-
 quam perfectius editum fuisse.
 Hanc ingenio tuo felicitatem,
 hanc edificationem Ecclesie, hoc
 Angliæ decus vehementer gratu-
 lor, teque obtestor, vt quam in-
 gressus es viam pergas tuis vesti-
 gijs premere. Etenim bonam li-
 cet habeamus causam, tamen
 præ hostium numero pauci sunt,
 qui eam tueantur: & illi iam ita
 videntur experrecti, vt bonitate
 stili & argutis sophismatis mul-
 tum se probent imperita multitu-
 dini.

P. MARTYRIS.

dini. Loquor autem de Staphylis,
Hofijs, & plerisque alijs huius fa-
rina scriptoribus, qui hoc tempore
mendaciorum Papæ strenuos pa-
tronos agunt. Quare cum in Apo-
logia tua illa doctissima & elegan-
tissima tantum spei de te concita-
ueris, certò scias, omnes bonos &
doctos iam sibi polliceri, Verita-
tem Evangelicam te viuo non esse
ab hostibus impunè laceffendam.
Ego verò plurimum lætor, quòd il-
lum diem viderim, quo factus sis
parens tam illustris & elegans
filijs. Largiatur Deus cœlestis pa-
ter pro sua bonitate, vt so-
bole non absimili fre-
quenter au-

gearis.

* *

*

A iij

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

A P O L O G I A
E C C L E S I A E
A N G L I C A N A E.

ET V S illa est que-
rela à primis vsque
Patriarcharum &
prophetarū ducta
temporibus, & om-
nis memoriae literis & testimonijs
confirmata, Veritatem in terris
peregrinam agere, & inter ignotos
facile inimicos & calumniatores
inuenire. Id etsi alijs incredibile
fortasse videri possit, si qui sunt,
qui ista minus attentè observaue-
rint, præsertim cùm hominum v-
niuersum genus ipso naturæ du-
ctu, sine magistro, sua spon-
te sit appetens veritatis: & Chri-
stus ipse Seruator noster, cùm in-
ter homines versaretur, quasi no-
mine ad exprimendam omnem
vim diuinam, aptissimè voluerit

*Tertul. in
Apologe-
tico.*

appellari Veritas : nos tamen qui in sacris scripturis versati sumus, qui que legimus & vidimus, quid omnibus pijs omnium fere temporum, quid Prophetis, quid Apostolis, quid sanctis martyribus, quid Christo ipsi acciderit, quibus illi probris, maledictis, contumelijs, cum viuerent, veritatis vnus causa vexati fuerint, videmus id non tantum non esse nouum aut incredibile, sed etiam receptum iam & omnibus temporibus vsitatum. Immò illud multò potius mirum atque incredibile videri posset, si pater mendaciorum & hostis omnis veritatis Diabolus, nunc tandem repente mutaret ingenium & speraret veritatem aliter, quam mentiendo posse opprimi, aut alijs nunc artibus, quam quibus ab initio semper vsus est, inciperet regnum suum stabilire. Ex omni enim memoria vix vllum tempus inuenire possumus, vel crescentis, vel constitutæ, vel renascentis religionis, quo non veritas atque innocentia indignis modis ab hominibus, & contumeliosissimè

Johan. 8.

liosissimè acciperetur. Videt, scilicet Diabolus, veritate incolumi, se incolumem esse, & sua tueri non posse.

Nam, vt ne quid de veteribus Patriarchis & Prophetis commemoremus, quorum, vti diximus, nulla pars ætatis fuit à contumelijs & probris libera, scimus fuisse olim quosdam, qui dicerent, & publicè prædicarent, veteres Iudæos, quos non dubitamus fuisse cultores vnius & veri Dei, numinis loco aut suem, aut asinum coluisse, & omnem illam religionem nihil aliud fuisse, quàm sacrilegium, & contemptum omnium numinum. Scimus filium Dei & Seruatorem nostrum Iesum Christū, cū doceret veritatem, habitum fuisse pro præstigiatore, pro malefico, pro Samaritano, pro Beelzebub, pro seductore populi, pro homine bibulo & vorace. Et quis nescit, quæ dicta olim fuerint in acerrimum præconem, atque assertorem veritatis, diuum Paulum: illum modò hominem seditionosum esse, militem conscribere,

Cornel.

Tacitus.

Tertul. in

Apologet.

cap

C. d. n. i. u. s.

Ioan. 7. 9.

10.

Marc. II.

*Act. 26.
Epiphanius.*

*M.
ex
liano.*

*Aelius è
Lactantio.*

Eusebius

*lib. 5. ca. 1.
Tertull. 3.*

*Apologet.
1. 2. 3. & 7.
3. 9.*

secessionem facere : modò esse hæreticum, modò insanire, modò contentionis atque animi causa in legem Dei blasphemum esse, & patrum instituta contemnere? Quis nescit diuum Stephanum statim, cum penitus intimis animi sensibus veritatem accepisset, & eam cœpisset liberè, sicut debuit, & fortiter prædicare, & præ se ferre, statim vocatum esse in iudicium capitis, quasi qui contumelias nefariè dixisset in Legem, in Mosen, in Templum, in Deum? Aut quis nescit fuisse olim, qui sacras Scripturas arguerent vanitatis, quòd in illis dicerent contraria, & plane pugnantia contineri: & Apostolos Christi singulos inter se, Paulum verò ab omnibus dissensisse? Et ne longum sit omnia colligere, id enim esset infinitum, quis nescit, quæ olim conuitia iacta fuerint in Patres nostros, qui primi cœperunt agnoscere & profiteri nomen Christi, illos inter se conspirare, & occulta consilia inire contra Rempub. & ea causa ante lucanis

ECCLĒ. ANGLICANÆ. 5

lucanis horis inter se in tenebris conuenire, occidere pueros infantes: explere se humanis carnibus, & ferali ritu bibere humanum sanguinem: postremò extinctis luminibus, adulterium inter se, & incestum promiscuè perpetrare, & fratres cum sororibus, filios cum matribus, sine reuerentia sanguinis, sine pudore, sine discrimine concumbere homines impios, sine religione vlla, sine Deo: hostes humani generis, indignos luce, indignos vita?

Ista tum omnia dicebantur in populum Dei, in Christum Iesum, in Paulum, in Stephanum, in eos omnes, quicumque primis temporibus amplexi sunt veritatem Euangelij, & se passi sunt odioso *Tertul.in* *Apolog.* *ca.3.* nomine, appellari Christianos. Et quamuis ea non essent vera, id tamen Diabolus satis putabat sibi fore, si effecisset saltem, vt crederentur esse vera, vtque Christiani publico omnium odio laborarent, & ab omnibus ad exitium quærentur. Itaque reges & principes

*Sueton.
Trāquil.
in Nero-
ne.*

huiusmodi tum persuasionibus inducti, occidēre Prophetas Dei ad vnum omnes: Esaiam ad feram: Hieremiam ad lapides: Danielem ad leones: Amos ad veterem: Paulum ad gladium: Christum ad crucem: Christianos omnes ad carceres, ad equuleos, ad furcas, ad rupes, ad præcipitia, ad bestias, ad ignes condemnare: & rogos ingentes ex illorum viuis corporibus, tantum ad vsum nocturni luminis, & ad ludibrium inflammare: eosque non alio loco numerare, quam quo sordes vilissimas, & catharmata ac ludibria totius mundi. Sic videlicet semper accepti sunt auctores & professores veritatis.

Quo nos animo æquiore ferre debemus, quicumque professionem Euangelij Iesu Christi suscepimus, si in eadem causa ad eundem tractamur modum, utque olim patres nostri, ita nos quoque hodie, nullo nostro merito, tantum quia docemus & profitemur veritatem, conuitijs, contumelijs, mendacijs exagitamur.

Cl-

Clamant hodie passim nos omnes esse hæreticos, discessisse à fide, & nouis persuasionibus atque impijs dogmatis Ecclesiæ consensum dissipauisse: nos veteres & iam olim damnatas hæreses ab inferis rediuiuas restituere, & nouas sectas, atque inauditos furores disseminare: iam etiam in contrarias factiones & sententias distractos esse, nec vlllo pacto potuisse vnquam inter nos ipsos conuenire: esse homines impios, & Gigantum more, Deo ipsi bellum facere, & prorsus sine omni numinis cura, cultuque viuere: nos omnia rectè facta despiciere: non virtutis disciplina vti ylla, non legibus, non moribus, non fas, non ius, non æquum, non rectum colere: ad omnia flagitia laxare frena, & populum ad omne genus licentiæ, atque libidinis prouocare: nos id agere & quærere, vt monarchiæ & regnorum status euertantur, & omnia ad popularem temeritatem & imperitiæ multitudinis dominationem redigantur: nos ab Ecclesia catholica tumultuosè de-

Num. 16.

fecisse, & nefario schismate orbem terrarum concussisse, & pacem communem, atque otium Ecclesiae publicum conturbasse: utque olim Dathan & Abiron ab Aarone & Mose: ita nos hodie à Rom. Pontifice sine vlla satis iusta causa secessionem fecisse: priscorum Patrum & veterum Conciliorum auctoritatem pro nihilo putare: caeremonias antiquas à patribus & proavis nostris multis iam seculis, bonis moribus, & melioribus temporibus approbatas, temerè & insolenter abrogasse: & nostra tantùm priuata auctoritate, iniussu sacri & Oecumenici Concilij, novos in Ecclesiam ritus inuexisse: atque ista nos omnia non religionis causa, sed contentionis tantùm studio fecisse: Se autem nihil prorsus immutasse, omnia verò ut ab Apostolis tradita, & ab antiquissimis patribus approbata fuerint, ad hunc vsque diem per tot secula retinuisse.

Néue res calumnijs tantùm agi, & ad inuidiam nostram in angulis solùm iactari videretur, subornati

ECCLE. ANGLICANÆ. ¶

ornati sunt à Romanis Pontificibus homines quidam satis discreti, & non indocti, qui ad causam desperatam accederent, & eam libris & longis orationibus exornarent: vt cùm eleganter & copiosè ageretur, homines imperiti possent in ea aliquid esse suspicari. Videbant scilicet, vbiq; terrarum suam causam inclinare, artes suas iam videri, & minoris putari, & præsidia sua in singulos dies labefactari: & omnino causam magnopere egere patrocinio. Eorum autem, quæ ab illis in nos dicuntur, partim manifestè falsa sunt, & ipsorum, à quibus dicuntur, iudicio condemnata: partim, etsi falsa sunt illa quoq;, tamen speciem veri aliquam & similitudinem præ se ferunt, vt in illis incautus lector, maximè verò, si accedat istorum composita & elegans oratio, facilè circumueniri, & errare possit: partim verò sunt eiusmodi, vt ea nos non tanquam crimina refugere, sed tanquam rectè, atque optima ratione facta, agnoscere, & profiteri debeamus. Nam, vt

vno verbo quod res est dicamus, isti omnia nostra, etiam ea, quæ ne ipsi quidem negare possunt rectè, atque ordine esse facta, calumniantur, & quasi nihil à nobis aut fieri aut dici rectè possit, ita dicta nostra, factaque omnia malitiosè deprauant. Simplicius quidem & candidius agendum erat, si verè agere voluissent. Nunc autem nec verè, nec Christiano more, modòque, sed obscurè & veteratoriè, mendacijs nos oppugnant: & cæcitate populi & inscitia, atque ignorantia Principum, ad odium nostri & ad opprimendam veritatem abutuntur. Est hæc potestas tenebrarum & hominum stupore magis imperitæ multitudinis, & tenebris, quàm veritate aut luce fidentium, utque Hieronymus ait, clausis oculis veritati perspicuè contradicentium. Nos verò Deo optimo maximo gratias agimus, eam esse causam nostram, in quâ isti cum cuperent, nullam contumeliam possent dicere, quæ non eadem in sanctos Patres, in Prophetas, in Apostolos, in Petrum,

in 1

in Paulum, in Christum ipsum torqueri posset.

Iam verò si istis ad maledicendum disertis & eloquentibus esse licet, nos in optima nostra causa, ad verè respondendum, haud sanè conuenit esse mutos. Negligere enim quid de se, suaque causa, quamuis falsè & calumniosè dicatur, præsertim cum id eiusmodi sit, vt in eo Dei maiestas & religionis negotium violetur, hominũ est dissolutorum, & ad iniurias diuini nominis securè atque impiè conuiuentium. Etsi enim aliæ iniuriæ sæpe magnæ ab homine modesto & Christiano ferri ac dissimulari possint, tamen hæreseos notam qui dissimulet, cum Ruffinus negare solebat esse Christianum. Faciemus ergo nunc id, quod omnes leges, quod vox naturæ ipsa iubet fieri, quòdque Christus ipse in simili causa contumelijs appetitus fecit, vt istorum criminationes propulsemus, vt causam innocentiamque nostram modestè & verè tueamur. Nam Christus quidem cum à Pharisæis ac-

Ioan. 8.

accusaretur veneficij, quasi consuetudinem haberet cum dæmonibus, & illorum ope multa faceret: Ego (inquit) Dæmonium non habeo, sed glorifico patrem meum: vos autem affecistis me ignominia. Et Paulus cum à Feste proconsule contemneretur vt infanus, Ego, inquit, optime Feste, non infanio, vt tu putas, sed veritatis & sobrietatis verba loquor. Et Christiani veteres cum pro homicidis, adulteris, incestis, Rerum publicarum perturbatoribus ad populum traducerentur, & viderent huiusmodi criminationibus in dubium vocari posse religionem, quam profitebantur, maximè verò, si tacere viderentur, & quodammodo crimen agnoscere, ne ea res Evangelij cursum impediret, habuerunt orationes, scripserunt libros supplices, apud Imperatores & Principes verba fecerunt, vt sese suosque publicè defenderent.

*Act. 26.**Quadratus.**Iustinus.**Melito.**Tertullianus.**aliique.*

Nos verò, cum proximis istis viginti annis, tot millia nostrorum fratrum inter exquisitissimos cruciatus testimonium dixerint veritati,

ritati, & Principes, cum frenare cuperent Euangelium, multa moliendo nihil egerint, & totus iam propè terrarum orbis ad aspiciendam lucem oculos incipiat aperire, satis iam dictam & defensam putamus esse causam nostram: cumque res ipsa satis pro se loquatur, non multum opus esse verbis. Nam si Pontifices ipsi velent, aut etiam si possent, rem ipsam secum, & initia progressasque religionis nostræ cogitare, quemadmodum sua penè omnia nullo impellente, sine vlla humana ope ceciderint: nostra verò inuitis ab initio Imperatoribus, inuitis tot regibus, inuitis Pontificibus, inuitis propè omnibus, incrementa ceperiat, & paulatim in omnes terras propagatæ fuerint, atque etiam postremò in Regum iam aulas & palatia peruenerint, vel hæc ipsa satis illis magna indicia esse possent, Deum ipsum pro nobis propugnare, & ipsorum conatus de cælo ridere, & eam esse vim veritatis, quam nec humanæ vires, nec inferorum portæ possunt con-

uellere. Non enim insaniunt hodie tot ciuitates liberæ, tot reges, tot principes, qui à sede Romana defecerunt, & se potius ad Christi Euangelium adiunxerunt.

Neque tamen si Pontificibus otium hæctenus nunquam fuit de istis rebus attentè & seriò cogitandi, aut si nunc aliæ illos curæ impediunt, & diuersè distrahunt, aut si ista studia vulgaria & leuia esse putant, & nihil ad dignitatem Pontificiam pertinere, iccirco caussa nostra debet videri deterior? aut si illi quod vident, videre fortè nolūt, & veritatem agnitam potius oppugnant, iccirco nos habendi statim sumus pro hæreticis, qui illorum voluntati non obsequimur? Quòd si Pius Pontifex is esset, non dicimus, quem se tantopere dici cupit, sed si is omnino esset, qui nos vel fratres suos, vel omnino homines esse duceret, rationes prius nostras, & quid à nobis, quid contra nos dici posset, diligenter expendisset: ac non ita temerè cæcis tantum præiudicijs, bonam partem orbis terrarum

rum

rum tot doctos & pios viros, tot respub. tot reges, tot principes in Bulla sua, qua nuper simulabat concilium, inauditos, indicta causa, condemnasset.

Verùm, ne, quia ad hunc modum publicè ab illo notati sumus, tacendo videamur crimen confiteri, & præsertim quia in publico concilio, in quo ille nemini mortalium ius esse vult ferendi suffragij, sententiæque dicendæ, nisi iurato, addicto que potestati suæ, audiri nullo modo possumus (id enim proximis comitijs Tridentinis nimium experti sumus, cum Principum Germaniæ, & liberarum ciuitatum legati & theologi prorsus ab omni conuentu excluderentur: neque adhuc obliuisci possumus, Iulium tertium ante decem annos diligenter cauisse rescripto suo, ne quis nostrorum hominum in concilio audiretur, nisi si quis fortè esset, qui vellet palinodiam canere, & mutare sententiam) vel ea maximè causa visum est nobis rationem fidei nostræ scripto reddere, & ad

ea, quæ nobis publicè obiecta sunt, verè, ac publicè respondere, vt orbis terrarum videre possit, partes, & fundamenta eius doctrinæ, cui tot boni viri postposuerunt vitam suam, vt que omnes intelligant cuiusmodi tandem homines illi sint, quidque de Deo & religione sentiant, quos Romanus Episcopus, antequam vocarentur ad dicendam causam, non satis consideratè, nullo exemplo, nullo iure, tantùm quòd illos audiret à se suisq; in aliqua parte religionis discrepare, condemnauit pro hæreticis.

Et, quamuis D. Hieronymus in suspicionem hæreseos neminem velit esse patientem, nos tamen nec acerbè, aut dicaciter agemus, nec efferemur iracundia, quanquam nec acerbus, nec dicax videri debet, qui vera dicit. Istam eloquentiam libentiùs relinquimus Aduersarijs nostris, qui quidquid in nos dicunt, quantumuis id acerbè aut contumeliosè dictum sit, tamen satis modestè & appositè dictum putant: verène an falsò, nihil

hil curant. Nobis his artibus opus
nō est, qui veritatem defendimus.

Quòd si docemus sacrosanctū
Dei Euangelium, & veteres Epi-
scopos, atque Ecclesiam primiti-
uam nobiscum facere, nōsque
non sine iusta causa & ab istis
discessisse, & ad Apostolos, vete-
résque catholicos Patres redijisse,
idque non obscure, aut vafre, sed
bona fide coram Deo, verè, inge-
nuè, dilucidè, & perspicuè faci-
mus: si illi ipsi, qui nostram do-
ctrinam fugiunt, & sese catholicos
dici volunt, apertè videbunt, om-
nes illos titulos antiquitatis, de
quibus tantopere gloriantur, sibi
excuti de manibus, & in nostra
caussa plus neruorum fuisse quàm
putarint, speramus, neminem il-
lorum ita negligentem fore salu-
tis suæ, quin vt velit aliquando co-
gitationem suscipere, ad vtros po-
tiùs se adiungat. Certè quidem,
nisi quis planè animo obduruerit,
& audire nolit, eum non pœnite-
bit animum ad defensionem no-
stram aduertere, & quid à nobis,
quàmque ad religionem Christi-

anam conuenienter, apteque dicatur, attendere.

Hæresis quid

Act. 24.

Nam quòd nos appellant hæreticos, est illud crimen ita graue, vt nisi videatur, nisi palpetur, nisi manibus digitisque teneatur, credi facilè de homine Christiano non debeat. Est enim hæresis destitutio salutis, abiectio gratiæ Dei, discessio à corpore & Spiritu Christi. Sed fuit hoc semper istis, & illorum patribus familiare ac solenne, vt si qui essent, qui de illorum erroribus quererentur, & religionem cuperent restitutam, eos statim quasi nouatores rerum & homines factiosos condemnarent pro hæreticis. Christus enim non alia causa dictus est Samaritanus, quàm quòd ad nouam quandam religionem, & ad hæresim defecisse putaretur. Et Paulus Apostolus Christi vocatus est in iudicium, vt causam diceret de hæresi. Ego quidem (inquit) iuxta hanc viam, quam isti vocant hæresim, colo patrium Deum, credens omnibus quæ scripta sunt in Lege, & in Prophetis.

Breuiter, vniuersa ista religio, quam hodie profitentur homines Christiani, primis temporibus ab ethnicis hominibus secta dicta est, hæresis. His isti vocibus semper impleuerunt aures Principum, vt cum illi opinione præiudicata nos odissent, & quicquid à nobis diceretur, haberent pro factione & hæresi, à re ipsa & à cognitione causæ abducerentur. Sed quantò crimen illud grauius est & atrocius, tantò argumentis maioribus, & clarioribus probari debuit, hoc præsertim tempore, postquam homines cœperunt minus istorum oraculis habere fidei, & in illorum doctrinam diligentius inquirere, quàm solebant. Aliter enim nunc institutus est populus Dei, atque olim fuit, cum omnia Pontificum Romanorum dictata haberentur pro Euangelio, & omnis religio ab illorum tantum auctoritate penderet. Extant hodie sacrae literæ, extant scripta Apostolorum & Prophetarum, ex quibus & omnis veritas, & doctrina Catholica probari possit, & omnis hæresis

*Tertulianus
Apologet.*

2. Timotheo.

C.

refutari.

Cum nihil horum ab istis proferatur, tamen nos hæreticos appellari, qui nec à Christo, nec ab Apostolis, nec à Prophetis defecerimus, iniuriosum est & peracerbum. Hoc gladio Christus recessit Diabolum, cum ab illo tentaretur: his armis euertenda & profliganda est omnis altitudo, quæ sese attollit aduersus Deum. Omnis enim Scriptura, inquit Paulus, diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad refutandum, ad instituendum, ad arguendum, ut vir Dei perfectus sit, & ad omne opus

2. Cor. 10.

2. Tim. 3.

De visita- bonum instructus. Sic semper pij
te Eccle. Patres contra hæreticos non ali-
cap. 3. unde, quam è sacris Scripturis pu-
Eadē sen- gnauerunt. Augustinus cum dispu-
tentia ha- taret aduersus Petilianum hære-
betur con- ticum Donatistam, Ne, inquit, au-
tra Maxi- dianur inter nos hæc verba, Ego
rum Ar- dico, aut Tu dicis: Sic potius di-
rianorū camus, Hæc dicit Dominus: ibi
Episcopū quæramus Ecclesiam: ibi discuti-
lib. 3. cap. amus causam nostram. Et Hiero-
14. In pri- nymus: Omnia, inquit, ea quæ
rum cap. absq; testimonio scriptorum quasi
Agges. tradi-

tradita ab Apostolis asseruntur, percutiuntur gladio Dei. Ambrosius etiam ad Gratianum Imperatorem, Interrogentur, inquit, Scripturæ: interrogentur Apostoli: interrogentur Prophetæ: interrogetur Christus. Non dubitabant videlicet, tum temporis catholici Patres & Episcopi, religionem nostram satis è diuinis scripturis probari posse: nec vnquam illi quenquam habere ausi sunt pro hæretico, cuius errorem non possent ex iisdem illis scripturis perspicuè, & liquidò coarguere. Nos quidem, *Act. 24.* vt cum D. Paulo respōdeamus, iuxta hanc viam, quam isti appellāt hæresim, colimus Deum, & Patrem Domini nostri Iesu Christi, & recipimus omnia, quæ aut in Lege, aut in Prophetis, aut in Apostolorum libris, scripta sunt.

Quare si nos sumus hæretici, si isti sunt (quod appellari volūt) catholici, cur non faciunt id, quod vident Patres catholicos viros semper fecisse? Cur nos è Sacris Scripturis non conuincunt? Cur nos ad illarum examen non

reuocant? Cur nos non ostendunt:
à Christo, à Prophetis, ab Apосто-
lis, à sanctis Patribus discessisse?
Quid hærent? Quid fugiunt? Est
Dei causa. Cur eam dubitant per-
mittere verbo Dei? Quòd si nos
sumus heretici, qui omnes nostras
controuersias referimus ad sacras
litteras, quique ad illas ipsas voces,
quas scimus à Deo ipso configna-
tas esse, prouocamus, & illis alia
omnia, quæcunq; possunt ab ho-
minibus excogitari, postponimus:
quid istos, quod tandem homines
aut quales conuenit appellari, qui
Sacrarum Scripturarum, hoc est,
Dei ipsius iudicium reformidant,
& sua illis somnia & frigidissima
commenta anteponunt, & tradi-
tionum suarum causa, Christi at-
que Apostolorum instituta aliquot
iam sæcula violârunt? Aiunt So-
phoclem poetam tragicum, cum
iam senex esset, & accusaretur a-
pud Iudices à filijs suis pro deliro,
& fatuo, quasi qui rem suam fami-
liarem temerè profunderet, & o-
pus iam habere videretur curato-
re, vt se purgaret eo crimine, ve-
nisse

nisse in iudicium, & cum pronun-
ciasset Oedipum Coloneū traga-
diam, à se illis ipsis diebus, cum ac-
cusaretur, valde elaboratè & per-
elegantè scriptam, vltro interro-
gasse iudices, num illud carmen
videretur esse hominis delirantis?

Ita nos quoque, quoniam istis
furere videmur, & ab illis traduci-
mur pro hæreticis, quasi quibus
nullam rei sit nec cum Christo,
nec cum Ecclesia Dei, non alienū,
aut inutile fore existimauimus, si
apertè & liberè proponamus fi-
dem nostram, in qua stamus, & o-
mnem illam spem, quam habemus
in Christo Iesu: vt omnes vi-
dere possint, quid nos de quaque
parte religionis Christianæ senti-
amus, & statuere secum ipsi pos-
sint, an ea fides, quam videbunt &
verbis Christi, & Apostolorū scri-
ptis, & catholicorum Patrum te-
stimonijs, & multorum sæculorū
exemplis confirmatam, tantū
sit rabies quædam hominum fu-
rentium, & conspiratio hæretico-
rum.

Credimus ergo, vnam quan-

C iij

dam naturam, esse & vim diuinā, quam appellamus Deum, eamque in tres personas æquales distinctam esse, in Patrem, in Filium, in Spiritum sanctum, eiusdem omnes potestatis, eiusdem maiestatis, eiusdem æternitatis, eiusdem substantiæ. Et quamuis tres illæ personæ ita distinctæ sint, vt nec Pater sit Filius, nec Filius sit Spiritus sanctus aut Pater : Deum tamen esse vnum, & illum vnum creasse cælum, & terram, & omnia quæ in cæli complexu continentur.

Credimus Iesum Christum filium vnicum æterni Patris, quem admodum iam olim ante omnia initia decretum fuerat, cum venisset plenitudo temporis, suscepisse carnem, & omnem naturam humanam, ex beata illa & pura virgine, vt indicaret hominibus arcanam, & reconditam voluntatem Patris sui, quæ abdita fuerat à sæculis & generationibus, vtque in humano corpore perageret mysterium redemptionis nostræ, & peccata nostra & syngrapham
illam

illam quæ erat scripta contra nos,
affigeret ad crucem.

Eum credimus nostra causa
esse mortuum, sepultum, descen-
disse ad inferos, tertia die vi di-
uina rediisse ad vitam, & resur-
rexisse, post quadraginta dies,
spectantibus discipulis, ascendisse
in cælum, vt impleret omnia, &
corpus illud ipsum, in quo na-
tus, in quo versatus, in quo lu-
dibrio habitus, in quo grauissi-
mos cruciatus, & dirum genus
mortis passus fuerat, in quo re-
surrexerat, in quo ascenderat ad
Patris dexteram, supra omnem
principatum & potestatem, & vir-
tutem, & dominationem, & om-
ne nomen quod nominatur, non
solum in hoc sæculo, sed etiam
in futuro, in maiestate & gloria
collocasse: ibi eum nunc sedere,
& sessurum esse, donec omnia
perficiantur. Et quamuis maie-
stas & diuinitas Christi vbique
diffusa sit, tamen corpus eius, vt
Augustinus ait, in vno loco esse
oportere: Christum corpori suo
maiestatem dedisse, naturam ta-

*Aug. tra.
50. in Ioh.*

Act. 3.

*Aug. tra.
30. in Ioh.*

*Ad Dar-
danum.*

*Contra
Eutychē.
Lib. I.*

*Fulgenti-
us ad Re-
gē Thra-
simundū.*

men corporis non ademisse : ne-
que ita asserendum esse Christum
Deum, vt eum negemus esse ho-
minem : vtque ait Martyr Vigili-
us, Christum humana sua natura
nos reliquisse, diuinitate autem
non reliquisse : eumque, cum ab-
sit à nobis per formam serui, ta-
men semper esse nobiscum per for-
mam Dei.

Ab illo loco credimus Christū
rediturum esse ad exercendum
publicum illud iudicium, tam de
illis, quos inueniet adhuc in cor-
pore superstites, quam de mor-
tuis.

Credimus Spiritum sanctum,
qui est tertia persona in sacra Tri-
ade, illum verum esse Deum : non
factum, non creatum, non geni-
tum, sed ab vtroque Patre scilicet
& filio ratione quadam mortali-
bus incognita ac ineffabili, proce-
dentem. Illius esse duritiem hu-
mani cordis emollire, cum aut
per salutiferam prædicationem
Euangelij, aut alia quacunque ra-
tione in pectora hominum reci-
pitur : illum eos illuminare, & in
agnitio-

agnitionem Dei, atque in omnem
viam veritatis & in totius vitæ
nouitatem, & perpetuam salutis
spem perducere.

Credimus vnā esse Ecclesi-
am Dei, eāque non vt olim a-
pud Iudæos in vnum aliquem an-
gulum, aut regnum cōclusam, sed
Catholicam, atque vniuersalem
esse, & diffusam in totum terrarū
orbem, vt nulla nunc natio sit, que
possit verè conqueri, se exclusam
esse, & non posse ad Ecclesiam, &
populum Dei pertinere. Eam Ec-
clesiam esse regnum, esse corpus,
esse sponsam Christi: eius regni
Christum solum esse principem:
eius corporis Christum solum es-
se caput: eius sponsæ Christum
solum esse sponsum. Varios in Ec-
clesia esse ordines Ministrorum
alios esse Diaconos, alios Presby-
teros, alios Episcopos, quibus in-
stitutio populi & religionis cura
& procuratio commissa sit: nemi-
nem tamen vnum nec esse, nec
esse posse, qui summæ rerum vni-
uersæ præsit. Nam & Christum
semper adesse Ecclesiæ suæ, & vi-

*De simplici-
tate pre-
latorum.*

*Ad Eua-
grium.*

*De sim-
plicitate
prelatorū*

cario homine, qui ex asse in inte-
grum succedat, non egere: & ne-
minem mortalem posse existere,
qui vniuersam Ecclesiam, hoc est,
omnes partes orbis terrarum, vel
animo complecti, nedum ordine
collocare, & rectè ac cōmodè ad-
ministrare possit: Apostolos, vt
Cyprianus ait, pari omnes inter se
fuisse potestate: atq; hoc idem fu-
isse alios quod Petrus fuit: omni-
bus ex æquo dictum fuisse, Pascite:
omnibus, Ite in mūdum vniuersū:
omnibus, Docete Euangelium: &
vt ait Hieronymus, Omnes Epi-
scopos, vbicunq; tandem sint, siue
Romę, siue Eugubij, siue Constan-
tinopoli, siue Rhegij, eiusdem esse
meriti, eiusdem Sacerdotij. Vtque
Cyprianus ait, Episcopatum vnū
esse, & eius partem in solidū teneri
à singulis. Et de sententia Nicenā
Concilij, Romanū episcopū nihi-
lo plus iuris in Ecclesiam Dei ob-
tinere, quàm reliquos patriarchas
Alexandrinū, & Antiochenū: Ro-
manum verò Episcopum, qui nūc
ad se vnum omnia reuocat, nisi offi-
ciū faciat, nisi administret Sacra-
menta,

menta, nisi instigat populum, nisi moneat, nisi doceat, ne episcopum quidem aut omnino Presbyterum iure dicendum esse. Episcopum enim, ut Augustinus ait, nomen esse operis, non honoris: ut ille se intelligat non esse episcopum, qui velit præesse, & non prodesse. Caput verò Ecclesiæ totius, aut vniuersalem Episcopum, non magis aut illū, aut alium quemuis mortalem esse posse, quam sponsum, quàm lucem, quàm salutē, quàm vitam Ecclesiæ. Hæc enim esse Christi vnius priuilegia, & nomina, & illi vni propriè atque vnicè conuenire: neque vnquam quenquam Romanum episcopum ante Phocam Imperatorem, quem scimus (interfecto Imperatore Mauricio domino suo) per nefarium scelus ad Imperium aspirasse, hoc est, ante sexcētesimum decimum tertium annum à Christo nato, vnquam passum fuisse sese tam superbo nomine salutari: Conciliū etiam Carthaginense disertè ca-

1. ad Tim.

2.

Cap. 47.

*Grego. li.
4. Epist. 76
78 80. Et
lib. 7. E-
pist. 69.*

retur: Episcopum verò Romanū, quoniam ita hodie dici vult, & alienam potestatem sibi vendicat, præterquàm quòd apertè facit contra vetera Concilia, contraque Patres, si Gregorio suo velit credere, nomen arrogans, profanum, sacrilegum, Antichristianum, sibi imponere: esse Regem superbiæ, esse Luciferum, qui se fratribus suis anteponat: abieciſſe fidem: esse præcurſorem Antichristi.

Ministram legitimè vocari oportere, & rectè atque ordine præfici Ecclesiæ Dei: neminem autem ad sacrum Ministerium pro suo arbitrio, & libidine posse se intrudere. Quo maior nobis ab istis fit iniuria, quibus nihil sæpius in ore est, quàm apud nos nihil ordine, nihil decenter, omnia confuse ac perturbatè fieri: omnes apud nos esse Sacerdotes, omnes esse doctores, omnes esse interpretes.

Ministris à Christo datum esse dicimus ligandi, soluendi, aperiendi, claudendi potestatem. Ac soluendi quidem munus in eo situm esse, vt minister, vel deiectis animis

animis & verè resipiscantibus, per Euangelij prædicationem, merita Christi, absolutionemque offerat, & certam peccatorum condonationem ac spem salutis æternæ denunciet: aut vt eos, qui graui scandalo, & notabili publicoque aliquo delicto fratrum animos offenderint, & sese à communi societate Ecclesiæ, & à Christi corpore quodammodo abalienarint, resipiscentes, reconciliet, & in fidelium cœtum atq; vnitatem recolligat ac restituat. Ligandi verò illum claudendique potestatem exercere dicimus, quoties vel incredulis & contumacibus regni cælorum ianuam occludit, illisq; vindictam Dei, & sempiternum supplicium edicit, vel publicè excommunicatos ab Ecclesiæ gremio excludit. Sententiam autem, quamcumq; Ministri Dei ad hunc modum tulerint, Deus ipse ita comprobat, vt quicquid hîc illorû opera soluitur & ligatur in terris, idem ipse soluere & ligare velit, & ratum habere in cælis. Clavis autem quibus aut claudere regnum

cælorum, aut aperire possint, vt Chrysoftomus ait, dicimus esse scientiam Scripturarum: vt Tertullianus, esse interpretationem Legis: vt Eusebius, esse verbum Dei. Accepisse autem discipulos Christi hanc potestatem, non vt audirent arcanas populi confessiones, aut captarent murmura, quod sacrificuli nunc omnes passim faciunt, atq; ita faciunt, quasi in eo solo sita sit omnis vis atque vsus clauium: sed vt irent, vt docerent, vt publicarent Euangelium, vt essent credentibus odor vitæ ad vitam: vt essent incredulis atque infidelibus odor mortis ad mortem: vt piorum animi conscientia superioris vitæ & errorum consternati, postquam adspicere cœpissent lucem Euangelij, & in Christum credere, vt fores clausæ, ita illi verbo Dei aperirentur: impij autem & contumaces, quique nollent credere & redire in viam, quasi obserati & clausi relinquerentur, & proficerent, vt Paulus ait, in deterius. Hanc esse rationem clauium: hoc pacto aut aperiri aut clau-

1. *Tim.* 3.

claudi hominum conscientias: sacerdotē quidem esse iudicē, nullius tamen eū potestatis, vt ait Ambrosius, ius obtineret: circo Christū his verbis increpuisse Scribas & Phariseos, vt coargueret illorū in docendo negligentiam: Væ, inquit, vobis Scribæ & Pharisei, qui abstulistis clauē scientiæ, & claufistis regnū cęlorum coram hominibus. Cūque clauis, qua aditus nobis aperitur ad regnum Dei, sit verbum Euāgelij, & interpretatio Legis & Scripturarum, vbi non sit verbum, ibi dicimus non esse clauē: & cū vnū omnibus datum sit verbum, vnāq; sit omnium clauis, vnā esse ministrorum omnium, quod quidem ad aperiendum, aut claudendum attinet, potestatem: immò etiam Pontificem ipsum, quamuis illi suauiter cantillentur illa verba à parasitis suis, Tibi dabo clauē regni cęlorum, ac si eæ illi vni, & præterea mortalium nemini, conuenirent: nisi id agat, vt hominum flectantur conscientiæ, & succumbant verbo Dei, negamus aut aperire, aut claudere,

De pœnitentia. dist. 1. cap. Verbum Dei.

Luc. 11. Matth. 23.

Matth. 16.

aut omnino habere claves. Et quamuis doceat, & instituat populum, quod utinam aliquando & verè faciat & inducat aliquando animum, esse eam aliquam saltem partem officij sui, tamè eius clavè nihilo aut meliorem aut maiorem esse, quàm aliorum. Quis enim illum discrevit? Quis illum docuit doctiùs aperire, aut melius absolvere, quàm fratres suos?

Matrimonium in omni genere & statu hominum, in Patriarchis, in Prophetis, in Apostolis, in sanctis martyribus, in ministris Ecclesiarum, in Episcopis sanctum & honorificum esse dicimus: & ut

*In Titum
primo hō.*

*xi. Theo.
phyl. ad*

*Titum 10.
Eus. lib. 18*

*cap. 5.
In mono-*

dia sua su

*per Basi-
lium.
1. Tim. 4.*

Chrysostronus ait, fas & ius esse cum eo ad cathedram episcopalem ascendere, utque Sozomenus ait de Spiridione, & Nazianzenus de patre suo, episcopum pium, & industrium nihilo deterius ea causa, immò melius etiam & utiliùs versari in ministerio. Legem autem illam, quæ hominibus eam libertatem per vim adimat & inuitos adigat ad cælibatum, esse, ut diuus Paulus ait, doctrinam

Damo-

Dæmoniorum: & ex eo (quod Episcopus Augustinus, Faber, Abbas, Panormitanus, Latomus, opus illud Tripartitum, quod adiunctum est secundo Tomo Conciliorum, alijsque pontificiarum partium satellites, resque adeo ipsa, & omnes historiae contentur) incredibilem vitæ ac morum impunitatem in Ministris Dei, & horrenda flagitia esse consecuta: & rectè dixisse Pium secundum Romanum Episcopum, videre se multas causas, cur eripiendæ fuerint vxores sacerdotibus, multò autem & plures videre, & grauiores, cur sint reddendæ.

*Platina
in Pij. 2.
vita.*

Recipimus & amplectimur omnes Canonicas scripturas, & Veteris & Noui testamenti: Deoque nostro gratias agimus, qui eam lucem nobis excitârit, quam semper haberemus in oculis, ne vel humana fraude, vel insidijs Dæmonum, ad errores & fabulas abduceremur: eas esse cælestes voces, per quas Deus voluntatem suam nobis patefecerit: in illis foliis posse hominum animos acqui-

D

escere: in illis ea omnia, quæcun-
que ad nostram salutem sint ne-
cessaria, vt Origenes, Augustinus,
Chrysoftomus, Cyrillus docuerūt,
cumulatè & plenè contineri: eas
esse vim & potentiam Dei ad sa-
lutem: eas esse fundamenta Pro-
phetarum & Apostolorum, in qui-
bus ædificata sit Ecclesia Dei: eas
esse certissimam normam, ad quã
ea, si vacillet aut erret, possit exi-
gi, & ad quam omnis doctrina ec-
clesiastica debeat reuocari: con-
tra eas nec legem, nec traditionē,
nec consuetudinem vllam audi-
endam esse: ne si Paulus quidem
ipse, aut Angelus de cælo veniat,
& secus doceat.

Recipimus Sacramenta Eccle-
siæ, hoc est, sacra quædam signa,
cæremonias, quibus Christus nos
vti voluit, vt illis, mysteria salutis
nostræ, nobis ante oculos consti-
tueret, & fidem nostram, quam
habemus in eius sanguine, vehe-
mentiùs confirmaret, & gratiam
suam in cordibus nostris obsigna-
ret. Eaque cum Tertulliano, O-
rigene, Ambrosio, Augustino, Hi-
eronymo,

eronymo, Chryſoſtomo, Baſilio, Dionyſio, alijsque catholicis Patribus, figuras, ſigna, ſymbola, typos, antitypa, formas, ſigilla, ſignacula, ſimilitudines, exemplaria, imagines, recordationes, memorias appellamus. Nec dubitamus etiam cum eiſdem dicere, eſſe illa viſibilia quædam verba, ſignacula iuſtitia, ſymbola gratia: diſſerteque pronunciamus in Cœna credentibus verè exhiberi corpus & ſanguinem Domini, carnem filij Dei, viuificantem animas noſtras, cibum ſupernè venientem, immortalitatis alimoniam, gratiam, veritatem, vitam: eamque communionem eſſe Corporis & Sanguinis Chriſti, cuius participatione viuificamur, vegetamur, & paſcimus ad immortalitatem, & per quam coniungimur, vnimur, & incorporamur Chriſto, vt nos in illo maneamus, & ille in nobis.

Duo autem Sacramenta, quæ eo nomine propriè cenſenda ſint, agnoſcimus, Baptiſmum, & Euchariftiam. Tot enim videmus tradita eſſe & conſecrata à Chri-

sto, & à veteribus patribus, Ambrosio, & Augustino, approbata.

Et Baptismum quidem sacramentum esse remissionis peccatorum, & eius ablutionis quam habemus in Christi sanguine: & ab eo neminem, qui velit profiteri nomen Christi, ne infantes quidem Christianorum hominum, quoniam nascuntur in peccato, & pertinent ad populum Dei, arcendos esse.

Eucharistiam esse Sacramentum, hoc est, symbolum conspicuum corporis & sanguinis Christi, in quo subijcitur quodammodo oculis nostris mors Christi, & eius resurrectio, & quaecunque gefit in humano corpore: vt de eius morte & nostra liberatione gratias agamus, & frequentatione Sacramentorum, eius rei memoriam assiduè renouemus, vt vero Christi corpore & sanguine alamur, in spem resurrectionis & vitæ æternæ, vtque pro certissimo habeamus, id esse animis nostris alendis corpus & sanguinem Christi, quod alendis corporibus est panis & vinum.

vinum. Ad hoc epulum inuitan-
 dum esse populum, vt omnes inter
 se communicent, & societatem su-
 am inter se, spēmque eam, quam
 habent in Christo Iesu, publicè
 significant, & testificentur. Itaque
 si quis fuisset, qui spectator tātū
 esse velit, & à sacra communione
 abstineret, illum veteres Patres, &
 Romanos Episcopos in primitiua
 ecclesia, ante quàm nata esset pri-
 uata Missa, tanquā improbum at-
 que Ethnicum excommunicasse:
 neque vllum fuisse eo tempore
 hominem Christianum, qui cæ-
 teris spectantibus communicaret
 solus. Ita olim decreuit Calixtus,
 vt peracta consecratione, omnes
 communicarent, nisi mallent ca-
 rere Ecclesiasticis liminibus. Sic
 enim ait Apostolos statuisse, &
 sanctam Romanam Ecclesiam te-
 nere. Populo verò ad sacram com-
 munionem accedenti, vtranque
 partem Eucharistiæ tradendam
 esse. Id enim & Christum iussisse,
 & Apostolos vbique terrarum in-
 stituisse, & omnes veteres Patres,
 & Catholicos Episcopos secutos

*Chrysosto.
 ad Ephes.
 ser. 3.*

*De consec.
 dist. 1. cap.
 omnes.*

*Dist. 2. ca.
 seculares.*

*De consecr.
 dist. 2. ca.
 Peracta.*

*De conse-
cr. Dist. 2.
cap. Com-
perimus.*

esse: & si quis contra faciat, eum, ut Gelasius ait, committere sacrilegium & aduersarios hodie nostros, qui explosa atque abdicata communione sine verbo Dei, sine veteri concilio, sine vlllo catholico Patre, sine exemplo primitiuæ Ecclesiæ, sine etiam ratione priuatas Missas & multitudinem Sacramentorum defendant, idque non tantum contra expressum mandatum & iussum Christi, sed etiam contra omnem antiquitatē faciant, improbè facere, & esse sacrilegos.

Panem & vinum dicimus esse sacra, & cælestia mysteria corporis & sanguinis Christi, & illis Christum ipsum, verum panem æternæ vitæ sic nobis præsentem exhiberi, ut eius corpus, sanguinemque per fidem verè sumamus: non tamen id ita dicimus, quasi putemus naturam panis & vini prorsus immutari atq; abire in nihilum, quemadmodum multi proximis istis seculis somniarunt, neq; adhuc potuerunt vnquam satis inter se de suo somnio conuenire. Neq; enim
id

id Christus egit, ut panis triticeus abijceret naturam suam, ac nouā quandam diuinitatem indueret, sed ut nos potius immutaret, utq; Theophilactus loquitur, transelementaret in corpus suum. Quid enim magis perspicuè dici potest, quàm quod Ambrosius ait, Panis & vinum sunt quæ erant, & in aliud commutantur? aut quod Gelasius, Non desinit esse substantia panis, vel natura vini: aut quod Theodoretus, Post sanctificationē mystica symbola naturam suam propriam non abijciunt (manent enim in priori sua substantia, & figura, & specie;) aut quod Augustinus, Quod videtis, panis est & calix, quod etiam oculi renunciant, quod autē fides vestra postulat instruenda, Panis est corpus Christi, calix sanguis: aut quod Origenes, Ille panis qui sanctificatur per verbū Dei, quod quidem ad materiā attinet, in ventrē abit, & in secessum eijcitur: aut quod Christus non tantum post consecrationem calicis, sed etiam post communionem dixit, Non bibam

*In Iohan.
cap. 6.
De sacra.
Lib. 4. ca.
4. In Dia-
logis pri-
mo & 2.*

*In Sermo-
ne ad in-
fantes.*

*De conse-
cr. Dist. 2.
cap. Qui
mandu-
cant.*

*In Matt.
15.*

Luc. 22.

amplius de hac generatione vitis. Certum enim est ex vite progenerari vinum, non sanguinem. Nec tamen cum ista dicimus, extenuamus Coenam Domini, aut eam frigidam tantum caeremoniam esse docemus, & in ea nihil fieri, quod multi nos docere calumniantur. Christum enim asserimus; verè sese præsentem exhibere in sacramentis suis: in Baptismo, ut eum induamus: in Coena, ut eum fide & Spiritu comedamus, & de eius cruce ac sanguine habeamus vitam æternam: idque dicimus non perfunctoriè, & frigidè, sed re ipsa & verè fieri. Etsi enim Christi corpus dentibus & faucibus non attingimus, eum tamen fide, mente, Spiritu, tenemus & præsumus. Neque verò vana ea fides est, quæ Christum complectitur, nec frigidè percipitur, quod mente, fide & Spiritu percipitur. Ita enim nobis in illis mysterijs, Christus ipse totus, quantus quantus est, offertur & traditur, ut verè sciamus, esse iam nos carnem de eius carne, & os de ossibus eius, & Christum
in

in nobis manere, & nos in illo.

Itaque in peragendis mysterijs antè quàm ad sacram Cõmunio- nem veniatur, rectè admonetur populus, vt sursum habeant cor- da, & animos in cælum dirigant. Ibi enim esse illum, de quo nos o- porteat satiari ac viuere. Et Cy- rillus in percipiendis mysterijs, excludendas esse ait crassas cogi- tationes. Et Concilium Nicenum, vt græcè citatur à quibusdam, di- fertè vetat, ne humiliter intenti si- mus ad propositum panem & vi- num. Et vt Chrysostomus rectè scribit, corpus Christi dicimus es- se cadauer, nos oportere esse a- quilas, vt intelligamus in altum subuolandum esse, si velimus ad Christi corpus accedere. Hanc e- nim aquilarum esse mensam, non graculorum. Et Cyprianus, Hic, inquit, panis, cibus mentis est, nõ cibus vëtris. Et Augustinus, Quo- modo, inquit, tenebo absentem? Quomodo in cælum mittam ma- num, vt ibi sedentem teneam? Fi- dem, inquit, mitte, & tenuisti.

*De conse-
cr. Dist. I.
ca. Quan-
do.*

*De Cæna
Domini.*

*In Iohan.
tract. 50.*

Nundinationes verò & auctio-

E

*Libro de
ceremo-
nijs Ecce-
sia Rom.*

nes Missarum, & circungestatio-
nes, atque adorationes panis, & a-
lias idololatrias & blasphemias
ineptias, quas nemo istorum af-
firmare potest, Christum & Apo-
stolos tradidisse, in Ecclesijs no-
stris non ferimus: & Episcopos
Romanos rectè reprehendimus,
qui sine verbo Dei, sine auctorita-
te sanctorum Patrum, sine exem-
plo, nouo more, non tantùm pro-
ponunt populo panem Eucharis-
ticum diuino cultu adorandum,
sed etiam illum in equo gradario,
quocunque ipsi iter faciunt, vt o-
lim ignem Persicum, aut Isidis sa-
cra circumferunt, & Christi Sacra-
menta ad scenam iam, & pompam
traduxerunt, vt in ea re, in qua
mors Christi inculcanda & cele-
branda erat, & in qua mysteria re-
demptionis nostræ sanctè ac reue-
renter erant agitanda, hominum
oculi nihil aliud quàm insanis spe-
ctaculis, & ludicra leuitate pasce-
rentur. Quòd autem dicunt, & in-
terdum etiam stultis persuadent,
fese Missis suis posse distribuere
atq; applicare hominibus (sæpe e-
tiam

tiam nihil de ea re cogitantibus, nec quid agatur intelligentibus) omnia merita mortis Christi, & ridiculū, & Ethnicum, & ineptū est. Fides enim nostra mortem & crucem Christi nobis applicat, non actio sacrificuli: Fides (inquit Augustinus) Sacramentorum, iustificat, non Sacramentū. Et Origenes, Ille, inquit, est sacerdos, & propitiatio, & hostia, quę propitiatio ad vnumquenq; venit per viam fidei. Atque ad hunc modum, sine fide ne viuis quidem prodesse dicimus Sacramenta Christi: mortuis verò multò minus. Nam quòd de Purgatorio isti suo iactare solent, etsi illud scimus nō ita nouum esse, tamen non aliud quàm fatuum & anile commentum est. Augustinus quidem modò huiusmodi quendam locum esse ait, modò posse esse non negat, modò dubitat, modò prorsus pernegat, & in eo homines humana quadam beneuolentia putat falli. Tamē ab hoc errore vno, tanta creuit seges sacrificulorum, vt cū in omnibus angulis Missę palam & publicè ven-

*Ad Rom.
ca. 3. lib. 3.*

*Aug. in
Psal. 85. in
enchiri-
dio cap. 67*

*De ciui-
te Dei lib.
21. cap. 26.
contra Pe-
lagianos
li. in hypo-
gnosticon.*

deretur, templa Dei facta fuerint tabernę meritorię, & miseris mortalib⁹ persuasum fuerit, nihil prorsus esse vendibilius: istis quidem certè nihil erat vtilius.

Ad Ioan.

Epist. 119.

De multitudine otiosarum cęremoniarum, scimus Augustinum grauitè suo tempore cõquestum esse. Itaque nos magnum earum numerum resercauimus, quòd illis sciremus affligi conscientias hominum, & grauari Ecclesiam Dei.

Retinemus tamen & colimus, non tantùm ea, quę scimus tradita fuisse ab Apostolis, sed etiam alia quędam, quę nobis videbantur sine Ecclesię incommodo ferri posse: quòd omnia cuperemus in sacro cœtu, vt Paulus iubet, decenter, atque ordine administrari. Ea verò omnia, quę aut vaidè superstitiosa, aut frigida, aut spurca, aut ridicula, aut cum sacris literis pugnancia, aut etiam sobrijs hominibus indigna esse videbamus, qualia infinita sunt hodie in papatu, prorsus sine vlla exceptione repudiauimus: quòd nollemus Dei cultum eiusmodi ineptijs longiùs

conta-

contaminari.

Precamur ea lingua, quam nostri, vt par est, omnes intelligant: vt populus, quemadmodum Paulus monet, è communibus votis utilitatem communem capiat: quæ admodum omnes pij Patres, & catholici Episcopi, non tantùm in Veteri, verum etiam in Nouo Testamento, & precati sunt ipsi, & populum precari docuerunt, ne, vt Augustinus ait, tanquam psittaci, & merulæ, videamur sonare quod nescimus.

Mediatorem & precatorem, per quem accedendum sit ad Deum Patrem, nõ alium habemus quàm Iesum Christum, cuius vnus nomine, omnia à patre impetrantur. Turpe autem & planè ethnicum est, quod in istorum Ecclesijs videmus passim fieri, non tantùm quòd infinitum numerum habere volunt prelatorum, idque prorsus sine auctoritate verbi Dei, vt quemadmodũ Hieremias ait, *Di-* *Hiere. 2.*
uorũ numerus æquet nunc, vel po- *¶ 11.*
tius superet numerum ciuitatum,
 & miseri mortales nesciant, ad

E iij

Bernardus.

quem se potissimum debeant vertere: quodque cum tot sint, ut numerari non possint, illis tamen singulis suum cuique ab illis munus, & officium, quid impetrare, quid dare, quid efficere debeant, descriptum est: sed etiam quod ita non tantum impie, sed etiam impudenter appellant virginem matrem, ut se matrem esse meminerit, ut imperet filio, ut in illum utatur iure suo.

Dicimus, Hominem natum esse in peccato, & in peccato vitam agere, neminem posse verè dicere, mundum esse cor suum: iustum quemque servum esse inutilem: Legem Dei perfectam esse, & à nobis requirere perfectam & plenam obedientiam: illi à nobis in hac vita satisfieri non posse villo modo: neque esse mortalium quèquam, qui possit in conspectu Dei proprijs viribus iustificari. Itaque vnicum receptum nostrum & per fugium esse ad misericordiam Patris nostri per Iesum Christum, ut certò animis nostris persuadeamus, illum esse propitiationem
pro

pro peccatis nostris : eius sanguine omnes labeſ nostras deletas eſſe : illum pacificaffe omnia ſanguine crucis ſuæ, illum vnica illa hoſtia, quam ſemel obtulit in cruce, omnia perfeciffe, & ea cauſſa cùm animam ageret, dixiſſe, Conſummatum eſt. Quafi ſignificare vellet, perſolutum iam eſſe precium pro peccato humani generis.

Hoc ſacrificium, ſi qui ſunt qui non putant eſſe ſatis, eant ſanè & quærant aliud melius. Nos quidè & quia illud vnicum eſſe ſcimus, vno contenti ſumus, nec expectamus aliud : & quia ſemel tantùm offerendum erat, non iubemus repeti : & quia plenum & omnibus numeris & partibus perfectum erat, non ſubſtituimus continentes hoſtiarum ſucceſſiones.

Quamuis autem dicamus nihil nobis eſſe præſidij in operibus & factis noſtris, & omnem ſalutis noſtræ rationem conſtituamus in ſolo Chriſto, non tamen ea cauſſa dicimus laxè & ſolutè viuendum eſſe, quafi tingi tantùm & credere, ſatis ſit homini

Christiano, & nihil ab eo aliud expectetur. Vera fides viua est, nec potest esse otiosa.

Sic ergo docemus populum, Deum vocasse nos, non ad luxum & libidinem, sed, vt Paulus ait ad opera bona vt in illis ambulemus: Deum eripuisse nos à potestate tenebrarum, vt seruiamus Deo viuenti: vt rescindamus omnes reliquias peccati: vt in timore & tremore operemur salutem nostram: vt appareat Spiritum sanctificationis esse in membris nostris, & Christum ipsum per fidem in cordibus nostris habitare.

Postremò credimus hanc ipsam carnem nostram, in qua viuimus, quamuis mortua abierit in puluerem, tamen vltimo die redituram esse ad vitam, propter Spiritum Christi qui habitat in nobis. Tum verò quicquid hinc interim patimur eius causa, Christum absterfurum esse omnem lachrymam ab oculis nostris: & nos propter illum fruituros esse æterna vita, & semper futuros cum illo in gloria, Amen.

Istæ

Istæ sunt horribiles illæ hæreses, quarum nomine bona pars orbis terrarum hodie à Pontifice inaudita condemnatur. In Christum potius, in Apostolos, in sanctos Patres his intendenda fuit. Nam ab illis ista non tantum profecta, sed etiam constituta sunt: nisi isti fortè velint dicere, quod etiam fortasse dicent, Christum non instituisse sacram Communionem, ut inter fideles distribueretur: aut Apostolos Christi, veteresque Patres dixisse priuatas Missas in omnibus angulis templorum, modò denas, modò vicens, vno die: aut Christum & Apostolos abegisse omnem plebem à Sacramento sanguinis: aut id, quod ab ipsis hodie ubique fit, atque ita fit, ut eum cōdemnent pro hæretico, qui secus faciat, à Gelasio suo non appellari sacrilegium: aut non esse ista verba Ambrosij, Augustini, Gelasij, Theodoret, Chrysoptomi, Origenis, panem & vinum in Sacramentis manere eadem quæ fuerant: illud, quod videtur in sacra mensa, esse panem: non desinere

esse substantiam panis, & naturam vini: panis substantiam & naturam non mutari: aut illum ipsum panem, quod quidem ad materiam attinet, abire in ventrem, & in secessum eijci: aut Christum, Apostolos, & sanctos Patres, non precatos esse ea lingua, quæ à populo intelligeretur: aut Christum unica illa hostia, quam semel obtulit, non omnia perfecisse: aut illud sacrificium fuisse imperfectum, ut nunc nobis opus sit alio. Hæc illis omnia dicenda sunt, nisi fortè malint hoc dicere, omne ius & fas esse conclusum in scrinio pectoris pontificij: quòdque olim quidam ex

Dist. 16. eius asseclis, & parasitis non dubi-
Lector In tauit dicere, illum posse dispensa-
Glossa. re contra Apostolum, contra con-
Dist. 82. cilium, contra canones Apostolo-
presbyter. rum: & istis exemplis atque institu-
 tis & legibus Christi non teneri.

Ista nos didicimus, à Christo, ab Apostolis & sanctis Patribus, & eadem bona fide docemus populum Dei: atque ea causa hodie ab antistite scilicet religionis, appellamur hæretici.

O Deum

O Deum immortalem, ergo Christus ipse, & Apostoli, & tot Patres vnâ omnes errauerunt? Ergo Origenes, Ambrosius, Augustinus, Chrysostronus, Gelasius, Theodoretus erant desertores fidei Catholicæ? Ergo tot Episcoporum & doctorum virorum tanta consensio nihil aliud erat quàm conspiratio hæreticorum? Aut quod tum laudabatur in illis, id nunc damnatur in nobis? Quòdque in illis erat catholicum, id nunc mutatis tantùm hominum voluntatibus, repentè factum est schismaticum? aut quod olim erat verum, nunc statim, quia istis non placet, erit falsum? Proferant ergo aliud Euangelium: aut causas ostendant, cur ista quæ tam diu in Ecclesia Dei publicè obseruata, & approbata fuerint, nunc demùm oportuerit reuocari. Nos quidè illud verbum quod à Christo patefactum & ab Apostolis propagatum est, scimus & ad salutem nostrâ, & ad omnem veritatem propugnandam, & ad omnem hæresim conuincendam esse satis. Ex illo nos solo omne genus

veterum hæreticorum, quos isti nos aiunt ab inferis reuocasse, condemnamus: & Arrianos, Eutychianos, Marcionitas, Ebionæos, Valentinianos, Carpocratianos, Tatianos, Nouatianos, eósq; vno verbo omnes, qui vel de Deo Patre, vel de Christo, vel de sancto Spiritu, vel de vlla alia parte religionis Christianæ impiè senserunt, quia ab Euangelio Christi coarguuntur, impios & perditos pronuntiamus, & vsque ad inferorum portas detestamur: nec id solùm, sed etiam, si fortè erumpāt vspiam, & sese prodant, eos legitimis & ciuilibus supplicijs seuerè & seriò coërcemus.

Fatemur quidem nouas quasdam, & antea non auditas sectas, Anabaptistas, Libertinos, Menonios, Zuenkfeldianos statim ad exortum Euangelij extitisse. Verùm agimus Deo nostro gratias, satis iam orbis terrarum videt, nos nec peperisse, nec docuisse, nec aluisse ista monstra. Lege sodes, quisquis es, libros nostros: prostant vbique venales. Quid vnquã scri-

scriptum est à quoquam nostrorū
 hominum, quod posset aperte i-
 storum fauere insaniæ? Immo
 nulla hodie regio ita libera est
 ab istis pestibus, atque illæ sunt, in
 quibus liberè & publicè docetur
 Euangelium. Quòd si rem ipsam
 attentè & rectè putare velint, ma-
 gnum hoc argumentum est, esse
 hanc Euangelij veritatem, quam
 nos docemus. Nam nec lolium fá-
 cilè sine frumento nasci solet, nec
 palea sine grano. Statim ab Apo-
 stolorum ipsorū temporibus, cum
 primùm propagaretur Euangeli-
 um, quis nescit quot hæreses vnâ
 exortæ fuerint? Quis vnquam an-
 tea audierat Simonem, Menan-
 drum, Saturninum, Basilidem,
 Carpocratem, Cerinthum, Ebio-
 nem, Valentinum, Secūdum, Mar-
 cosium, Colorbasium, Heracleo-
 nem, Lucianū, Seuerum? Et quid
 istos commemoramus? Epipha-
 nius numerat octoginta, Augusti-
 nus plures etiam distinctas hære-
 ses, quæ vnâ creuerint cum Euan-
 gelio. Quid ergo? An Euangelium,
 quòd vnâ cum illo hæreses nasce-

rentur, non erat Euangelium? aut
Christus ea causa non erat Chri-
stus?

Neque tamen apud nos uti di-
ximus, pullulat ista seges, qui pu-
blicè & liberè docemus Euangeli-
um. Apud aduersarios nostros, in
cæcitate ac tenebris istæ pestes
exordiuntur, & incrementa ac vi-
res capiūt, vbi Veritas Tyrannide,
sæuitiâque opprimitur, nec nisi in
angulis & occultis congressioni-
bus audiri potest. Faciant sanè pe-
riculum: dent cursum liberum Eu-
angelio: luceat veritas Iesu Chri-
sti, & radios in omnes partes por-
rigat, statim videbunt ut nocturnâ
caliginem ad aspectum solis, ita i-
stas vmbas ad lucem Ecangelij
protinus euanuisse. Nam nos qui-
dem omnes illas hæreses, quas i-
sti nos alere, & fouere calumni-
antur, illis interim sedentibus at-
que aliud agentibus, quotidie re-
pellimus & propulsamus.

Quòd autem dicunt nos in va-
rias sectas abiisse, & velle alios
Lutheranos, alios Zuinglianos
appellari, neque adhuc potuisse fa-
tis

tis inter nos ipsos de summa doctrinæ conuenire. Quid illi dixissent si primis illis temporibus Apostolorum, & sanctorum Patrum extitissent? cùm alius diceret Ego sum Pauli: alius, Ego sum Cephæ: alius, Ego sum Apollo: cùm Paulus Petrū reprehenderet: cùm simultatis causa Barnabas à Paulo discederet: cùm, vt auctor est Origenes, Christiani in tot iam factiones distracti essent, vt nomen tantùm Christianorū commune, aliud autē præterea nihil, Christianorum simile retinerent: vtq; Socrates ait, dissensionum & sectarū causa in theatris à Populo publicè riderentur: cūmque, vt ait Imperator Constantinus, tot essent dissensiones & rixæ in Ecclesia, vt ea calamitas videri possit omnem aliam superiorem calamitatem superasse: cùm Theophilus, Epiphanius, Chrysostomus, Augustinus, Ruffinus, Hieronymus, omnes Christiani, omnes Patres, omnes catholici, acerbissimis atq; etiam implacabilib⁹ inter se cōtentionibus conflictarentur: cū vt Nazian-

zenus ait, eiusdem corporis membra inter se consumerentur: cum Oriens ab Occidente de fermentato, & de Paschate, non ita magnis de rebus scinderetur: cum in omnibus Concilijs noua subinde symbola, & noua decreta cuderentur? Quid isti tum dixissent? Ad quos se potissimum applicuissent? Quos fugissent? Cui Euangelio credidissent? Quos pro hæreticis, quos pro catholicis habuissent? Nunc duo tantum nomina Lutherus & Zuinglius, quas istis tragedias excitant! Ut quoniam illi duo de re aliqua non dum consentiunt: iccirco vtrunque errasse, neutrum habuisse Euangelium, neutrum verè ac rectè docuisse arbitremur?

Verum, ô Deus bone, quinam isti tandem sunt, qui dissensiones in nobis reprehendunt? An verò omnes isti inter se consentiunt? An singuli satis habent constitutum quid sequantur? An inter illos nullæ vnquam dissensiones, nullæ lites extiterunt? Cur ergo Scotistæ & Thomistæ de merito
congru-

congrui & condigni : de peccato
originis in beata Virgine : de Voto
solenni & simplici, non melius in-
ter se conueniunt? Cur Canon-
istæ auricularem confessionem de
iure humano, & positiuo esse ai-
iunt, Scholastici contra, de iure di-
uino? Cur Albertus Pighius à
Caetano, Thomas à Lombardo,
Scotus à Thoma, Occanus à Sco-
to, Alliensis ab Occano, Nomina-
les à Realibus dissentiunt? Utque
 taceam tot dissensiones fratercu- *Ste. Gar-*
 lorum, & monachorum, quòd alij *dinersus*
 in piscibus, alij in oleribus: alij in *in Sophi-*
 calceis, alij in crepidis: alij in li- *stica Dia-*
 nea veste, alij in lanea, sanctitatem *boli. Ric*
 constituunt: alij albati, alij pulla- *chard. Fa-*
 ti, alij latiùs, alij angustiùs rasi: a- *ber.*
 lij soleati, alij nudipedes: alij cin- *Recanta-*
 cti, alij discincti ambulant: me- *tio Beren*
 minisse debent esse aliquos ex su- *garij Scho-*
 is qui dicant, Christi corpus adef- *le, & Glos*
 se in Cœna naturaliter: contra ex *sa.*
 ijsdem illis suis esse alios qui ne- *Guimun-*
 gent esse alios qui dicant, corpus *dux de cõ.*
 Christi in Sacra cõmunionem den- *secr. Dist.*
 tibus nostris lacerari & atteri, rur- *2 Ego Be-*
 sus esse alios, qui negent: esse ali- *ren.*

Thomas.

os qui scribant corpus Christi in Eucharistia esse Quantum, esse alios contra qui negent : esse alios qui Christum diuina quadam potentia : alios qui benedicendo : alios qui quinque conceptis verbis : alios qui eadem illa quinque verba repetendo , dicant consecrasse. Esse alios qui in illis quinque verbis , Hoc , pronomine demonstratiuo putent panem triticeum : alios qui malint vagum quoddam indiuiduum iudicari.

*Gardine-
rus.**De conse-
cr. Dist. 2.
Species.
Glossa.*

Esse alios qui dicant canes & mures posse verè & re ipsa comedere corpus Christi : esse alios qui id constanter pernegent : esse alios qui dicant , accidentia ipsa panis viniq; nutrire posse : esse alios qui dicant redire substantiam. Quid plura? Prolixum & permolestum esset omnia numerare. Ita vniuersa forma horum religionis & doctrinæ , adhuc apud illos ipsos , à quibus nata & profecta est , prorsus incerta , & controuersa est. Vix enim vnquam inter se conueniunt, nisi fortè, vt olim Pharisei & Sadducei, aut Herodes & Pilatus con-

tra

tra Christum.

Eant ergo sanè, & pacem potiùs inter suos domi sanciant. Vnitas quidè & consensio maximè cõuenit religioni. Non tamen est ea certa & propria nota Ecclesiæ Dei. Summa enim erat consensio inter eos qui adorabant aureum vitulum: & inter eos qui coniunctis vocibus in Seruatorem nostrum Iesum Christum clamabant, Crucifige. Neque quia Corinthij dissensionibus inter se laborabant, aut quia Paulus à Petro, aut Barnabas à Paulo, aut Christiani statim sub ipsis initijs Euangelij aliqua de re à se mutuò dissidebant, iccirco nulla erat inter eos Ecclesia Dei? Illi quidè quos isti contumeliæ causa appellant Zuinglianos, & Lutheranos, re autem vera sunt vtrique Christiani, & inter sese amici, ac fratres. Non de principijs aut fundamentis religionis nostræ, non de Deo, non de Christo, non de Sancto spiritu, non de ratione iustificationis, nõ de æterna vita: tantùm de vna, nec ea ita graui aut magna quæstione inter se dissentiunt.

F ij

Nec desperamus, vel potius non dubitamus, breui fore concordiam: & si qui sunt, qui aliter sentiant quàm par est, positis aliquando affectionibus, & nominibus, Deum id illis esse patefacturum, vt re melius animaduersa atq; explorata, quod olim in Calcedonensi Concilio factum est, omnes dissensionum causæ, & fibræ ab ipsis radicibus extirpentur, & ἀμνίσια sepeliantur sempiterna. Amen.

Grauiissimum verò est, quòd nos dicunt esse homines impios, & omnem religionis curam abie-
 cisse. Quanquàm non debet id multum nos mouere, quòd illi ipsi, à quibus obijcitur, sciunt contumeliosum & falsum esse. Nam Iustinus Martyr auctor est, cùm primum Euangelium cœptum esset publicari, & Christi nomen patefieri, Christianos omnes dictos fuisse ἀθέοις. Cùmque Polycarpus staret pro iudicio, populus his vocibus incitauit Proconsulem ad cædem & internecionem eorum omnium, qui Euangelium profite-
 rentur,

rentur, αἴρε τὸς ἀθέους, hoc est, tolle de medio istos homines impios, qui Deum non habent. Non quòd Christiani Deum reuera non haberēt, sed quòd saxa, & stipites, quę tum pro dijs colebantur, non adorarent. Verùm orbis terrarum fatiam videt, quid nos, nostriq; ab istis religionis, & vnius Dei nostri causa perpeffi simus. In carceres, in aquas, in ignes nos abiecerunt, & in nostro sanguine volutati sunt, nō quòd aut adulteri essemus, aut latrones, aut homicidæ: sed tātum quòd agnosceremus Euangelium Iesu Christi, & speraremus in Deū viuum, quòdque nimium, ô Deus bone, iustè, verèque quereremur, traditionum inanissimarum causa violari ab istis legem Dei: & aduersarios nostros, qui scientes & prudentes Dei iussa ita obstinatè contemnerent, esse hostes Euangelij, & inimicos crucis Christi.

Verùm isti cùm viderent doctrinam nostram non posse rectè accusari, maluerunt in mores nostros inuehere: nos omnia rectè

Euseb. lib.

4.

facta damnare: ad licentiam & libidinem fores aperire: & populum ab omni studio virtutis abducere. Et certè ea est sempèrque fuit hominum omnium etiam piorum & Christianorum vita, vt semper etiam in optimis, & castissimis moribus tamen aliquid posses desiderare: eaque propensio omnium ad malum, eaq; omnium procliuitas ad suspicandum, vt quæ nec facta, nec cogitata vnquam fuerint, audiri tamen, & credi possint. Vtque in candidissima veste facile exigua notatur labes, ita in vita candidissima, facile leuissima nota turpitudinis deprehenditur. Neq; nos, aut eos omnes qui amplexi sunt hodie doctrinam Evangelij, angelos esse arbitramur, & prorsus sine macula vlla rugaque viuere: aut istos vel ita cæcos, vt si quid in nobis notari queat, non possint id vel per tenuissimam rimam animaduertere: vel ita candidos, vt quidquam velint in meliorem partem interpretari: vel ita ingenuos, vt oculos suos velint in se reflectere, & mores nostros
de

de suis moribus æstimare. Quòd si rem ipsam ab initijs velimus repetere, scimus temporibus ipsis Apostolorum fuisse homines Christianos, propter quos nomen Domini blasphemaretur, & malè audiret inter Gentes.

Queritur apud Sozomenum Imperator Constantius, multos, *De lapsis.* postquam ad Christianam religionem accessissent, euasisse deteriores. Et Cyprianus lugubri oratione describit corruptelam sui temporis. Disciplinam, inquit, quam Apostoli tradiderant, otium iam & pax longa corruperat. Studebant augendo patrimonio singuli, & obliti quid credentes, aut sub Apostolis antè fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant.

Non in Sacerdotibus Religio deuota, non in Ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina. Corrupta barba in viris, in fœminis forma fucata. Et ante illum Tertullianus, O miseros, inquit, nos,

qui Christiani dicimur hoc tempore! Gentes agimus sub nomine Christi.

Postremò ne omnes commemoremus, Gregorius Nazianzenus de miserabili statu suorum temporum ita loquitur: Vitiorum, inquit, nostrorum causa, odio iam laboramus inter Gentes. Spectaculum etiam iam facti sumus non solum angelis & hominibus, sed etiam omnibus impijs. Hoc loco erat Ecclesia Dei, cum primum lucere coepisset Euangelium, cum nondum rabies tyrannorum refrixisset, aut gladius à Christianorum hominum cervicibus ablatum esset. Scilicet, non est novum homines, esse homines, etiam si appellentur Christiani.

Sed isti cum ita odiosè nos accusant, nihil ne interim de se cogitant? An illi quibus tam procul spectare, & quid in Germania, quidque in Anglia agatur videre otium est, aut obliti sunt, aut videre non possunt, quid agatur Romæ? An nos ab illis accusamus, de quorum vita nemo potest satis hone-

honestè & verecundè commemo-
rare?

Nos quidem non sumimus id
nobis hoc tempore, vt ea quæ vnà
cum ipsis sepulta esse oportebat,
in lucem & in conspectum profere-
ramus. Non est id religionis, non
est verecundiæ, non est pudoris
nostri. Ille tamen qui se Christi vi-
carium & Ecclesiæ caput dici iu-
bet, qui audit ista Romæ fieri, qui
videt, qui patitur, nihil enim aliud
addimus, qualia ea sint, facilè po-
test cum animo suo cogitare. Re-
deat enim illi sanè in memoriam:
cogitet Canonistas suos illos esse,
qui populum docuerunt simplicè
fornicationem nō esse peccatum:
quasi illam doctrinam ex Mitio-
ne comico didicissent: Non est
peccatum, mihi crede, adolescen-
tulum scortari. Cogitet, suos illos *3. ques. 7.*
esse, qui decreuerunt, sacerdotem *lata. Ex-*
fornicationis causa non esse sum- *tra. de Bi-*
mouendum. Meminerit Cardina- *gamis.*
lem Campegium, Albertum Pi- *Quia cir-*
ghium, aliōsque complures suos *ca.*
docuisse, sacerdotem illum multò
sanctiùs & castiùs viuere, qui aliat

G.

concupinam, quàm qui vxorem
habeat in matrimonio. Nondum
ille, spero, oblitus est, multa esse
Romæ publicarum meretricum
millia, & se ex illis in singulos an-
nos, vectigalis nomine, colligere
ad triginta millia ducatorum. Ob-
liuisci non potest, se Romæ leno-
ciniũ publicè exercere, & de fœ-
dissima mercede fœdè ac nequi-
ter delitari. An omnia tum Romæ
fatis aut salua aut sancta erāt, cùm
Iohanna fœmina integræ ætatis
magis quàm vitæ, esset Papa: & se
gereret pro capite Ecclesiæ: & cùm
se biennũ torum in illa sancta sede
aliorum libidini exposuisset, po-
stremò in lustranda Ciuitate, in-
spectantibus Cardinalibus & Epi-
scopis palàm pareret in publico?
 Sed quid opus erat concubinas
 & lenones commemorare? vul-
 gare enim iam illud Romæ & pu-
 blicum, & non inutile peccatum
Genes. 38. est. Meretrices enim ibi iam se-
In Conci- dent, nō vt olim extra Ciuitatem,
lio dele- obnupto, & obuoluto capite, sed
Horũ Car in Palatijs habitant, per forum va-
dinalium gantur aperta fronte, quasi id non
 10.3. tan-

Statua e-
iisdẽ fœ-
mina par-
turientis:
adhuc Ro-
ma est.

tantum liceat, sed etiam laudi esse debeat. Quid plura? Illorum iam libidines terrarum orbi sunt satis notæ. D. Bernardus, de Pontificis familia, ipsoque adeo Pontifice, liberè & verè scribit: Aula, inquit, tua, bonos recipit, non facit: Mali ibi proficiunt, boni deficiunt. Et quicumque ille fuit, qui scripsit opusculum Tripartitum, quod adiunctum est ad concilium Lateranense: Tantus, inquit, hodie est luxus, non tantum in clericis & sacerdotibus, sed etiam in prælatis & episcopis, ut horribile sit auditu.

Atqui ista non tantum vilitata sunt, & ea causa consuetudinis & temporis gratia approbata, ut cætera sunt istorum ferè omnia, sed etiam antiqua iam & putida. Quis enim non audiuit quid Petrus Aloisius, Pauli tertij filius designarit in Cosmum Cherium episcopum Fanensem? quid Ioannes Casa Archiepiscopus Beneventanus, Legatus Pontificis apud Venetos, scripserit de horrendo scelere, & quod nefando quidem au-

De consideratione ad Eugenium,

diri debeat, id verbis spurcissimis & sclerata eloquentia commendarit? Quis non audiuit Alphonsum Diazium Hispanum, cum ea gratia Roma missus fuisset in Germaniam, innocentissimum & sanctissimum virum Ioannem Diazium fratrem suum, tantum quod amplexus esset Euangelium Iesu Christi, & Romam redire nollet, nefarie atque impie interfecisse? Sed ista, inquit, in Repub. optime constituta, etiam inuitis Magistratibus, possunt interdum accidere: & bonis Legibus vindicantur.

Esto sane. Sed quibus bonis legibus animaduersum est in istas pestes? Petrus Aloisius cum ea flagitia, quæ diximus, designasset, semper fuit in sinu atque in delicijs apud patrem suum Paulum tertium. Diazius, interfecto fratre suo, Pontificis ope ereptus est, ne in eum animaduerneretur bonis legibus. Ioannes Casa Archiepiscopus Beneuentanus adhuc viuit: immo etiam Romæ, & in Sanctissimi oculis & conspectu viuit. Oc-
cide.

ciderunt fratrum nostrorum infinitos numeros, tantum quod verè ac purè crederent in Iesum Christum. At ex illo tanto numero meretricum, scortatorum, adulterorum, quem vnquam, non dico, occiderunt, sed aut excommunicauerunt, aut omnino attigerunt? An verò, libidines, adulteria, lenocinia, scortationes, parricidia, incestus, & alia nequiora Romæ peccata non sunt? Aut si sunt in vrbe Roma, in arce sanctitatis, à vicario Christi, à successore Petri, à sanctissimo Patre ita facile & leuiter, quasi peccata non sint, ferri possunt?

O sancti Scribæ & Pharisei, quibus ista sanctitas nota non fuit! O sanctitatem & fidem Catholicam! Non ista Petrus Romæ docuit: Paulus non ita Romæ vixit. Non illi lenocinium publicè exercuerunt: non illi vectigal & censum à meretricibus exegerunt: non illi adulteros & parricidas palàm & impunè tolerarunt: non eos in sinum, non in Concilium, non in familiam, non in Christia-

norum hominum cætum receperunt. Non debebant isti tantopere exaggerare vitam nostram. Consultius multò fuit, vt prius vel approbarent hominibus, vel certè occultius aliquantò tegerent vitam suam.

Nam nos quidem vtimur priscis & auitis legibus, & quantum his moribus & temporibus in tanta corruptela rerum omnium potest fieri, disciplinam Ecclesiasticam diligenter & seriò administramus. Prostibula quidem meretricum & concubinarum aut scortatorum greges nò habemus: nec adulteria matrimonijs anteponimus, nec lenocinium exercemus: nec de fornicibus stipendia colligimus: nec incesta, & flagitiosas libidines, nec Aloisios, nec Casas, nec Diazios parricidas impune ferimus. Nam si ista nobis placuissent, nihil opus erat, vt ab istorum societate, vbi ea vigent & habentur in precio, discederemus, & ea causa in odia hominum, & incertissima pericula incurreremus. Habuit Paulus quartus ante non
ita

ita multos menses Romæ in carcere aliquot fratres Augustinianos, & complures Episcopos, & magnum numerum aliorum piorum hominum religionis causa. Habuit tormenta: exercuit in illos quæstiones: nihil reliquit intentatum. Ad extremum ex illis omnibus, quot potuit mæchos, quot scortatores, quot adulteros, quot incestos inuenire? Sit Deo nostro gratia: etsi illi non sumus, quos esse oportebat, quosque profitemur, tamen, quicumque sumus, si cum istis conferamur, vel vita nostra atque innocentia, facilè has calumnias refutabit. Nos enim non tantùm libris & concionibus, sed etiam exemplis & moribus populum ad omne genus virtutis, & rectè factorum cohortamur. Euangelium, docemus non esse ostentationem scientiæ, sed legem vitæ: utque Tertullianus ait, Christianum hominem non loqui magnificè *In Apolo-* oportere, sed magnificè viuere, *getico 45.* nec auditores, sed factores legis iustificari apud Deum. Ad hæc omnia hoc etiam solent addere, id.

*Tertulli-
an. in Apo-
loget. 1. 2.
c. 3.*

que omni conuitorū genere amplificare, nos esse homines turbulentos, Regibus scepra de manibus eripere, populum armare, tribunalia euertere, Leges rescindere, possessiones dissipare, regna ad popularem statum reuocare, sursum deorsum omnia confundere: breuiter in Repub. nihil integrum esse velle. O quoties his verbis inflammauerūt animos Principum, ut illi in herba extinguerent lucē Euangelij, priusq; illud odisse inciperent, quā nosse possent: ut quē Magistratus, quoties aliquem videret nostrum, toties se putaret hostem videre suum!

Molestum quidem nobis esset ita odiosè accusari grauiſſimo crimine maiestatis, nisi sciremus Christum ipsum aliquando, & Apostolos, & infinitos alios homines pios, & Christianos, vocatos fuisse in inuidiam, eodem ferè crimine. Nam Christus quidem, quāuis docuisset dandum esse Cæsari, quod esset Cæsaris, tamen accusatus est seditionis, quòd res nouas moliri, & Regnum appetere dice-

diceretur: itaque occlamatum est pro tribunalibus publicè aduersus eum: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Et Apostoli, quamuis semper & constanter docuissent obtemperandum esse Magistratibus: omnem animam superioribus potestatibus esse subditam: idque non tantùm propter iram & vindictam, sed etiam propter conscientiam: tamen dicti sunt cõmouere Populum, & multitudinem ad rebellionem incitare. Amanus hoc maximè pacto *Hester.* genus & nomen Iudæorum adduxit in odium apud Regem Assuerum, quòd illos diceret esse populum rebellem & contumacem, & principum edicta & iussa contemnere. Impius Rex Achabus, Eliæ *3. Reg. 18.* Prophetæ Dei. Tu, inquit, conturbas Israël. Amasias sacerdos Bethel, apud Regem Hieroboam, accusat Amos Prophetam conspirationis: Ecce, inquit, Amos *Amos. 7.* coniurationem fecit contra te, in medio domus Israël. Breuiter Tertullianus ait, aduersus omnes Christianos hanc suo tempore

In Apolo-
get. ca. 37.

accusationem fuisse publicam: esse illos proditores, esse perduelles, esse hostes humani generis.

Quare si nunc quoque veritas malè audiat, & eadem cùm sit, iisdem nunc contumelijs afficiatur, quibus affecta est olim, & id molestum & ingratum est, nouum tamen aut insolens videri non potest.

Facilè istis fuit ante annos quadraginta, ista maledicta, & alia grauiora in nos confingere, cùm in medijs illis tenebris exoriri primùm cœpisset & lucere radius aliquis ignotæ tum & inauditæ veritatis: cùm Martinus Lutherus, & Huldericus Zuinglius præstantissimi viri, & ad illustrandum orbem terrarū à Deo dati, primùm accessissent ad Euangelium: cùm & res adhuc noua esset, & euentus incertus, & animi hominū suspensi atq; attoniti, & aures aperte ad calumnias, & nullū in nos tam graue flagitium fingi posset, quod non propter rei ipsius nouitatem, atque insolentiam, facilè à populo crederetur. Ita enim veteres ho-

stes

stes Euangelij, Symmachus, Celsus, Iulianus, Porphyrius, olim aggressi sunt accusare omnes Christianos seditionis & maiestatis antequam aut Princeps, aut populus, quina[m] illi Christiani essent, aut quid profiterentur, aut quid crederent, aut quid vellent, scire possent. Nunc verò postquam etiam hostes nostri vident & negare non possunt, nos semper omnibus dictis nostris, scriptisq; diligenter admonuisse populum officij sui, vt Principibus suis & Magistratibus, quamuis impijs, obtemperarent, idque & vsus ipse & experientia satis docet, & omnium hominum, quicumque, atque ubicunque sunt, oculi, vident & contestantur: putidum erat ista obijcere, & cum noua & recetia crimina nulla essent, obsoletis tantum mendacijs nobis inuidiam facere voluisse.

Agimus enim Deo nostro, cuius hæc solius causa est, gratias, in omnibus regnis, ditionibus, Rebusp. quæ ad Euangelium accesserunt, nullum vnquam adhuc huiusmodi exemplum extitisse.

Nullum enim nos regnum euer-
 timus: Nullius ditionem aut iura
 minuimus: Rempub. nullam tur-
 bauimus. Manent adhuc suo loco,
 & auita dignitate reges Angliæ
 nostræ, Daniæ, Suetiæ: Duces
 Saxonæ: Comites Palatini: Mar-
 chiones Brandenburgici: Lantgra-
 uij Hessiæ: Respub. Helueticorum,
 & Rhethorum: & liberæ ciuitates,
 Argentina, Basilea, Francofordia,
 Vlma, Augusta, Norinberga, om-
 nes eodem iure, eodémque statu,
 quo fuerunt antea: vel potius,
 quia propter Euangelium populū
 habent obsequentiore, multò
 meliore. Eant sanè in illa loca, vbi
 nunc Dei beneficio auditur Euan-
 gelium, vbi plus maiestatis? vbi
 minus fastus & tyrannidis? vbi
 Princeps magis colitur? vbi po-
 pulus minus tumultuatur? vbi vn-
 quam fuit publica res, vbi Eccle-
 sia tranquillior?

At Rustici, inquires, à principio
 huius doctrinæ passim cœperunt
 furere, & tumultuari per Germa-
 niam. Esto. At in illos promulga-
 tor huius doctrinæ Martinus Lu-
 therus

therus vehementissimè atque accerrimè multa scripsit, eosque ad pacem & ad obedientiam reuocauit.

Quod autem obijci solet interdum ab hominibus imperitis rerum, de mutato statu Heluetiorum, & interfecto duce Austriæ Leopoldo, & patria in libertatem vindicata, factum est id, uti ex omnibus historijs satis constat, ante annos ducentos sexaginta, sub Bonifacio octauo, cum maximè vigeret potestas Pontificum, ducentos circiter annos, antequam Huldéricus Zuinglius, aut docere inciperet Euangeliū, aut omnino natus esset. Ex eo verò tempore semper illi omnia pacata, & tranquilla habuerunt, non tantum ab hoste externo, sed etiam à tumultu intestino.

Quòd si peccatum fuit patriam suam ab externa dominatione, præsertim cum insolenter & tyrannicè opprimerentur, liberare, tamen vel nos alienis, vel illos auitis criminibus onerare, & iniuquum, & absurdum est.

Sed ô Deum immortalem! an Romanus Episcopus accusabit nos perduellionis? An ille docebit populum obtemperare, atque obsequi magistratibus? Aut omnino rationem maiestatis habet ullam? Cur ergo nunc ille, quod nullus veterum Episcoporum Romanorum vnquam fecit, quasi omnes Reges & Principes, quicunque atque vbicunque sint, velit esse seruos suos, patitur se à suis parasitis, Dominum dominantium appellari? Cur ille se iactat esse Regem regum, & habere ius regium in subditos?

Augu.

Stenchns.

Anton. de

Rosellu.

De Ma-

ior. & o-

bed. solst.

De Ma-

ior. & o-

bed. Vnâ

sanctam.

Cur omnes Imperatores & monarchas, iureiurando adigit in verba sua? Cur maiestatem imperatoriam septuagies septies se inferiorem esse gloriatur, idque ea maximè causa, quòd Deus duo lumina in cælo fecerit: quòdque cælum & terra non in duobus principijs, sed in vno principio creata fuerint? Cur ille, eiusque sectatores, Anabaptistarum & Libertinorum more, quo licentiùs & securiùs grassarentur, iugum excusserunt,

runt,

runt, & se ab omni ciuili potestate exemerunt?

Cur ille legatos suos, hoc est, callidissimos exploratores, habet tanquã in insidijs, in aulis, in Concilijs, in cubiculis regum omniũ? Cur ille, vbi visum est, principes Christianos inter se committit, & pro sua libidine turbat seditionibus orbem terrarum? Cur proscribit, & pro Ethnico & Pagano haberi vult, si quis Princeps Christianus ab imperio suo discesserit: & indulgentias ita liberaliter pollicetur, si quis quacunque ratione interficiat hostem suum? An ille conseruat imperia & regna, aut omnino consultum cupit otio publico? Ignoscere nobis debes, pie lector, si ista videmur acrius & vehementius agere, quã deceat homines theologos. Tanta enim est rei indignitas, tantãq; in Pontifice, tamq; impotens libido dominandi, vt alijs verbis, aut tranquillius proponi non possit. Ille enim in publico Concilio ausus est dicere, omne ius regum omnium à se pendere. Ille ambitionis, & reg-

*Clemēs sō.
Papa in
Concilio
Viennēsi.
Leo Papa*

*Zachari-
as Papa.*

*Clemens
Papa 7.*

*Idem Cle-
mens.*

nandi causa detrahit Romanum Imperium, & commouit, ac lacerauit orbem Christianum. Ille Romanos atque Italos, seque ad eum ipsum iureiurando, quo Imperatori Græco obstringebatur, perfidè liberauit: & subditos ad defectionem sollicitauit: & Carolum Magnum Martellum è Gallia in Italiam euocauit: & eum nouo more Imperatorem fecit. Ille Gallorum Regem Chilperichum, non malum Principem, tantum quod ipsi non placeret, de Regno deiecit, & in eius locum Pipinum surrogauit. Ille, cieto, si id efficere potuisset, Philippo Pulchro rege, decreuit atque adiudicauit regnum Gallia Alberto Regi Romanorum. Ille florentissimæ ciuitatis, & Reipublicæ Florentia patriæ suæ opes fregit, eamq; è libero & tranquillo statu, vnius libidini in manum tradidit. Ille cohortatione sua effecit, vt tota Sabaudia hinc ab Imperatore Carolo Quinto, inde à Gallorum Rege Francisco miserè discerperetur, & infelici Duci, vix vna ciuitas, quò se reciperet,

peret, relinqueretur.

Tædet exemplorum, & molestum esset omnia Romanorum Pontificum egregiè facta commemorare. Quarum, obsecro, partium erant illi, qui Henricum septimum Imperatorem veneno sustulerunt in Eucharistia? Qui Victorem Papam in sacro calice? Qui Ioannem nostrum Regem Angliæ in mensario poculo? Quicumque illi tandem, & quarumcunque partium fuerint, Lutherani certè, aut Zuingliani non fuerunt. Quis hodie summos Reges & Monarchas admittit ad oscula beatorum pedum? Quis Imperatorem iubet sibi adstare ad frenum: & Gallorum Regem ad ferrum illud pensile quo in equum ascenditur? Quis Franciscum Dandabellius, Ducem Venetiarum, Regem Cretæ ac Cypri, catenis vinctum abiecit sub mensam suam, ut ossa liguriret inter canes? Quis Imperatori Henrico Sexto, Romæ diadema non manu, sed pede imposuit: & eodem pede rursus deiecit, atque etiam addidit, habere se *dux Papa,*

H

*Alexan-
der.*

potestatem & creandi Imperato-
res, & summouendi: Quis Hen-
ricum filium armauit in Impera-
torem Henricum quartum patrē
suum: effecitque vt pater à filio
suo caperetur, & detonsus atque
ignominiosè habitus, conijcere-
tur in monasterium, & inedia, ac
mœrore contabesceret? Quis cer-
uices Imperatoris Friderici sub-
iecit foedum in modum pedibus
suis: & quasi id non esset satis, ad-
didit etiā in super ex Psalmis Da-
uidis, Super aspidē & basiliscū am-
bulabis, conculcabis leonē & dra-
conem: quale exemplum spretæ
& contemptæ maiestatis, nunquā
anteā vlla memoria auditum fue-
rat: nisi fortè vel in Tamerlane
Scytha, homine fero & barbaro,
vel in Sapore Rege Persarum?

Omnes isti fuerunt Pape: omnes
successores Petri: omnes sanctissi-
mi, quorum singuli voces, singula
nobis oporteat esse Euangelia.

Si nos rei sumus maiestatis, qui
Principes nostros colimus, qui il-
lis omnia, quantum quidem per
verbum Dei fas est, deferimus,
qui

qui pro illis precamur, quid ergo isti sunt, qui non tantum hæc fecerunt omnia, quæ diximus, sed etiam ea, quasi optimè facta comprobant? An verò illi aut ad hunc modum docent populum reuereri magistratum: aut satis verecundè possunt nos, tanquam homines seditiosos & perturbatores pacis publicæ, & maiestatis contéptores accusare? Nam nos quidè nec iugum excutimus, nec regna mouemus, nec Reges aut facimus aut deijcimus, nec imperia transferimus, nec regibus nostris venena propinamus, nec illis pedes osculandos porrigimus, nec pedibus nostris illorū ceruicibus insultamus. Hæc potiùs est professio, hæc est doctrina nostra: omnè animam, quæcunq; tandè ea sit, siue sit Mo-

*Chryso.
Stomus 13.
ad Roma.*

nachus, siue Euangelista, siue Prophetæ, siue Apostolus, oportere regibus & magistratibus esse subditam: & Pontificem aded ipsum, nisi Euangelistis, nisi Prophetis, nisi Apostolis maior videri velit, quod veteres Episcopi Romani melioribus temporibus semper fecerunt.

H ij

*Gregori-
us saepe in
Epist.*

oportere Imperatorem dominum suum & agnoscere, & appellare. Nos publicè docemus, ita obtemperandum esse Principibus, tanquam hominibus à Deo missis: quique illis resistit, illum Dei ordinationi resistere. Hæ sunt instituta nostra: hæc in libris, hæc in concionibus nostris: hæc in moribus, & modestia populi nostri e-lucescunt.

*Tertul.in
Apo. ca. 16*

Illud verò, quòd nos dicunt discessisse ab unitate Ecclesiæ Catholice, non tantum est odiosum, sed etiam, etsi verum non est, tamen speciem aliquam & similitudinem habet veri. Apud populum verò & imperitam multitudinem, non tantum vera, & certa fidem faciunt, sed etiam si quæ sunt, quæ videri possunt verisimilia. Itaque videmus vafros homines, & callidos, quibus vera non suppeterent, semper verisimilibus pugnavisse, ut qui rem ipsam penitus intueri non possent, specie saltem aliqua & probabilitate caperentur. Olim quòd veteres Christiani, Patres nostri, cum preces Deo adhiberent,

rent, ad Orientem Solem cōuerterentur, erant qui dicerent, eos Solē venerari, & habere pro Deo. Cūque illi dicerent se, quod ad æternam & immortalem vitam attinet, non aliunde viuere, quàm de carne & sanguine eius Agni, qui non haberet labem, hoc est, Seruatoris nostri Iesu Christi: inuidi & inimici crucis Christi, quibus id tantum erat curæ, vt Religio Christiana quacunq; ratione male audiret, persuaserunt populo, esse eos homines impios, mactare humanas hostias, & sanguinem humanum bibere. Cūque illi dicerent, apud Deum nec marem esse nec fœminam, nec omnino, quod ad iustitiam adipiscendam attinet, distinctionem esse vllam personarum, seque omnes inter se sorores fratresque salutarent: non deerant, qui calumniarētur, Christianos nullum habere inter se discrimen aut ætatis, aut generis: sed omnes bestiarum ritu promiscuè inter se concumbere. Et cū precationis & Euangelij audiendi causa sæpe inter se in crypta, &

*Tertulianus
Apolog. 7.
8.9.*

*Idem cap.
39.*

abditā quædam loca conuenirēt, quòd idem interdum ab hominibus coniuratis soleret fieri, rumores publicè spargebantur, eos conspirare inter se, & habere consilia vel de occidendis Magistratibus, vel de euertenda Repub. Quòdque ad agitanda sacra mysteria de instituto Christi, adhiberent panem & vinum, putabatur à multis non Christum colere, sed Bacchum & Cererem: quòd illa numina ab Ethnicis hominibus profana superstitione, simili ritu, pane & vino colerentur.

*Augusti-
anus.*

Credebantur ista à multis, non quòd vera essent (quid enim esse posset minus) sed quòd essent verisimilia, & specie aliqua veri possent fallere.

Ita isti nos calumniantur esse hæreticos, ab Ecclesia & Christi communionē discessisse: nō quòd ista vera esse credant (neque enim id illis curæ est) sed quòd ea hominibus imperitis, possint aliqua fortè ratione videri vera. Nos enim discessimus, non vt hæretici solent, ab Ecclesia Christi, sed, quod

quod omnes boni debent, à malorum hominum & hypocritarum contagione. Hic tamen isti mirificè triumphant, illam esse Ecclesiam: illam esse sponsam Christi: illam esse columnam veritatis: illam esse arcam Noë, extra quam nulla salus sperari possit. Nos verò discessionem fecisse: Christi tunicam lacerasse: à corpore Christi auulsos esse, & à fide catholica defecisse. Cùmq; nihil relinquant indictum, quod in nos, quamuis falsò, & calumniosè, dici possit, hoc tamen vnum non possunt dicere: nos vel à verbo DEI, vel ab Apostolis Christi, vel à primitiua Ecclesia descivisse.

Atqui nos Christi & Apostolorum, & sanctorum Patrum, primitivam Ecclesiam, semper iudicavimus esse catholicam: nec eam dubitamus arcam Noë, sponsam Christi, columnam & firmamentum veritatis appellare: aut in ea omnem salutis nostræ rationem collocare.

Odiosum quidè est, à societate, cui assueveris, discedere, maximè

verò illorum hominũ, qui quamuis non sint, tamen videantur saltem, atq; appellentur Christiani. Et certè nos istorum Ecclesiam, qualiscunq; tandem ea nunc est, vel nominis ipsius causa, vel quòd in ea Euangelium Iesu Christi aliquando verè, ac purè illustratũ fuerit, non ita contemnimus: nec ab ea nisi necessariò, & perinuiti discessionem fecissemus. Sed quid si in Ecclesia Dei idolum excite- tur, & desolatio illa, quam Chri- stus futuram prædixit, stet palam in loco sancti? Quid si arcam Noe prædo aliquis, aut pirata occupet? Certè isti, quoties Ecclesiam no- bis prædicant, se ipsos solos eam faciunt: & omnes illos titulos sibi ipsis adscribunt: atque ita triumphant, vt olim illi qui clamabant, Templum Domini, Templũ Do-
Johan. 8. mini: aut vt Pharisæi & Scribæ, cùm iactarent se esse filios Abra- hami.

Ita inani splendore imponunt simplicibus, nõsque nomine ipso Ecclesiæ quærunt obruere: vt si latro, occupata domo aliqua alie-
na,

na, & vel vi exturbato, vel interfecto domino, eam postea adscribat sibi, & herilem filium de possessione deiiciat: aut si Antichristus, postquam occupabit templū Dei, dicat postea illud iam esse suum, & nihil ad Christum pertinere. Nam isti quidem cū in Ecclesia Dei nihil Ecclesiæ simile reliquerint, Ecclesiæ tamen patroni & propugnatores videri volūt: prorsus vt Gracchus olim defendebat ærarium, cum largitionibus faciendis, & insanis sumptibus ærarium funditus effudisset. Nihil autem vnquam tam impium aut absurdum fuit, quin Ecclesiæ nomine facilè regi & defendi posset. Faciunt enim etiam Vespæ fauos: & impij cœtus habent similes Ecclesiæ Dei.

At non, quicumque dicuntur populus Dei, sunt statim populus Dei: nec quicumque sunt ex patre Israële, sunt omnes Israëlitæ. Hæretici Arriani se solos iactabant esse catholicos: cæteros omnes modò Ambrosianos, modò Athanasianos, modò Ioannitas

August.

Epist. 48.

ad Vincē.

appellabant. Nestorius, vt ait Theodoretus, cū esset hæreticus, tamē tegebat se τῆς ὀρθοδοξίας ὑπόχρημα hoc est, specie quadam, ac velo orthodoxæ fidei. Ebion quamuis sentiret cū Samaritanis, tamē, vt Epiphanius ait, appellari volebat Christianus. Mahometani hodie, quamuis eos ex omnibus historijs satis cōstet, idq; ipsi negare nō possint, ab Agarra ancilla ducere originem, tamen quasi oriundi sint à Sara muliere libera, & vxore Abrahami, nominis ipsi⁹ & stirpis causā, malūt appellari Saraceni.

Ita Pseudoprophetæ omnium temporū, qui sese Prophetis Dei, qui Esaia, qui Hieremia, qui Christo, qui Apostolis opponebant, nihil vnquam æquè crepabant, atq; nomen Ecclesiæ. Neque eos alia de causā ita acerbè lacerabant, aut perfugas & apostatas appellabant, quam quòd à sua societate discessissent, & instituta maiorum non obseruarent. Quòd si nos hominum tantūm illorum, à quibus tum Ecclesia regebatur, iudicium
sequi,

sequi, aliud autem nihil, nec Deū,
 nec eius verbum spectare volu-
 mus, negari prorsus non potest, A-
 postolos, quòd à Pontificibus &
 Sacerdotibus, hoc est, ab Ecclesia
 catholica defecissent, & illis inui-
 tis & reclamantibus, multa in re-
 ligione innouassent, rectè fuisse ab
 illis, & secundum leges condem-
 natos. Itaque, vt Antæum aiunt o-
 lim ab Hercule tollendum fuisse
 à Terra matre, antequam ab eo
 posset vinci: ita aduersarij nostri,
 ab ista matre sua, hoc est, ab ista
 inani specie atque vmbra Eccle-
 siæ, quam præ se gerunt, leuandi
 sunt: alioqui non possunt cedere
 verbo Dei. Itaque Hieremias, No-
 lite, inquit, tantopere iactare, esse
 apud vos templum Domini: vana
 ea fiducia est. Sunt enim ista, in-
 quit, verba mendacij. Et Angelus
 in Apocalypsi: Dicunt, inquit, se
 Iudæos esse, at sunt Synagoga Sa-
 tanæ. Et Christus, cùm Pharisæi
 iactarent genus & sanguinem A- *Iohan. 8.*
 brahami: Vos, inquit, ex Diabolo
 patre estis: Abrahamū enim patrē
 non refertis, Ac si illis ita diceret:

Non estis id quod tantopere dici vultis. Imponitis populo inanibus titulis, & ad euertendam Ecclesiam abutimini nomine Ecclesiae. Quare hoc istos primùm liquidò & verè probasse oportuit: Ecclesiam Romanam esse veram & orthodoxam Ecclesiam Dei, eamq; vt hodie ab ipsis administratur, cum primitiua Christi, Apostolorum, & sanctorum Patrum Ecclesia, quam non dubitamus fuisse catholicam, conuenire. Nos quidem, si inscitiam, si errorem, si superstitionem, si cultum idolorum, si hominum inuenta, eaque sæpe pugnancia, cum sacris Scripturis, iudicassetus, aut placere Deo, aut ad æternam salutem esse satis: aut si statuere potuissemus, verbum Dei, ad aliquot tantum annos fuisse scriptum, postea oportuisse abrogari: aut omnino dicta & iussa Dei subijcienda esse voluntati humanæ, vt quidquid ille dicat aut iubeat, nisi Romanus Episcopus idem velit & iubeat, pro irrito & indicto habendum sit: si hæc in animum nostrum inducere

ducere potuissemus credere : fa-
temur nihil fuisse causæ, cur isto-
rum societatem relinqueremus.
Quòd autem nunc fecimus, vt
discederemus ab illa Ecclesia, cu-
ius errores testati ac manifesti es-
sent, quæque iam apertè discessis-
set à verbo Dei, neque tam ab ea,
quàm ab eius erroribus, idque non
turbulentè aut improbè, sed tran-
quillè ac modestè faceremus, ni-
hil aut à Christo, aut ab Apostolis
fecimus alienum. Neque enim ea
est Ecclesia Dei quæ infusari la-
be aliqua non possit, aut non in-
terdum egeat instauratione : ali-
oqui quid tot coitionibus & Con-
cilijs opus est, sine quibus, vt ait
Aegidius, stare fides Christiana
non potest? Quoties enim, inquit,
Cõcilia intermittuntur, toties Ec-
clesia à Christo derelinquitur. Aut
si nihil periculi est, ne quid Eccle-
sia detrimenti accipiat, quid opus
est, vt nunc quidem est apud istos,
inanibus nominibus Episcoporũ?
Cur enim illi Pastores appellan-
tur, si oues nullæ sunt, quæ possint
errare? Cur vigiles, si ciuitas nulla

*In Late-
ra. Conci.
sub Iulio.*

est, quæ possit prodi? Cur colum-
næ, si nihil est quod possit ruerè?
Statim ab initio rerum, Ecclesia
Dei cœpta est propagari, eaque in-
structa cælesti verbo, quod Deus
ipse fuderat ab ore suo: instructa
sacris Cæremonijs, instructa Spi-
ritu Dei, instructa Patriarchis, &
Prophetis: atque ita continuata
est ad ea vsq; tempora, cùm Chri-
stus sese ostenderet in carne.

Sed, ô Deum immortalem, quo-
ties ea interim, & quàm horribili-
ter, obscurata atq; imminuta est!
Vbi enim ea tum fuit, cùm omnis
caro contaminasset viam suam su-
per terram? Vbi ea fuit, cùm ex
omni mortalium numero, octo
tantùm essent homines, & ne illi
quidem omnes casti, ac pij, quos
Deus à communi clade, atque in-
teritu vellet esse superstites? Cùm
3. Reg. 19. Elias Propheta ita lugubriter &
acerbè quereretur, se solum ex o-
mni terrarum orbe relictum esse,
qui Deum verè, & ritè coleret:
Esa. 1. cùmque Esaias diceret, Argen-
tum populi Dei, hoc est, Ecclesiæ,
factum esse scoriam: & ciuitatem
eam

eam, quæ aliquando fidelis fuerat, factam esse meretricem : & in ea à capite vsque ad calcem, in toto corpore nihil esse integrum : aut cum Christus diceret, Domum Dei à Pharisæis & Sacerdotibus factam esse speluncam latronum? Scilicet, Ecclesia vt ager frumentarius, nisi exaretur, nisi subigatur, nisi colatur, nisi curetur, pro tritico carduos, & lolium, & vrticas proferet. Itaque Deus subinde misit Prophetas & Apostolos, postremò etiam Christum suum, qui populum in viam reducerent, & Ecclesiam vacillantem in integrum instaurarent. Néue quis dicat hæc in lege tantùm, in vmbra atque in infantia contigisse, cum figuris & cæremonijs veritas tegeretur, cum nihil adhuc ad perfectum adductû esset, cum lex non in cordibus hominum, sed in lapidibus incideretur (& si ridiculum est illud quoque) idem enim omnino erat etiam tum Deus, idem Spiritus, idem Christus, eadem fides, eadem doctrina, eadem spes, eadem hæreditas, idem fœ-

Matt. 21.

Lib. 1. c. 1.

dus, eadem vis verbi Dei. Et Eusebius ait: Omnes fideles usque ab Adamo, re quidem ipsa Christianos fuisse (quamuis non ita dicerentur) ne quis, inquam, ita dicat, Paulus Apostolus iam tum in Euangelio, in perfectione, in luce, similes errores & lapsus deprehendit, ut ad Galatas, quos iam antea instituerat, necesse habuerit ita scribere: Vereor ne inter vos frustra laborauerim, & vos frustra audiueritis Euangelium, Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Nam de Corinthiorum Ecclesia, quam illa foedè fuerit inquinata, nihil est necesse dicere. Iam verò an Galatarum & Corinthiorum Ecclesiae labi potuerunt, sola Romana Ecclesia errare, & labi non potest?

Mat. 24. Certè Christus tantò antè prædixit de Ecclesia sua, fore aliquando

2. Thess. 2. tempus, cum desolatio staret in loco sancto. Et Paulus Antichristum ait, aliquando positurum esse tabernaculum suum in templo Dei: & futurum ut homines sanam doctrinam non sustinerent,

2. Tim. 4. sed

sed in ipsa Ecclesia ad fabulas con-
 uerterentur. Et Petrus, futuros ait, *2. Pet. 1.*
 in Ecclesia Christi, magistros men-
 daciorum. Et Daniel Propheta, *Dan. 8.*
 de vltimis temporibus Antichri-
 sti, Veritas, inquit, eo tempore pro-
 sterneretur, & conculcabitur in ter-
 ra. Et Christus, tantam ait fore ca-
 lamitatem & confusionem rerum,
 vt etiam electi, si possit fieri, abdu-
 cendi sint in errorem. Atque ista
 omnia futura, non apud Paganos,
 aut Turcas, sed in loco Sancto, in
 Templo Dei, in Ecclesia, in cœtū
 ac societate illorum, qui professu-
 ri sint nomen Christi. *Mat. 24.*

Et, quamuis ista vel sola possint
 homini prudenti esse satis, ne te-
 merè patiatur imponi sibi nomine
 Ecclesiæ, vt ne quid in eam ex
 verbo Dei velit inquirere, tamen
 multi etiam sæpe Patres, viri do-
 cti & pij, vehementer questi sunt,
 hæc omnia suis temporibus acci-
 disse. Deus enim in media illa ca-
 ligine tamen voluit esse aliquos,
 qui, & si non lucem ita conspicu-
 am & illustrem darent, tamen
 quasi scintillam aliquam, quam

homines in tenebris notare possent, accenderent.

Certè Hilarius, cùm res adhuc incorruptæ quodammodo essent, & integræ tamen, Malè, inquit, vos parietum amor cepit : malè Ecclesiam Dei in tectis, ædificijsque veneramini : malè sub ijs, pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum est, in ijs Antichristum esse sessurum ? Montes mihi, & sylvæ, & lacus, & carceres, & voragines sunt tutiores : in illis enim Prophetæ, aut manentes, aut demersi Dei Spiritu, prophetabant.

Gregorius, quasi videret, atque animo prospiceret ruinam rerum, ad Ioannem Episcopum Constantinopolitanum, qui primus omnium se nouo nomine salutari iusserat, vniuersalem Episcopum totius Ecclesiæ Christi, ita scripsit : Si

In registro Epistola ad Mauriti- um. Lib. 4. Epist. 32. Ecclesia pēdebit ab vno, tota corruet. Et quis est, qui non hoc iam olim factum viderit ? Iam olim Episcopus Romanus Ecclesiam totam à se vno pendere voluit : quare mirum non est, si ea iam olim tota corruerit. Bernardus Abbas, ante

ante annos quadringentos, nihil, inquit, iam integrum est in clero: superest vt reueletur homo peccati. Idem in conuersione D. Pauli: Videtur, inquit, iam cessasse persecutio: immò iam incipit persecutio ab illis, qui in Ecclesia primas obtinent. Amici tui & proximi tui, aduersus te appropinquarunt & steterunt: à planta pedis vsque ad verticem capitis, non est vlla sanitas. Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus, vicarijs tuis, qui videntur regere populum tuum. Non possumus iam dicere, Vt est Populus, sic est Sacerdos, quoniam non ita est populus, vt sacerdos. Heu, heu, Domine Deus: ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, & gerere principatum. Idem in Cantica: Omnes amici, omnes inimici, omnes necessarij, omnes aduersarij, serui Christi, seruiunt Antichristo. Ecce in pace mea amaritudo mea est amarissima. Rogerus Bacon, magni nominis vir, cum acri oratione perstrinxisset miserabilem sta-

Sermone

33.

*In libello
de Idioma-
te lin-
guarum.*

tum sui temporis: Isti, inquit, tot errores, Antichristum requirunt.

Gerson queritur, suo tempore omnem vim sacrae Theologiae, ad ambitiosum certamen ingeniorum, & meram Sophisticam fuisse reuocatam.

Fratres Lugdunenses, homines, quod quidem ad vitae rationem attinet, non mali, Romanam Ecclesiam, à qua tum vna, oracula omnia petebantur, fidenter solebant affirmare, esse meretricem illam Babyloniam, de qua tam perspicuae extent praedictiones in Apocalypsi, & coetum inferorum.

Scio horum hominum auctoritatem apud istos leuem esse. Quid ergo, si illos testem aduoco, qui solent ab ipsis adorari?

Platina.

Quid si dico Adrianum Episcopum Romanum ingenuè confessum esse, omnia ista mala à Pontificio culmine coepisse ruere?

Pighius in eo fatetur erratum esse, quòd in Missam, quam alioqui videri vult sacrosanctam, abusus complures inuecti sint. Gerson, quòd multitudine leuissimarum

rum

rum cæremoniarum vis omnis Spiritus sancti, quam in nobis vigere oportuit, & vera pietas sit extincta: Græcia tota atque Asia, quòd Pontifices Romani Purgatoriorum suorum, & indulgentiarum nudinis, & vim hominum conscientijs attulerint, & illorum oculos expilauerint.

De Tyrannide verò Episcoporum Romanorum & fastu Persico, vt alios taceamus, quos illi, quòd vitia sua liberè & ingenuè reprehendant, hostium fortasse suorum loco numerabunt, illi ipsi, qui Romæ, in Vrbe sancta, in oculis sanctissimi Patris egerunt vitam, & omnia eius intima videre potuerunt, & nunquam à catholica fide discesserunt, Laurentius Valla, Marsilius Patavinus, Franciscus Petrarca, Hieronymus Sauanarola, Abbas Ioachimus, Baptista Mantuanus, & ante istos omnes, Bernardus Abbas, sæpe multumque conquesti sunt: ipsumque interdum Pontificem, verè ne, an falsò, nihil dicimus, certè non obscure significabant esse Antichristum.

Neque verò est, quòd quisquam obijciat, fuisse illos Lutheri discipulos, aut Zuinglij. Extiterunt enim non tantùm annis, sed etiam sæculis aliquot, antequam illorum nomina audirentur. Videbant illi etiam tum errores irrepsisse in Ecclesiam, eosque cupiebant emendatos. Et quid mirum, si Ecclesia erroribus abducta fuerit, illo præsertim tēpore, cùm nec Episcopus Romanus qui summæ rerum solus præerat, nec alius ferè quisquam aut officium suum faceret, aut omnino officium suum intelligeret? Vix enim est credibile, illis otiosis & dormientibus; Diabolum toto illo tempore, aut dormiuisse perpetuò, aut fuisse otiosum. Quid enim illi interim fuerint, quaque fide curauerint domum Dei, vt nos taceamus, audiant saltem Bernardum suum.

Ad Engewium.

Episcopi, inquit, quibus nunc commissa est Ecclesia Dei, non doctores sunt, sed seductores: non pastores, sed impostores: non prælati, sed Pilati.

Hæc

Hæc Bernardus de Pontifice, qui se summum appellabat, de quæ Episcopis qui tum sedebant ad gubernaculum. Non erat ille Lutheranus, non erat hæreticus, ab Ecclesia non discesserat: tamen Episcopos illos, qui tum erant, non dubitavit seductores, impostores, Pilatos appellare. Iam verò cum populus palam seduceretur, & oculis hominû Christianorû imponeretur, & Pilatus sederet pro tribunalibus, & Christum Christi; membra ferro flammæq; adiudicaret, O Deus bone, quo tum loco erat Ecclesia Christi! Ex tot autem tamq; crassis erroribus, quem unquam isti errorem repurgauerunt? aut quem omnino errorem agnoscere & confiteri voluerunt?

Sed quoniam isti suam esse affirmant vniuersam possessionem Ecclesiæ catholicæ, & nos, quòd cum ipsis non sentiamus, appellant hæreticos, vide sanè, Ecclesia ista, quam tandem habeat notam, aut significationem Ecclesiæ Dei. Neque verò Dei Ecclesiam, si eam velis seriò & diligenter quæ-

*De Uni-
tate Ec-
clesiæ. ca. 3.*

Cap. 4.

rere, est adeò difficile deprehen-
dere. Est enim excelso, & illustri
loco, in vertice montis posita, æ-
dificata videlicet, in fundamentis
Apostolorum, & Prophetarum.
Ibi (inquit Augustinus) quæramus
Ecclesiam: ibi decernamus caus-
sam nostram, utque alibi idem ait,
Ecclesia ex Sacris & Canonicis
Scripturis ostendenda est: quæque
ex illis ostendi non potest, non est
Ecclesia.

Nescio tamen quo pacto reue-
rentiæ, an conscientia, an despe-
ratione victoriæ, ut latro crucem,
ita isti semper horrent & fugiunt
verbum Dei. Neque id sanè mi-
rum. Ut enim cantharum aiunt in
opobalsamo odoratissimo alioqui
unguento facillimè extingui atque
emori: ita illi causam suam in ver-
bo Dei tanquam in veneno, extin-
gui vident, & suffocari.

Itaque sacrosanctas Scripturas,
quas Servator noster Iesus Chri-
stus non tantum in omni sermo-
ne usurpavit, sed etiam ad extre-
mum sanguine suo consignavit,
quò populum ab illis, tanquam à
repe-

re periculosa & noxia, minore negotio abigant, solent literam frigidam, incertam, inutilem, mutam, occidentem, mortuam appellare: quod nobis quidem perinde videtur esse, ac si eas omnino nullas esse dicerent. Sed addunt etiam simile quoddam non aptissimum: eas esse quodammodo nasum cereum, posse fingi flectique in omnes modos, & omnium instituto inservire. An Pontifex ista à suis dici nescit? aut tales se habere patronos non intelligit?

Audiat ergo quàm sanctè, quàmque piè, de hac re scribat Hosius quidam Polonus, ut ipse de se testatur, Episcopus, certè homo disertus, & non indoctus, & acerrimus ac fortissimus propugnator eius causæ. Mirabitur opinor hominem pium de illis vocibus, quas sciret profectas ab ore Dei, vel tam impiè sentire potuisse, vel tam contumeliosè scribere, ita præsertim, ut eam sententiam non suam vnius propriam videri vellet, sed istorum commu-

K

*Pighius
in Hierar
chia.*

Hæc Hosius in li. de expresso verbo Dei, sed astute, & sub alterius persona: quâvis & ipse aliàs eadem, & in eodem etiam lib. disertis verbis affirmet.

nem omnium.

Nos, inquit, ipsas Scripturas, quarum tot iam non diuersas modò, sed etiam contrarias interpretationes afferri videmus, faceſſere iubebimus, & Deum loquẽtem potius audiemus, quàm, vt ad egena ista elementa nos conuertamus, & in illis salutem nostram constituamus. Non oportet legis & Scripturæ peritũ esse, sed à Deo doctum. Vanus est labor qui Scripturis impenditur. Scriptura enim creatura est, & egenum quoddam elementum. Hæc Hosius. Eodem prorsus Spiritu atque animo, quo olim Montanus, aut Marciõ, quos aiunt solitos esse dicere, cùm sacras Scripturas contemptim repudiarent, se multò & plura, & meliora scire, quàm aut Christus vnquã sciuiſſet aut Apostoli. Quid ergo hîc dicam? O calumina religionis! O præſides Ecclesiæ Christi! An hæc ea reuerentia uestra est, quam adhibetis verbo Dei? An nos sacras Scripturas, quas D. Paulus ait diuinitus afflatas esse, quas Deus tot miraculis illustrarit, in qui-

quibus Christi ipsius certissima vestigia impressa sint, quas omnes sancti Patres, quas Apostoli, quas Angeli, quas Christus ipse filius Dei, cum opus esset, pro testimonio citarit, an eas vos, quasi indignæ sint quæ à vobis audiantur, facessere iubebitis? hoc est, Deo ipsi, qui vobis in Scripturis clarissimè loquitur, silentium impone- tis? aut illud verbum, quo vno, vt Paulus ait, reconciliamur Deo, quòdque Propheta David ait, sanctū, & castum esse, & in omne tem- pus esse duraturum, egenum tan- tum, & mortuum elementum ap- pellabitis? Aut in eo, quod Chri- stus nos diligèter scrutari, quodq; in oculis assiduè habere iussit, om- nem nostram operam dicetis fru- stra collocari? Et Christum, Apo- stolosq;, cum hortarentur popu- lum ad sacras literas, vt ex illis a- bundarent in omni sapientia, & sciètia, voluisse hominibus fucum facere? Non est mirum, si isti nos, nostraq; omnia contemnant, qui Deum ipsum, eiusque oracula ita parui faciant. Insulsū tamē erat, vt

nos læderent, iniuriam eos tam grauem facere verbo Dei.

Eusebius. Tamen quasi hoc parum esset, comburunt etiã sacrosanctas Scripturas, vt olim impius rex Aza, aut Antiochus, aut Maximinus, easque hæreticorum libros appellare: omninõque id videntur velle facere, quod olim Herodes, obtinendæ potentiaë suæ causa, in Iudæa fecit. Is enim, cum esset Idumæus, alienus à stirpe & sanguine Iudæorum, haberi tamen cuperet pro Iudæo, quo magis Regnum illorum, quod ab Augusto Cæsare impetrauerat, sibi posteris suis confirmaret, omnes genealogias, quæ apud illos in archiuis ab Abrahamo vsq; diligenter fuerant asseueratæ, & ex quibus facilè nullo errore deprehendi posset, è quo quisque genere oriundus esset, iussit incendi & aboleri, videlicet, ne quis superesset in posterum, quo ipse notari posset alieni sanguinis. Ita prorsus isti, cum omnia sua, quasi ab Apostolis, aut à Christo tradita, velint haberi in precio, ne quid vsquam super-

Superfit, quod huiuscemodi somnia & mendacia possit coarguere, aut incendunt, aut populo interuertunt sacras Scripturas.

Rectè sanè & valde in istos appositè scribit Chrysoftomus: Hæretici, inquit, claudentianuas veritati. Sciunt enim, si illæ pateant, Ecclesiam nō fore suam. Et Theophylactus, Verbum, inquit, Dei, est lucerna, ad quam fur deprehenditur. Et Tertullianus, Sacra, inquit, Scriptura hæreticorum fraudes & furta contincit. Cur enim cælant, cur supprimunt Euangelium, quod Christus de tecto sonari voluit? Cur illud lumen abdūt sub modium, quod stare oportuit in candelabro? Cur multitudinis imperitæ cæcitati, atque inscitæ magis, quàm causæ bonitati confidunt? An putant, artes iam suas non videri: aut se nunc, quasi Gygis anulum habeant, posse ambulare inconspicuos? Satis iam omnes, satis vident, quid sit in illo scrinio pectoris Pontificij: vel hoc ipsam argumento esse potest, non rectè ab illis, non verè agi. Suspe-

*In opere
imperfe-
cto.*

et merito videri debet ea causa,
 quæ examē & lucem fugitat. Nam
 qui malè facit, vt Christ⁹ ait, que-
 rit tenebras & odit lucem. animus
 bene sibi conscius vltro venit in
 conspectum, vt opera, quæ à Deo
 profecta sunt, videri possint. Illi
 autem non vsque adeò cæci sunt,
 quin vt hoc satis videant, si Scrip-
 turæ semel obtineant, actum esse
 statim de regno suo: vtque olim
 aiunt idola Dæmonum, à quibus
 omnia tum oracula petebantur,
 repente obmutuisse ad aspectum
 Christi, cum ille venisset in ter-
 ras, ita nunc omnes artes suas
 ad aspectum Euangelij statim ef-
 se ruituras. Antichristus enim non
 abijcitur, nisi claritate aduentus
 Christi.

2. Theff. 2.

Nos quidem, non vt isti solent,
 ad flammam confugimus, sed ad
 Scripturas, nec illos ferro obside-
 mus, sed verbo Dei. Ex illo, vt Ter-
 tullianus ait: Fidem alimus: ex il-
 lo spem erigimus: ex illo fidu-
 ciam firmamus. Scimus enim, E-
 uangelium Iesu Christi esse vim
 Dei ad salutem, & in illo esse eter-
 nam

nam vitam: utque Paulus monet, ne Angelum quidem Dei de cælo venientem audimus, si nos ab aliqua parte huius doctrinæ conetur auellere. Immò, ut vir sanctissimus Iustinus martyr de se loquitur: ne Deo quidem ipsi fidem habere-mus, si aliud nos doceret Euan-gelium. Nam quòd isti sacras Scri-pturas, quasi mutas, & inutiles, missas faciunt, & ad Deum potius ipsum in Ecclesia, & in Concilijs loquentem, hoc est, suos ipsorum sensus, & sententias prouocant, est ea ratio inueniendæ veritatis & admodum incerta, & valde pe-riculosa, & quodammodo fana-tica & à sanctis Patribus non ap-probata. Chrysostronus quidem ait, multos esse sæpe, qui iactent Spiritum sanctum. At enim qui lo-quuntur de suo, falsò se illum ha-bere gloriantur. Quemadmodum enim, inquit, Christus negabat se loqui à seipso, cùm loqueretur ex lege & è Prophetis: ita nũc si quid præter Euangelium nomine san-cti Spiritus nobis obtrudatur, non est credendum. Ut enim Christus

est impletio Legis & Prophetarū:
ita Spiritus est impletio Euange-
lij. Hæc Chrysoftomus.

Isti verò quamvis non habeant
sacras literas, habent tamen for-
tasse Doctores veteres, & sanctos
Patres. Id enim semper magnificè
iactauerunt, omnem antiquitatē,
& perpetuum omnium temporū
consensum à se facere. Nostra ve-
rò omnia noua esse & recentia,
ante paucos istos annos proxi-
mos nunquam audita.

Certè in religionem Dei nihil
grauius dici potest, quàm si ea ac-
cusetur nouitatis. Vt enim in Deo
ipso, ita in eius cultu nihil oportet
esse nouum. Nescimus tamen, quo
pacto ab initio rerum ita vidimus
semper fieri, vt quotiescunq; De-
us quasi accenderet, & hominibus
patefaceret veritatem suam, quā-
uis ea non tantum antiquissima,
sed etiam æterna esset, tamen ab
impijs hominibus & hostibus, re-
cens & noua diceretur. Impius &
sanguinarius vir Aman, vt Iudæos
in odium adduceret, sic eos apud
regem Assuerum accusauit: Ha-
bes

bes hîc, inquit Rex, populum nouis quibusdam vtentem legibus, ad omnes autem tuas leges contumacem, & rebellem. Paulus etiam Athenis cùm primùm tradere cœpisset atque indicare Euangelium, dictus est nouorum Deorū, hoc est, nouæ religionis annunciator. Et an non possumus, inquit, ex te scire, quæ sit ista noua doctrina? Et Celsus cùm ex professo scriberet aduersus Christum, vt eius Euangelium nouitatis nomine per contemptum eluderet, An, inquit, post tot sæcula nunc tandem subijt Deum tam sera recordatio? Eusebius etiam auctor est, Christianam religionem ab initio contumeliæ causa dictam fuisse *ῥέαν ἢ ξένον*, hoc est, peregrinam, & nouam. Ita isti, nostra omnia, vt peregrina & noua condemnant, sua autem omnia quæcunque ea sunt, laudari volunt vt antiquissima, vt hodie magi, & malefici, quibus cum dijs inferis res est, dicere solent, se habere libros suos, atque omnia sacra & recondita mysteria ab Athanasio, à Cypri-

L.

ano, à Mose, ab Abelo, ab Adamo, atque etiam ab Archangelo Raphaële, quo ars illa excelsior & diuinius iudicetur, quæ ab huiusmodi patronis & inuentoribus profecta sit. Ita isti, quò illa sua religio, quam ipsi sibi, idque non ita pridem pepererunt, vel stultis hominibus, vel parum quid agant quidque agatur cogitantibus, facilius & magis commendetur, eam solent dicere ad se ab Augustino, à Hieronymo, à Chrysostomo, ab Ambrosio, ab Apostolis, à Christo ipso peruenisse.

Satis enim sciunt, nihil istis nominibus popularius esse, aut in vulgus gratius. Verum, quid si ea, quæ isti noua videri volunt, inueniantur esse antiquissima? Rursus, quid si ea ferè omnia, quæ isti antiquitatis nomine tantopere prædicant, vbi ea probè ac diligenter excussa fuerint, ad extremum inueniantur recentia & noua?

Profectò Iudæorum leges, & cæremoniæ, quamuis eas Amanus accusaret nouitatis, non poterant hominum cuiquam verè & rectè

rectè cogitanti videri nouæ. Erant enim antiquissimis tabulis consignatæ. Et Christus, quamuis eum multi putarent ab Abrahamo, & priscis patribus discessisse, & nouam quandam religionem suo nomine inuexisse, tamen verè respondit: Si crederetis Mosi, crederetis mihi quoq;. Nam doctrina mea non est ita noua. Moses enim antiquissimus auctor, cui vos omnia tribuistis, de me locutus est. Et D. Paulus Euangelium Iesu Christi, etsi à multis nouum esse iudicetur, tamen habet inquit, antiquissimum testimonium legis & Prophetarum. Nostra verò doctrina, quam rectiùs possumus Christi Catholicam doctrinam appellare, ita non est noua, vt eam nobis antiquus dierum Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, monumentis vetustissimis in Euangelio & in Prophetarum atque Apostolorum libris commendauerit: eaq; nunc noua nemini videri possit, nisi si cui aut Prophetarum fides, aut Euangelium, aut Christus ipse videatur nouus. Istorum

verò religio, si ita antiqua & vetus est, uti eam ipsi videri volunt, cur vnam ab exemplis primitivæ Ecclesiæ, ex antiquis Patribus & Concilijs veteribus non probant? Cur tam vetus causa tam diu deserta iacet sine patrono? Ferrum quidem, & flammam semper habuerunt ad manum: de Concilijs verò antiquis, & Patribus, magnum silentium. Atqui absurdum erat ab istis ita cruentis & feris rationibus incipere, si potuissent alia argumenta leuiora & mitiora inueniri. Quid si illi ita prorsus fidunt vetustati, & nihil simulant, cur ante non ita multos annos, *SV* Ioannes Clement Anglus, aliquot folia vetustissimi Patris & Græci Episcopi Theodoret, in quibus ille perspicuè ac luculenter docebat, naturam panis in Eucharistia non aboleri, cum putaret nullum aliud exemplar posse vspiam inueniri, inspectantibus aliquot bonis viris, & fide dignis, laceravit & abiecit in focum? Cur negat Albertus Pighius, veterem Patrem *Sidm. a-* Augustinum rectè sensisse de peccato *ris cap. 10.*

cato

cato originis? aut de matrimo-
 nio, quod post votum nuncupatū
 sit initum, quod Augustinus asse-
 rit esse matrimonium, nec posse
 rescindi, illum errare, & falsum ef-
 se dicit, nec proba vti Dialectica?
Cur nuper cum excuderent vete-
rem Patrem Origenem in Euan-
gelium Ioannis, sextum illud ca-
put, vbi illum credibile, vel potius
certum est, contra ipsos de Eu-
charistia multa tradidisse, integrū
omiserunt: & librum mutilum po-
tius quam integrum, qui errores
suos coargueret, dare maluerunt?
 An hoc est antiquitati confidere,
 antiquorum Patrum scripta lace-
 rare, suppressere, truncare, com-
 burere? Operæ precium est vide-
 re, quam pulchrè isti cum illis Pa-
 tribus, quos iactare solent esse su-
 os, de religione conueniant. Ve-
 tus Cōcilium Elibertinū decreuit,
 ne quid, quod colitur à populo,
 pingeretur in templis. Vetus Pater
 Epiphanius ait, esse horrendum
 nefas, & non ferendū flagitium, si
 quis vel pictam, quamuis Christi
 ipsius imaginē, excitet in templis

Gass. 17.

*4. l. nupti-
 arum bo-
 num.*

*In contro-
 uersijs.*

*Liber ho-
 die circū-
 fertur
 mutilus.*

Cap. 3.

*Origenes
in Leuiticum ca.
16.*

*Chrysof.
in Matt.
primum
hom. 2.*

*In Iohan.
hom. 31.*

*Epist. 11.
Lib. 1. Cōt.*

*Ap. here.
61*

*De Virgi-
nitate ser-
uāda. ad
Demetri-
adem.*

Christianorum. isti imaginibus & statuis, quasi sine illis religio nulla sit, omnia templa sua, atq; omnes angulos compleuerunt. Veteres Patres, Origenes & Chrysofomus, hortantur populum ad lectionem sacrarum literarū, vt libros coëmant, vt de rebus sacris inter se, vxores cum viris, parentes cum liberis domi disputent. isti Scripturas condemnāt tanquam mortua elementa, & ab illis quantum maximè possunt, arcent populum. Veteres Patres Cyprianus, Epiphanius, Hieronymus, si quis fortè voerit se velle viuere vitam cælibem, & postea viuat impurè, nec possit incendia cupiditatum cohibere, satius esse dicunt, vt ducat vxorem, & sese castè gerat in matrimonio atq; illud ipsum matrimonium, vetus pater Augustinus, ratum & firmum esse iudicat, nec oportere reuocari. isti eum, qui se voto semel obstrinxerit, quantumuis vratur postea, quantumuis scortetur, quātumuis flagitiosè & perditè contaminetur, tamen illum non sinunt vxorem ducere: aut si
fortè

fortè duxerit, tamen negant illud esse matrimonium: & satius multò, ac sanctius esse docent concubinam aut scortū alere, quàm ita viuere. Augustinus verus Pater querebatur de multitudine inanim ceremoniarum, quibus iam tū videbat hominum animos, & conscientias opprimi. isti, quasi aliud nihil Deo curæ sit, ita cæremonias auxerunt in immensum, vt nihil iam penè aliud in illorū Templis, & sacris relictum sit. Vetus pater Augustinus negat fas esse, Monachum ignauum in otio degere: & specie ac simulatione sanctitatis, ex alieno viuere: & illum qui ita viuat, vetus pater Apollonius ait, latroni esse similem. isti Monachorum habent armentane dicā, an greges, qui cū prorsus nihil agant, & ne simulent quidem, aut præ se gerant speciem vllam sanctitatis, tamen non tantū viuunt, sed etiam luxuriantur ex alieno. Vetus Concilium Romanum decreuit, ne quis intersit sacris, quæ dicantur ab illo Sacerdote, quem certum sit, alere con-

*Allian-
arium.*

*De opere
Monacho-
rum.*

Can. 3.

*Can. 8.**In nouel-
lis const.
23. & 246.*

cubinam: isti & concubinas locant mercede. Sacerdotibus suis, & ad illorum sacrilegia homines inuitos per vim adigunt. Veteres Canones Apostolorum illum Episcopum, qui simul & ciuilem magistratum, & Ecclesiasticam functionem obire velit, iubent ab officio summoueri. Isti utrunq; magistratum & obeunt, & obire omninò volunt, vel potiùs alterum, quem ab illis maximè obiri oportuit, non attingunt, nemo tamen est qui illos iubeat summoueri. Verus Concilium Gangrense iubet, ne quis ita distinguat Sacerdotem cælibem à marito, ut cælibatus causa alterum putet altero sanctiorem. Isti eos ita distinguunt, ut à pio & probò viro, qui vxorem duxerit, omnia sua sacra statim putent profanari. Vetus Imperator Iustinianus, iussit in sacro Ministerio omnia clara, & quàm maximè arguta & expressa voce pronunciarì, ut fructus ex ea re aliquis ad populum redire posset. Isti ne quid populus intelligat, omnia sua non tantùm obscura & summissa

summissa voce, sed etiam aliena,
 & Barbara lingua mussitant. Ve-
 tus concilium Carthaginense iu-
 bet, ne quid in sacro cœtu lega-
 tur præter scripturas Canonicas.
 Isti ea legunt in templis suis, quæ
 ne ipsi quidem dubitant esse me-
 ra mendacia & inanes fabulas.
 Quòd si quis ista infirma putat es-
 se, ac leuia, quòd ab Imperato-
 ribus, & minutis quibusdam Epi-
 scopis, & non ita plenis Concilijs
 decreta fuerint, & Papæ magis au-
 thoritate ac nomine delectatur,
 Iulius Papa disertè vetat, ne Sa-
 cerdos, dum peragit sacra myste-
 ria, panem immergat in calicem.
 Isti contra decretum Iulij Papæ,
 panem diuidunt & immergunt.
 Clemens Papa negat fas esse E-
 piscopo gerere vtrunque gladi-
 um: & si vtrunque, inquit, habere
 vis, & te ipsum decipies, & eos qui
 te audient. Iam Papa gladium v-
 trunque sibi vendicat, & vtrunque
 gerit: quare minus mirum videri
 debet, si illud secutum sit, quod
 Clemens ait, vt ille & seipsum de-
 ceperit, & illos qui eum audie-

*Tertium
 Carth.ca.
 47.*

*De conse-
 cr. dist. 2.
 Cum e-
 nim ne-
 mo.*

xint Leo Papa in vno Templo vnam tantum ait, fas esse Missam dicere vno die. isti in vno Templo quotidie, sæpe denas, sæpe vicinas, sæpe tricenas, sæpe etiam plures Missas dicunt, vt miser spectator vix scire possit, quò se potissimum debeat vertere. Gelasius Papa, si quis diuidat Eucharistiam, & cum alteram partem suscipiat, abstineat ab altera, eum ait improbè facere, & sacrilegiũ committere. isti contra verbũ Dei, contraque Gelasium Papam, alteram tantum partem Eucharistiæ populo dari iubent, & in ea re, Sacerdotes suos alligant sacrilegio. Quòd si illi hæc omnia vsu iam ipso antiquata esse docent, & mortua, & nihil ad ista tempora pertinere, tamen vt omnes intelligant, quæ fides istis hominibus habenda sit, quaque spe Concilia ab illis conuocentur, videamus paucis, quam probè curent ea, quæ proximis istis annis, recēti adhuc memoria, in publico Concilio legitime indicto, ipsi sanctè obseruanda esse decreuerunt. In Concilio pro-

ximo

ximo Tridentino, vix ante annos quatuordecim, sancitum est communibus suffragijs omnium ordinum, ne cui vni committerentur duo Sacerdotia vno tempore. Vbi nunc est illa sanctio? An ea quoque tam citò antiquata est & mortua? Nam isti quidem non tantùm duo Sacerdotia, sed etiam complura sæpe Monasteria, & Episcopatus modò binos, modò ternos, modò quaternos vni tribuunt, eique non tantùm indocto, sed etiam sæpe homini militari. In eodem Concilio decretum est, oportere omnes Episcopos docere Euangelium. isti neque docent, neque in pulpitem vnquam ascendunt, neque id putant quidquam ad munus suum pertinere. Quæ ergo est ista pompa vetustatis? Quid de priscorum Patrum, quid de Conciliorum novorum veterumque nominibus gloriatur? Quid videri volunt nisi auctoritate illorum, quos cum visum est, pro libidine contemnunt? Sed gestit animus cum Pontifice potius ipso agere, & hæc illi coram in os dicere: Dic ergo nobis pie Pon-

tifex, qui omnia antiqua crepas, &
De Ma omnes tibi vni addictos esse glo-
ior. & o- riaris : ex omnibus Patribus quis
bed. & nā vnquam te vel summum Pontifi-
sanctam cem, vel vniuersalem Episcopum,
In extra- vel caput Ecclesiæ appellauit?
ua. Boni- Quis tibi traditum esse dixit v-
facij 8. trunque gladium? Quis te habe-
Duran- re auctoritatem & ius conuocan-
dus. Con- di Concilia? Quis vniuersum mū-
cil. Lat: dum esse diœcesim tuam? Quis
sub iulio de tua plenitudine Episcopos o-
2. Dist. 9. mnes accipere? Quis tibi datam
Innocētij. esse omnem potestatem tam in
De Ma- cœlo, quàm in terra? Quis te nec
ior. & in- à regibus, nec à toto clero, nec ab
obedi. so- vniuerso populo posse iudicari?
lite. Quis reges & Imperatores, de ius-
In extra- su & voluntate Christi, à te acci-
uag. lohā. pere potestatem? Quis te ita ex-
22. cap. quisita, & Mathematica ratione,
Cum in- septuagies septies maiorem esse
ter non- maximis regibus? Quis tibi po-
nullos. In testatem ampliolem tributam ef-
glossa fi- se, quàm reliquis Patriarchis? Quis
nali. In e- te Dominum Deum esse, aut non
dit. im- purum hominem, aut quiddam
pressa Pa coagmentatum & concretum ex
risiis 1503. Deo & homine? Quis te vnum fon-
 tem

tem esse omnis iuris? Quis te impe-
 riū habere in purgatoriū? Quis te
 pro tuo arbitrio imperare posse An-
 gelis Dei? Quis te esse Regem regū,
 & Dominū dominantium vnquā
 dixit? Possumus alia quoq; eodem
 modo, ex omni numero veterū E-
 piscoporū & Patrum. Quis vnquā
 vnus te docuit, vel inspectante po-
 pulo, Missam priuatam dicere, vel
 Eucharistiam supra caput attolle-
 re, qua in re omnis nunc religio
 tua continetur: vel Christi Sacra-
 menta truncare, & contra eius in-
 stitutum atque expressa verba, al-
 tera parte populum fraudare? vt
 que semel finem faciamus, ex om-
 nibus Patribus, quis vnus te do-
 cuit Christi sanguinem, & sancto-
 rum martyrum merita dispensare,
 & indulgentias tuas, atque omnia
 spacia Purgatorij, ceu merces in
 foro vendere? Soliti sunt isti sæpe
 reconditam quandam doctrinam
 suam, & multiplices variāsque le-
 ctiones prædicare. Proferant er-
 go nunc aliquid si possunt, vt ali-
 quid saltem legisse ac scire videan-
 tur. Clamarunt sæpe fortiter in

*Antoni-
 us de Ro-
 sellis.*

omnibus circulis, omnes partes religionis suæ antiquas esse, & non tantum multitudine, sed etiã consensu & continuatione omnium nationum, & temporum approbatas.

Ostendant ergo aliquando antiquitatem istam suam: faciant, ut appareat ista, quæ tantopere prædicant esse tã latè propagata. doceant omnes nationes Christianas in suam istam religionem cõcessisse. sed fugiunt, ut iam antè diximus, à decretis ipsi suis: eaque quæ ante ita paucos annos ab ipsis in omnem æternitatem sancita erant, tam breui tempore resciderunt. Quid ergo illis fidendum est in Patribus, in veteribus Concilijs, in verbis Dei. Non habent, ô Deus bone, non habent ea, quæ se habere gloriantur: non antiquitatẽ, non vniuersalitatẽ, non locorũ, non temporum omnium consensum. Idque ipsi, etsi dissimulatum potius cuperent, tamen non ignorant: immò etiam interdum non obscure confitentur. Itaque veterũ Conciliorum, & Patrũ sanctiones,

nes, aiunt eiusmodi esse, vt interdū mutari possint: alijs enim temporibus Ecclesiæ, alia atque alia decreta conuenire. Atque ita sese abdunt sub nomine Ecclesiæ, & inani fucō miseris mortalibus illudunt. Et mirum est, aut ita cœcos esse homines, vt ista videre non possint: aut si videant, ita esse patientes, vt ea tam facilè, tamque æquo animo possint ferre.

Sed cū illa tanquam nimium iam vetera, & obsoleta iuberent esse irrita, alia quædam fortasse meliora atque vtiliora reposuerunt. Solent enim dicere, ne Christum quidem ipsum, aut Apostolos, si reuiuiscant, meliùs, aut sanctiùs administrare posse Ecclesiam Dei, quàm quomodo nunc administratur ab ipsis. Reposuerūt illi quidem alia: sed quemadmodū Hieremias ait, Paleam pro tritico: eaq; vt ait Esaias, quæ Deus ab illis nõ requisit. Obturarunt omnes venas aquæ viuæ, & exciderunt populo Dei cisternas ruinofas, & lutulentas, plenas limo & sordibus, quæ nec habent aquam

puram nec eam poterant continere. Eriperunt populo sacram Cō-
 munionem: Verbum Dei, vnde
 omnis consolatio petenda erat: ve-
 rum cultum Numinis: rectum v-
 sum Sacramentorum & precum:
 dederunt autem nobis de suo, qui-
 bus nos interim oblectaremus, fa-
 les, aquas, ampullas, sputa, ramuf-
 culos, bullas, iubilæa, indulgētias,
 cruces, suffitus, & infinitum nume-
 rum cæremoniarum, & ludos, vt
 Plautus ait, Ludificabiles. In his
 illi rebus, omnem religionem col-
 locarūt: his rebus docuerunt Deū
 ritè placari posse: his abigi Dæmo-
 nes: his confirmari hominum cō-
 scientias. Hæc videlicet sunt pig-
 menta, & Myrothecia religionis
 Christianæ. Hæc Deo videnti, gra-
 ta & accepta sunt: hæc oportuit in
 honorem venire, vt Christi & A-
 postolorum instituta tollerentur.
 Atque, vt olim Rex impius Hiero-
 boam, cū cultum Dei sustulisset,
 & populum ad aureos vitulos ad-
 duxisset, ne fortè postea mutarent
 voluntatem, & à se dilaberentur, &
 redirent Hierosolymam ad Tem-
 plum.

plum Dei, eos longa oratione cohortatus est ad constantiam. Hi, inquiens, Israël sunt Dij tui : Hoc pacto Deus vester iussit se à vobis coli. Graue autem vobis, & molestum erit, iter tam longinquum suscipere, & quotannis ad salutandum & colendum Deum ascendere Hierosolymam. Ita prorsus isti, cum semel traditionum suarum causa irrita fecissent Legem Dei, ne Populus postea oculos aperiret, & aliò dilaberetur, atque aliunde peteret certiore aliquam rationem salutis suæ. O quoties acclamant hunc esse illum cultum, qui Deo placeat, quemque ille à nobis exigat, quodque iratus flecti velit! His rebus Ecclesie consensum contineri: his rebus omnia peccata expiari, & tranquillari conscientias: qui discesserit ab his, eum sibi nihil spei ad æternam salutem reliquisse! Graue autem ac molestum populo esse ad Christum, ad Apostolos, ad veteres Patres respicere, quidque illi velint aut iubeant, perpetuò attendere! Hoc, videlicet, est populum Dei ab infirmis

M

Mundi elemētis, à fermento Scribarum & Pharifæorum, & ab humanis traditionibus abducere? Christi, atq; Apostolorum iussa loco moueri oportuit, vt ista succederent? O iustam caussam, cur vetus & multis sæculis probata doctrina antiquaretur, & in Ecclesiã Dei noua forma religionis inuheretur! Tamen quidquid est, clamāt isti, nihil oportere immutari: his rebus hominum animis satisfieri: Romanam Ecclesiam ista decreuisse: eam errare nō posse: Syluester enim Prierias ait, Ecclesiam Romanam esse normam & regulam veritatis: sacras Scripturas ab illa, & auctoritatem & fidem accipere. Doctrina, inquit, Romanæ Ecclesiæ, est regula fidei infallibilis, à qua sacra Scriptura robur accipit: Et indulgētiæ, inquit, auctoritate Scripturæ non innotuerunt nobis, sed innotuerunt auctoritate Romanæ Ecclesiæ, Romanorūmq; Pontificū, quæ maior est. Pighius etiam non dubitat dicere, iniussu Romanæ Ecclesiæ, ne clarissimæ quidem Scripturæ credēdum esse.

Pror-

Prorsus, ut si quis istorum, qui latinè rectè ac purè loqui non possit, aliquid tamen in ea lingua pro forensi consuetudine celeriter & expeditè balbutiat, omnino dicat, ad eum nunc modum alijs etiam omnibus loquendum esse, quo ante multos annos Mammetrectus aut Catholicon locuti sint, quòq; adhuc ipsi utantur in foro. sic enim satis intelligi posse, quid dicatur, & hominum voluntati satisfieri: ridiculum autem esse, nunc tandem nouo dicendi genere turbare orbem terrarum, & Ciceronis aut Cæsaris, veterem in dicendo puritatem atque eloquentiam, reuocare.

Tantum, scilicet, isti debent inscitiae ac tenebris superiorum temporum. *Plinius.* Multa, ut, ait quidem, habentur saepe in precio, tantum quòd dicata aliquando fuerint Deorum Templis. Ita nos videmus multa hodie probari ab istis, & magnifici, non quòd ea tanti esse iudicent, sed tantum quòd recepta fuerint consuetudine, & quodammodo dicata Templo Dei.

M ij

*Summa
Anglica.
Dist. Pa-
pa.*

*Theodo-
ricus de
Schisma-
te.*

At Ecclesia, inquit, nostra, er-
rare nō potest. Id opinor, ita dicūt,
vt olim Lacedæmonij solebant di-
cere, in tota sua Repub. nullū pos-
se inueniri adulterum: cum reuera
omnes potius essent adulteri, &
incertis nuptijs, & vxoribus inter
se communibus vterentur: aut vt
hodie Canonistæ ventris causa,
solent de Papa dicere: Illum, cūm
sit Dominus omnium beneficiorū,
etsi precio vēdat Episcopatus, Mo-
nasteria, Sacerdotia, & nihil à se
gratis abire sinat: tamen, cūm ea
omnia dicat esse sua, etiamsi maxi-
mè velit, nō posse committere Si-
moniam: Quàm autem id firmum
sit, quàmque consentaneè rationi
dicatur, nos adhuc videre non pos-
sumus: nisi fortè, vt olim veteres
Romani victoriæ, ita isti veritati,
postquam ea semel ad illos perue-
nisset, alas, quibus aduolauerat,
detraxerint, ne posset in posterum
auolare. Sed quid si illis Hieremias
dicat, vt supra cōmemorauimus,
Hæc esse verba mendacij? Quid
si idem rursus dicat, illos ipsos,
quos vinitores esse oportuit, dissi-
passe,

passe, ac perdidisse vineam Domini? Quid si Christus dicat: illos quibus maximè templum oportuit esse curæ, ex templo Domini fecisse speluncam latronum? Quòd si errare Ecclesia Romana non potest, felicitatem eius oportet maiorem esse, quàm istorum prudētiam. Ea enim est illorum vita, doctrina, diligentia, vt per eos quidem nō tantum errare Ecclesia, sed etiam funditus interire, & extingui possit. Profectò si errare Ecclesia ea potest, quæ à verbo Dei, quæ à iussis Christi, quæ ab Apostolorum institutis, quæ à primitiuæ Ecclesiæ exemplis, quæ à veterum Patrum & Conciliorum sanctionibus, quæ à suis ipsius decretis discesserit, quæ nullis, nec veteribus, nec nouis, nec suis, nec alienis, nec humanis, nec diuinis legibus teneri velit: certum est Ecclesiam Romanam non tantum potuisse errare, sed etiam flagitiosè & turpiter errauisse.

At de nostris, inquit, fuistis, nunc autem apostatæ facti estis, & à nobis discessistis. Discessimus

quidem ab illis, & ea de re, & Deo opt. maximo gratias agimus, & nobis magnoperè gratulamur. At à primitiua Ecclesia, ab Apostolis, à Christo non discessimus. Educati quidem sumus apud istos in tenebris & ignoratione Dei, vt Moses in disciplinis, & in sinu Ægyptiorum: De vestris fuimus inquit Tertullianus. fateor, nec mirum: fiunt enim, inquit, non nascuntur Christiani. Sed cur ipse de suis illis septem montibus, in quibus olim Roma stetit, descenderunt, vt in planicie potius, in campo Martio habitarent? Dicunt fortasse, quòd iam aquarum ductus, sine quibus non possent commodè viuere, in illis montibus defecissent. Dent isti sanè eam nobis veniam de aqua æternæ vitæ, quam volūt sibi dari de aqua puteali. Aqua iam apud istos defecerat: seniores vt Hieremias ait, mittebant paruulos suos ad aquas: at illi, cùm nihil inuenirent, miseri, & siti perdit, retulerunt vasa inania. Egeni, inquit Elaias, & pauperes quærebant aquas, sed eas nullas vsquam inue-

inuenerunt. Lingua eorum siti iam aruerat. Isti omnes canales, & ductus perfregerant: isti obstruxerant omnes venas, & cœno, lutoque oppleuerant fontem aquæ viuæ: utque olim Caligula occlusis omnibus horreis, publicam populo inediam, & famem: ita illi obturatis omnibus fontibus verbi Dei sitim populo miserabilem induxerant. Illi hominibus famem, ut ait Amos Propheta, sitimque attulerant: non famem panis: non sitim aquæ: sed audiendi verbi Dei. Circumibāt miseri quæretes scintillam aliquam diuinæ lucis, ad quam exhilararent conscientias: at ea iam prorsus extincta erat: nihil potuerunt inuenire. Hæc erat conditio, hæc erat miserabilis forma Ecclesiæ Dei: Misere in ea sine Euangelio, sine luce, sine consolatione vlla viuebatur.

Quare etsi illis discessio nostra molesta est, tamen cogitare debet, quàm iusta fuerit causa discessionis. Nā si dicent, ab ea societate in qua fueris educatus, nullo modo fas esse discedere, facile possunt

in nostro capite & Prophetas, & Apostolos, & Christum ipsum condemnare. Nam cur hoc etiam non queruntur, Lothum è Sodoma: Abrahamum è Chaldæa: Hebræos ex Aegypto: Christum à Iudæis: Paulū à Pharisæis discessisse? Nisi enim iusta aliqua possit esse causa discessionis, nihil videmus, cur nō illi quoque possint eodem modo factionis & seditionis accusari.

Quòd si nos damnandi sumus pro hæreticis, qui istorum imperata omnia nō facimus, quid illi? qui tandem, aut quales videri debent, qui Christi & Apostolorum imperata contemnunt? Si nos sumus Schismatici, qui discessimus ab istis, quo tandem illos nomine appellabimus, qui à Græcis, à quibus fidem acceperunt, ab Ecclesia primitiua, à Christo ipso, ab Apostolis, tanquam à parentibus discesserunt? Nam Græci quidem, qui hodie profitentur religionem, & nomen Christi: etsi multa habeant contaminata, magnam tamen adhuc partem retinent eorū, quæ acceperāt ab Apostolis. Itaq;
nec

nec priuatas habent Missas, nec truncata Sacramenta, nec Purgatoria, nec Indulgentias. Pontificios verò titulos, & magnifica nomina tanti faciunt, vt quicumque eos imponat sibi, seque vel vniuersalem Episcopum, vel Ecclesiæ totius caput velit appellari, eum illi non dubitent, & superbum hominem, & in omnes alios Episcopos fratres suos cõtumeliosum, & Hæreticum esse dicere.

Iam verò cùm perspicuum sit, & negari non possit, istos ab illis, à quibus Euangelium, à quibus fidem, à quibus religionem, à quibus Ecclesiam acceperunt, defecisse, quid causæ est, cur nunc ad eosdem, tanquam ad fontes nolint reuocari? Cur quasi Apostoli omnes, patrèsque nihil viderint, ita illorum temporum similitudinẽ reformidant? An enim isti plus vident, aut Ecclesiam Dei pluris faciunt, quàm illi, qui ista tradiderunt? Nam nos quidẽ discessimus ab illa Ecclesia, in qua nec verbum Dei purè audiri potuit, nec Sacramenta administrari, nec Dei no-

N

num, vt oportuit, inuocari: quam ipsi fatentur multis in rebus esse vitiosam: in qua nihil erat quod quenquam posset prudentem hominem, & de sua salute cogitantem, retinere. Postremò ab Ecclesia ea discessimus quæ nunc est, non quæ olim fuit: atque ita discessimus, vt Daniel è cauea leonum, vt tres illi pueri ex incendio: nec tam discessimus quàm ab istis, diris, & deuotionibus eiectionibus sumus.

Accessimus verò ad illam Ecclesiam, in qua ne ipsi quidem, si verè atq; ex animo loqui volunt, negare possunt, omnia castè ac reuerenter, & quantum nos maximè assequi potuimus, proximè ad priscorum temporum rationem administrari. Conferant enim Ecclesias nostras suasque inter se: videbunt & se turpissimè ab Apostolis, & nos ab ipsis iustissimè discessisse. Nos enim cum Christo, Apostolis, & sanctis Patribus Eucharistiam populo damus integram: isti, contra omnes Patres, contra omnes Apostolos, contra Christum ipsum cum summo,

mo, vt Gélafius ait, sacrilegio, Sacramenta diuidūt, & alteram partem populo eripiunt.

Nos Cœnam Dominicam ad Christi institutionē reuocauimus, eamque quàm maximè, quàmque plurimis communem, vtque appellatur, ita re ipsa communionem esse volumus: isti contra institutum Christi omnia immutarunt, & ex sacra Communione priuatam fecerunt missam: atque ita nos Cœnam præbemus populo, isti inane spectaculum.

Nos cum antiquissimis Patribus affirmamus, Corpus Christi non comedi, nisi ab hominibus pijs & fidelibus & imbutis spiritu Christi: isti docent ipsissimum corpus Christi re ipsa, vtque ipsi loquuntur realiter, & substantialiter, non tantùm ab impijs & infidelibus, sed etiam, quod horrendum dictu est, à muribus & canibus posse comedi.

Nos ita precamur in templis, *2. Cor. 14.*
vt, quemadmodum Paulus monet, populus scire possit quid precemur, & cõmunibus votis respõ-

N ij

dere, Amen. Iſti vt æs tinniens, voces in Templis ignotas, & peregrinas, ſine intelligētia, ſine ſenſu, ſine mente fundunt: & omninò id agunt, ne populus quidquam poſſit intelligere.

Et ne omnia discrimina commemoremus, ſunt enim propè infinita, nos Scripturas ſacras conuertimus in omnes linguas: iſti eas vix extare patiuntur in vlla lingua. Nos inuitamus populum ad legendum, & audiendum verbum Dei: iſti abigunt. Nos cauſſam ab omnibus cognoſci volumus: iſti fugiunt iudicium. Nos ſcientia nitimur: iſti inſeitia. Nos luci fidimus: iſti tenebris. Nos colimus, vt patet, voces Apoſtolorum & Prophetarum: iſti comburunt. Poſtremò nos in Dei cauſſa Dei vnus iudicio ſtare volumus: iſti ſtare volunt ſuo. Quòd ſi illi hæc omnia tranquillo animo, & ad audiendum, diſcendūque comparato ſpectare velint, non tantum probabunt inſtitutum noſtrum, qui relictis erroribus Chriſtum eiusque Apoſtolos ſecuti ſumus,
ſed

sed ipsi etiam à se deficient, seque
ultrò aggregabunt ad partes no-
stras.

Atqui sine sacro Oecumenico
Concilio, nefas, inquit, fuit ista
tentare. Ibi enim esse omnem vim
Ecclesiæ : ibi Christum pollici-
tum esse sese semper præsto affu-
turum. Atqui ipsi mandata Dei
& Apostolorum decreta violarunt,
utque iam diximus, omnia propè,
non tantùm instituta, sed etiam
dogmata primitivæ Ecclesiæ dissi-
pauerunt, nihil expectato sacro
Concilio.

Verùm quòd aiunt, nihil cui-
quam fas esse innouare sine Con-
cilio, quis tandem scripsit nobis
istas leges? Aut vnde isti hoc edi-
ctum habuerunt?

Ridiculè quidem fecit ille Rex,
qui cum oraculo certus esset de
sententia, & voluntate summi Io- *Agessilæ*
uis, postea rem integram retulit ad
Apollinem, ut sciret, an idem illi
videretur, quod patri. Nos autem
multò ineptius faceremus, si cum
Deum ipsum nobis in sacrosanctis
Scripturis apertè loquentē audia-

mus, eiusque voluntatem & mentem intelligamus, postea, quasi id nihil sit, rem integram referre velimus ad Concilium, quod non aliud est, quam querere an idem hominibus videatur quod Deo: & an homines velint mandata Dei auctoritate sua comprobare. Quid enim? nisi Concilium velit & iubeat, verum non erit verum? aut Deus non erit Deus? Si Christus ab initio ita facere voluisset, ut nihil doceret, aut diceret inuitis Episcopis, omnem autem doctrinam suam ad Annam & Caipham retulisset, ubi nunc esset fides Christiana? aut quis unquam audisset Euangelium? Petrus quidem, quem Pontifex saepius, magisque praedicare solet, quam Iesum Christum, fidenter restitit sacro Concilio. & satius, inquit, est obtemperare Deo, quam hominibus. Et Paulus, cum semel animo hausisset Euangelium, idque non ab hominibus, neque per hominem, sed per solam voluntatem Dei, non deliberauit cum carne & sanguine, nec retulit ad cognatos aut fratres suos: sed statim abiit in Arabiam,

rabiam, vt diuina myſteria, Deo auctore, publicaret.

Nos quidem Cōcilia, & Episcoporum, doctorūmq; hominū conuentus & colloquia non contemnimus. Neq; ea quę fecimus, prorsus, sine Episcopis aut sine Cōcilio fecimus. Plenis comitijs res acta est longa deliberatione, frequenti synodo. De isto vero Cōcilio, quod nunc à Pio Pontifice simulatur, in quo homines non appellati, non auditi, non visi, ita facilè condemnantur, quid nobis expectandum aut sperandum sit, non est difficile diuinare.

Nazianzenus olim, cū suo tempore videret homines in huiusmodi conuētibus ita esse cæcos & obstinatos, vt abducerentur affectibus, & victoriam magis quærerent, quàm veritatem: disertè pronuntiauit, se nullius Cōcilij vnquam exitum vidisse bonū. Quid ille nunc, diceret, si hodie viueret, & istorū conatus intelligeret? Nā tum quidem, etsi studebatur partibus, tamen & causæ cognoscebatur, errores manifesti omniū par-

tium suffragijs communibus tolle-
bantur. Isti verò nec causam dis-
ceptari liberè volunt, nec quantū-
cunq; sit errorum, quidquam pa-
tiuntur immutari.

Id enim illi sæpe, & sine fronte
iactare solent, Ecclesiam suam er-
rare non posse: nihil esse in ea vi-
rij: nihil esse nobis concedendum,
aut, si quid sit, tamē Episcoporum
& Abbatum esse hoc iudicium: il-
los esse moderatores rerum: illos
esse Ecclesiam Dei. Aristoteles ait,
Spurios non posse facere ciuita-
tem. An autem ex istis effici pos-
sit Ecclesia Dei, ipsi videant. Certè
nec legitimi sunt Abbates, nec ge-
nuini Episcopi.

Sed sint sanè Ecclesia: audian-
tur in Cōcilijs soli habeant ius suf-
fragandi. Olim tamen cū Ec-
clesia Dei, si ad istorum quidem
Ecclesiam conferatur, satis cōmo-
dè regeretur, vt Cyprianus ait, ad-
uocabantur ad Ecclesiasticarum
caussarum cognitionem & Pres-
byteri & Diaconi, & nonnulli e-
tiam pars plebis.

Sed quid si isti Abbates & Epi-
scopi

scopi nihil sciant? Quid si quid sit religio, quidque de Deo sentiendum sit, non intelligant? Quid si lex perierit à Sacerdote, & consilium à Senioribus? Quid si, vt ait, Micheas, nox illis sit pro visione, & tenebræ pro diuinatione? Quid si, vt Esaias ait, omnes speculatores ciuitatis facti sunt cæci? Quid si saluam suam & saporem amiserit? vtque Christus ait, ad nullum usum sit accommodus, ne ad id quidem, vt abijciatur in sterquilinum?

Ad Papam, scilicet omnia deferrent, qui errare non potest. At illud primùm ineptum est, Spiritum sanctum à sacro Concilio curriculum auolare Romam, vt si quid dubitet aut hæreat, & sese explicare non possit, ab alio nescio quo Spiritu doctiore consilium capiat. Nam, si ita est, quid erat opus tot Episcopos tantis impensis, tam longinquis itineribus, Tridentum hoc tempore conuocari? Consultius multò erat, & satius certè multò, & breuius & commodius, vt ad Papam potius omnia reijcerent, & statim ad illius sacri pectoris ora-

culum deuenirent. Deinde etiam iniquum est, causam nostram à tot Episcopis & Abbatibus, ad vnius hominis iudicium deuoluere, eius præsertim, qui à nobis grauissimis criminibus accusetur, ne adhuc causam suam dixerit, & nos antequam vocaremur, ad iudicium, sine iudicio condemnarit. An ergo nos ita fingimus? Aut ista hodie non est ratio Conciliorum? Aut non omnia à sacro Concilio ad vnum Pontificem deferuntur: vt, quasi tot sententijs, & subscriptionibus nihil sit actum, ille vnus possit addere, mutare, minuere, abrogare, approbare, relaxare, restringere, quidquid velit? Quorum ergo hominum sunt hæc verba? cur Episcopi & Abbates, non ita pridem in proximo Concilio Tridentino ita ad extremum decreuerunt: Salua semper in omnibus sedis Apostolicæ auctoritate? Aut cur Paschalis Papa

De electi- ita insolenter de se scribit: Quasi,
one & ele inquit, Romanæ Ecclesiæ legem
et potesta Concilia vlla præfixerint: cum om-
te ca. Si- nia Concilia per Romanæ Ecclesiæ
gnifica. auctoritatem & facta sint, & robur
 acce-

acceperint, & in illorū statutis Ro-
mani Pontificis patienter excipia-
tur auctoritas? Si ista rata esse vo-
lunt, cur Concilia indicuntur? sin ea
iubent esse irrita, cur in istorum li-
bris, quasi integra relinquuntur?

Sed sit sanè Pontifex vnus su-
pra omnia Concilia, hoc est, sit
pars aliqua maior quàm totum:
plus possit, plus sapiat, quàm om-
nes sui: & vel inuito Hieronymo,
sit vrbs vnus auctoritas maior
quàm orbis terrarū. At quid si ille
de his rebus nihil viderit: & nec
sacras Scripturas, nec veteres Pa-
tres, nec Cōcilia sua vnquā legerit?
Quid si ille, vt olim Papa Liberius,
deficiat ad Arrianos: aut vt nō an-
te ita multos annos, Ioānes Papa,
de futura vita, & animarū immor-
talitate impiè & nefariè sentiat:
aut vt olim Papa Zosimus Conci-
lium Nicenum, ita ille nunc pote-
statis suæ augendę caussa, alia Cō-
cilia corrūpat, & quæ ne cogitata
quidē vnquam fuerint, ea à sanctis
Patribus deliberata & constituta
esse dicat: vtq; Camotēsis ait, Pon-
tifices solitos esse sæpe facere, vim

*Ad Eua-
grium.*

*Errores pontifi-
cum.*

adhibeat Scripturis, vt habeat plenitudinem potestatis? quid si abijciat fidem Christianam, & efficiatur apostata, quales Lyranus ait, multos fuisse Papas? Tamen ne Spiritus sanctus statim illi pulsabit pectus, atque etiam nolenti, & inuito accendet lumen ne possit errare! Aut ille erit fons omnis iuris? & omnis thesaurus sapientiae atque intelligentiae in illo, tanquam in scrinio inuenietur? Aut, si ista in illo non sunt, potestne de rebus tantis recte & commodè iudicare? Aut si iudicare non potest, petit vt ista ad se vnum omnia referantur: Quid si aduocati Pontificum, Abbates, & Episcopi, nihil dissimulent, sed aperte se gerant pro hostibus Euangelij, & quod vident, videre nolint, & vim faciant Scripturis, & videntes ac scientes deprauent atque adulterent verbum Dei: & ea quae perspicue ac proprie dicta sunt de Christo, nec possunt cuiquam mortalium alij conuenire, impure atq; impie ad Papam transferat? Quid si dicant Papam esse omnia: & super omnia: aut

*Hostien.
ca. Quā-
to Abbas
de Electi-
one. ca.
Venera-
bils.*

aut illum ea posse omnia, quæ
 Christus potest: & Papæ Chri-
 stique vnum esse tribunal, & vnum
 Consistorium? aut illum esse lucē
 illam, quæ venerit in mundum,
 quod Christus de se vno pronun-
 tiauit, eūque qui malè agit odif-
 se ac fugere illam lucem: aut ali-
 os Episcopos omnes de eius acci-
 pere plenitudine? Postremò quid
 si non dissimulanter, aut obscure,
 sed perspicuè & apertè decernant,
 contra expressum verbum Dei?
 An quidquid isti dicunt, statim e-
 rit Euangelium? An iste erit ex-
 ercitus Dei? An ibi Christus præ-
 stò erit? An in istorum linguis na-
 tabit Spiritus sanctus, aut illi pos-
 sunt verè dicere. Visum est Spiri-
 tui sancto, & nobis? Petrus quidē
 à Soto, & eius astipulator Hosius,
 nihil dubitant affirmare, Concili-
 um illud ipsum, in quo Christus
 Iesus adiudicatus est morti, habu-
 isse Spiritum propheticum, Spiri-
 tum sanctum, Spiritum veritatis:
 nec falsum aut vanum fuisse, quod
 Episcopi illi dixerunt: Nos habe-
 mus Legem, & secundum legem

*Corneli-
 us Episco-
 pus. in Cō-
 cilio Tri-
 dentino.*

*Duran-
 dus.*

*Hosius cō-
 tra Bren-
 tium. l. 1.*

debet mori : Illos iudicasse (sic enim scribit Hofius) iudicij veritatem : omninoque iustum fuisse illud decretum , quo ab illis pronunciatum est , Christum dignum esse qui moreretur. Mirum verò est, nō posse istos pro se dicere , & propugnare causam suam, nisi vnā etiam Annæ Caiphæque patrocinentur. Nam qui illud ipsum Concilium , in quo filius Dei ad crucē ignominiosissimè condēnatus est, legitimum dicent fuisse ac probū, quod tandem illi Conciliū decernerent esse vitiosum? Tamen qualia sunt istorum Concilia ferè omnia, necesse illis fuit, vt ista de Caiphæ, Annæq; Cōcilio pronuntiarēt. Verum, an isti Ecclesiam nobis instaurabunt, ijdem ipsi Iudices, ijdemq; rei? An isti minuent ambitionem fastūmq; suum? An ipsi seipso eijcient, an contra se ferent sententiam, ne Episcopi sint indocti, ne ventres pigri, ne cumulent Sacerdotia, ne gerāt se pro Principibus, ne bella gerant? An dilecti Pontificum filioli Abbates decernent, Monachum, qui suo sibi labore victum

ctum

ctum non quærat, latronē esse? aut
 fas illi non esse, nec in ciuitatibus,
 nec in turba, nec ex alieno viuere:
 oportere Monachū humi cubare:
 olusculo & ciceribus tueri vitam:
 incūbere literis, disputare, orare,
 opus facere, ad Ecclesiæ ministe-
 rium se parare? Eadem opera Pha-
 risæi & Scribæ instaurabunt tem-
 plū Dei, & ex spelunca latronū re-
 stituent nobis domum orationis.

Fuerunt ex ipsis aliqui, qui er-
 rores in Ecclesia complures de-
 prehenderint: Adrianus Papa,
 Aeneas Syluius, Polus Cardina-
 lis, Pighius, alijque vti iam dixi-
 mus. Habuerunt postea Cōcilium
 Tridenti, eodem loco, quo nunc
 indicitur. Conuenerunt Episcopi
 complures, & Abbates, & alij quos
 oportuit. Erant soli: quidquid a-
 geretur, nemo erat qui obstrepe-
 ret. Nostros enim homines ab o-
 mni conuentu prorsus exclusērāt.
 Sederunt ibi magna expectatione
 sex annos. Primis sex mensibus,
 quasi id magnopere opus esset,
 multa de sacrosancta Triade, de
 Patre, de Filio, de Spiritu factō, pia

quidem, sed non ita illo tempore
necessaria, decreuerant. Interim
tamen ex tot erroribus tam per-
spicuis, tam confessis, tam manife-
stis, quem vnum errorem correx-
erunt? A quo genere idololatriæ
populum reuocarunt? Quam su-
perstitionem sustulerunt? Quam
partem tyrannidis & pompæ suæ
minuerunt? Quasi verò iam orbis
terrarum non videat conspiratio-
nem istam esse, non Concilium: &
istos Episcopos, quos nunc sibi
Pontifex aduocauit, prorsus iura-
tos & addictos esse eius nomini:
nec vnquam quidquam facturos,
nisi quod illi placere, & ad eius
potentiam augendam facere, & il-
lum velle videant: aut non ibi nu-
merari sententias potius quàm
appendi: aut non meliorem par-
tem sæpe à maiore superari. Itaq;
scimus multos sæpe bonos viros,
& catholicos Episcopos, cùm hu-
iusmodi Concilia indicerentur, &
apertè factionibus & partibus in-
feruiretur, & scirent se tantùm lu-
suros esse operam, aduersariorum
animos prorsus esse obfirmatos,
nihil

nihil posse promoueri, mansisse
 domi. Athanasius, cum vocatus
 esset ab Imperatore ad Concilium
 Cæsariense, & videret se ad infesta
 aduersariorum suorum odia ven-
 turum esse, adesse noluit. Idem
 postea cum venisset ad Concilium
 Syrmianum, & ex hostium suorum
 ferocia, atque odio, animo rei e-
 uentum præfagiret, statim sarcin-
 as collegit, atque abiit. Ioannes
 Chrysostronus, quamuis quater-
 nis literis ab Imperatore Arcadio
 vocatus esset ad Concilium Arria-
 norum, tamen domi se continuit.
 Cum Hierosolymorum Episcopus,
 Maximus, sederet in Concilio Pa-
 læstinus, eum senex Paphnutius
 manu apprehensum eduxit foras.
 Non est fas, inquiens, nobis con-
 sultare de his rebus, cum homini-
 bus impijs.

Ad Concilium Syrmianum, à
 quo se subduxit Athanasius, Occi-
 dentis Episcopi venire noluerunt.
 Cyrillus ab illorum, qui Patro-
 passiani dicebantur, Concilio, per
 literas appellauit. Ad Mediolanen-
 se Concilium Episcopus Treuerē-

*Theodo-
 rerus Lib
 1. cap. 23.*

*Tripur. li.
 10. ca. 13.*

*Euseb. li.
 1. cap. 17.*

*Tripur.
 Sozome.
 li. 5. ca. 15.*

O

sis Paulinus, alijque complures, cum viderent conatus & potentiam Auxentij, venire recusarunt. Frustra enim videbant se ituros eò, vbi non ratio, sed factio audiretur: & vbi causæ non iudicio, sed studio disceptarentur.

Atque illi quantumuis habeant infestos & obstinatos aduersarios, tamen si venissent, audiri saltem in Concilio liberè potuissent.

Nunc autem cum nemo nostrum ne sedere quidem, aut omnino videri in istorum confessu, ne dum liberè audiri possit, cum Põtificum legati, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates omnes cõiurati, omnes eadem culpa constricti, omnes eodẽ Sacramẽto obstricti, soli sedeant, & soli ius habeant ferendi suffragij: & postremò quasi ipsi nihil egerint, omnia sua iudicia Papæ vnus voluntati, libidinique subijciant: videlicet, vt ille, quẽ oportuit potius causam dicere, de seipso pronunciet: cum vetus illa, & Christiana libertas, quam æquum erat in Christianis Cõcilijs esse maximam, prorsus de
Conci-

Concilio sublata sit: mirari hodie non debent homines prudētes ac pij, si nos id nūc facimus, quod olim in simili causa, à tot Patribus, & Catholicis Episcopis factum vident: vt quoniā audiri in Concilio nō possumus, & Principū legati habētur ludibrio, & nos omnes, quasi res iam antea confecta & constituta sit, ante iudicium condemnatur, domi manere malimus, & rem omnē Deo cōmittere, quàm eo proficisci, vbi nec locum habituri simus, ne quidquā possimus promouere. Verūm nostram iniuriam patienter & sedatè ferre possumus. Sed cur reges Christianos & pios Principes excludunt à confessu suo? Cur eos vel ita inciuiliter à se, vel contumeliosè dimittūt, vt quasi homines Christiani nō sint, aut iudicare nō possint, nolint eos religionis Christianæ causam cognoscere, & Ecclesiarū suarum statū intelligere, aut si auctoritatem suam interponant, & faciant, id quod possunt, quod iubētur, quod debēt, quódque & Dauidē & Salomonē, & alios bonos Principes fe-

cisse scimus, vt ipsis aut dormientibus, aut nefariè resistantibus, Sacerdotum libidinem coërceant, eosque & ad officium faciendum adigant, & in officio contineant: vt idola euertant: vt superstitiones minuant: vt Dei cultum instaurent, cur statim clamant, illos omnia turbare, in alienum officium irrumperere, & improbè atque immodestè facere? Quæ Scriptura Principem Christianum ab huiusmodi causis cognitione vnquam repulit? Quis præter istos solos vnquam ista iura decreuit? At ciuiles, inquit, Principes Remp. atque arma tractare didicerunt, religionis mysteria non intelligunt. Quid ergo Papa hodie aliud est, quam Monarcha aut Princeps? Quid Cardinales, quos nunc vix alios esse fas est, quam Principum & Regum filios? Quid Patriarchæ, quid magna ex parte Archiepiscopi, quid Episcopi, quid Abbates in regno Pontificio aliud hodie sunt, quam ciuiles Principes, quam Duces, quam Comites, quocunque incedant, magnificè stipati,

stipati, sæpe etiam torquati, & cathenari.

Amictum quidem habent illi interdum aliquem, cruces, columnas, galeros, tiaras, pallia, quam pompam veteres Episcopi, Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius, non habebant. Præter ista verò quid docent, quid dicunt, quid faciunt, quid viuunt, quod deceat non tantùm Episcopum, sed etiam hominem Christianum? An tanti est titulum inanem gerere, & mutata solùm veste, appellari Episcopum?

Certè illis solis, qui ista nec sciunt, nec scire omnino volunt, nec nisi quod ad culinam & ventrem attinet, partem vllam Religionis teruntij faciunt, permitti rerum omnium summam, illos solos iudices fieri, & tanquam cæcos in specula collocari: Principem verò Christianum, rectè sentientem, stare truncum & stipitem, non suffragari, non sententiam dicere, tantùm quid illi velint aut iubeant, obseruare, sine auribus, sine oculis, sine animo, sine pectore:

quidquid ab istis imponatur, sine exceptione recipere, & cæco iudicio imperata facere, quantumuis ea blasphema sint atq; impia, etiam si eos iubeant Religionem vniuersam extinguere, & Christum ipsum in crucem tollere, & superbū, & contumeliosum, & iniquum est, & à Principibus Christianis, & prudentibus non ferendum. Quid enim? An Caiphas & Annas ista videre possunt, David, & Ezechias non possunt? & an Cardinali, homini militari & sanguinem spiranti, in Concilio sedere licet, Imperatori, aut Regi Christiano non licet? Nam nos quidem, nihil nostris magistratibus tribuimus aliud, quàm quod illis & ex verbo Dei tributum scimus, & optimarum rerum pub. exemplo comprobatum. Præterquã enim quòd Principi fideli à Deo mandata est cura vtriusque tabulæ, vt intelligat, ad officium suum non ciuilem tantùm rem, sed etiam sacram & Ecclesiasticam pertinere: præterquam quòd Deus sepe Regem, ac disertè iubet lucos succi-

succidere, idolorum statuas & aras euertere, librum Legis sibi describere, quódq; illum Esaias ait, Ecclesiæ patronum, & nutritium esse oportere: Præter, inquam, hæc omnia, ex historijs & optimorum temporum exemplis videmus, pios Principes procurationem Ecclesiarum ab officio suo nunquam putasse alienam.

Exod. 12.

Moses, ciuilis magistratus, ac ductor populi, omnē Religionis, sacrorum rationem, & accepit à Deo, & populo tradidit, & Aaronem Episcopum de aureo vitulo, & de violata Religione, vehementer & grauitè castigauit. Iosue, & si non aliud erat, quàm magistratus ciuilis, tamē cū primū inauguraretur, & præficeretur populo, accepit mādāta nominatim de Religione, de que colendo Deo.

Iosu. 1.

Dauid Rex, cū omnis iam Religio, ab impio rege Saule prorsus esset dissipata, reduxit arcam Dei, hoc est, Religionem restituit: nec tantū adfuit vt admonitor aut hortator operis, sed etiam Psalmos & hymnos dedit, &

2. Par. 13.

classes disposuit, & pompam instituit, & quodammodo præfuit Sacerdotibus.

2. *Par.* 6.

Salomon Rex ædificauit Templum Domino, quod eius pater David animo tantum destinauerat: & postremo orationem egregiam habuit ad populum de religione, & cultu Dei: & Abiatharum

3. *Reg.* 8.

Episcopum postea summouit, & in eius locum Sadocum surrogauit. cumque postea Templum Dei fœdum in modum esset Sacerdotum

2. *Par.* 29.

vitio & negligentia contaminatū, Ezechias illud Rex iussit, à rudibus & sordibus repurgari, accendi lumina, suffitus adoleri, & veteri ritu sacra fieri: æneum etiam

4. *Reg.* 18.

2. *Par.* 17.

serpentem, qui tum à populo impiè colebatur, tolli, & in puluerem redigi. Iosaphat Rex, excelsa & lucos, quibus impediri videbat cultum Dei, & Populum à communi

Templo, quod erat Hierosolymis, ad quod ex omni parte Regni quotannis eundem erat, priuata

superstitione retineri, euertit & sustulit Iosias Rex, diligenter admonuit Sacerdotes & Episcopos

4. *Reg.* 23.

officij

officij sui. Ioas Rex, repressit luxū
& insolentiam Sacerdotum. Iehu,
impios Prophetas neci dedit. Et,
ne plura ex sacris Scripturis ex-
empla commemoremus, ac poti-
us à Christo nato, quemadmodum
in Euangelio Ecclesia administra-
ta sit, consideremus. Olim Impera-
tores Christiani indicebant Epi-
scoporum Concilia: Constātinus,
Nicenum: Theodosius primus,
Constantinopolitanum: Theodo-
sius secundus, Ephesinum: Marti-
anus, Chalcedonense. Cūque
Ruffinus allegasset Synodū, quasi
quæ pro se faceret, eius aduersari-
us Hieronymus, vt eum refutaret,
Doce, inquit, quis eam Imperator
iusserit conuocari. Idem in Epi-
taphio Paulæ citat literas Impe-
ratorum, qui Episcopos Latinos
Græcosque Romam accersiri ius-
serint.

Omnino per annos quingen-
tos Imperator solus agebat con-
uentus sacros, & Episcoporum
Concilia celebrabat. Quo magis
nunc miramur importunitatem
Episcopi Romani, qui, quod

P

4. Reg. 12.

4. Reg. 20.

*Vt Pius 4.
in Bulla
sua ad Imp.
pe. Ferdinandum.*

sciat, integris rebus, fuisse ius
Imperatoris, nunc autem post-
quam Reges in partem Cæsareæ
maiestatis deuenerunt, esse ius
commune omnium Principum, id
ita temerè vni adscribat sibi, & fa-
tis esse putet voluntatem suam de
habendo Concilio cum Principe
orbis terrarum viro, tanquam
cum famulo suo communicare.

Quòd si Imperatoris Ferdi-
nandi modestia tanta est, fortas-
se, quòd artes Pontificias non fa-
tis norit, vt hanc iniuriam ferre
possit, Pontifex tamen pro sua
sanctitate, iniuriam illi facere, &
ius sibi alienum arrogare non de-
bebat.

*Hist. Eccl.
lib. 1. cap. 5.*

At conuocabat quidem tum,
inquiet aliquis, Imperator Conci-
lia, quòd Romanus Episcopus nõ-
dum ad istam magnitudinem per-
uenisset, tamen ne tum quidem
aut vnà sedebat cum Episcopis in
Concilio, aut omninò in delibera-
tione auctoritatem suam vllam in
partem interponebat. immò verò,
vt Theodoretus ait, Imperator
Constantinus, in Concilio Niceno

NON.

non solùm vnà sedebat, sed etiam Episcopos, quemadmodum caussa ex Apostolicis, Propheticisque literis cognoscenda esset, admonebat. In disputationibus, inquit, de rebus diuinis, propositam nobis habemus, quam sequamur, doctrinam Spiritus sancti. Euangelici enim & Apostolici libri, & Prophetarum oracula satis ostendunt, quid nobis de voluntate Dei sit sentiendum. Theodosius Imperator, ut ait Socrates, non solùm sedit inter Episcopos, sed etiã caussæ disceptationi præfuit, & Hæreticorum scripta lacerauit, & Catholicorum sententiam comprobauit.

Lib. 1. ca. 5.

*Socrates
li. 5. ca. 10.*

In Chalcedonensi Concilio Magistratus ciuilis Dioscorum, Iuuenalem, Thalassium, Episcopos sua sententia pro Hæreticis condemnauit, eosque de illo gradu Ecclesiæ deiiciendos esse censuit.

Actione 2.

In Constantinopolitano Concilio 3. ciuilis Magistratus Constantinus non solùm sedit inter Episcopos, sed etiam subscripsit cum Episcopis: Legimus, inquit, &

P. ij.

subscripsimus. In Concilio Arau-
ficano. 2. Legati Principum viri
Patricij, non tantum sententiam
de Religione dixerunt, sed etiam
inter Episcopos subscriperunt. Sic
enim in illo Concilio scribitur ad
extremum : Petrus Marcellinus,
Felix, Liborius, viri clarissimi, & il-
lustres præfecti Prætorij Gallia-
rum, atque Patricij consentientes,
subscriperunt. Syagrius, Opilio,
Pantagathus, Deodathus, Caria-
tho, Marcellus viri clarissimi sub-
scriperunt.

Quod si præfecti Prætorij, & vi-
ri Patricij, subscribere in Concilio
potuerunt, Imperatores & Reges
non potuerunt? Non sanè opus e-
rat, rem ita perspicuam, tot verbis
& tam prolixè prosequi, nisi nobis
res cum illis esset, qui omnia cla-
rissima, etiam ea, quæ vident, quæ-
que oculis vsurpant, tamen, con-
tentionis & vincendi studio ne-
gare solent. Imperator Iustinia-
nus legem tulit de corrigendis
moribus, & de frenanda insolentia
Sacerdotum, & quamuis esset
Christianus & Catholicus Impe-
rator,

rator, tamen duos Papas successores Petri, vicarios Christi, Syluerium & Vigilium, de Papatu deiecit.

Iam verò qui auctoritatem sumunt in Episcopos: qui à Deo accipiunt mandata de Religione: qui reducunt arcam Dei, componunt sacros Psalmos, præfunt Sacerdotibus, ædificant Tempia, habent Cõciones de cultu Dei: qui Tempia repurgant, demoliuntur excelsa, incendunt lucos: qui Sacerdotes admonent officij, & illis scribunt leges vitæ: qui Prophetas impios occidunt: qui Episcopos summouent: qui cogunt Concilia Episcoporum: qui cum Episcopis vnà sedent, eosque quid agendum sit, instituunt: qui Episcopum hæreticum adiudicant supplicio: qui de Religione cognoscunt: qui subscribunt: qui pronunciant: atque hæc omnia, non alieno iussu, sed nomine suo, & rectè, & piè faciunt, an ad eos dicemus Religionis curam non pertinere? aut Magistratum Christianum, qui hisce rebus sese admis-

ceat, aut improbè, aut immodestè, aut impiè facere? His rebus Imperatores & Reges antiquissimi, & Christianissimi sese admiscuerunt: non tamen ea causa vnquam notati sunt aut impietatis, aut immodestia. Et quis quærat, vel Principes magis Catholicos vel exempla illustriora?

Quòd si hoc illis licebat, cùm essent ciuiles tantùm Magistratus, & præessent rebus publicis, quid hodie peccauerunt nostri Principes, quibus, cùm eo loco sint, idem tamen non liceat? Aut quæ tanta vis doctrinæ, iudicij, sanctitatis est in istis, vt præter consuetudinem omnium veterum, & Catholicorum Episcoporum, qui cum Principibus viris de Religione deliberarunt, nunc Principes Christianos à causæ cognitione, & à suo congressu reijciant? Sed rectè illi cauent sibi, regnòq; suo, quod alioqui vidèt breui esse ruiturum. Nam si illi, quos Deus in altissimo gradu collocauit, viderent, atque intelligerent istorum artes: contemni ab illis iussa Christi: obscurari

rari & extingui lucem Euangelij: sibi fucum fieri, imprudentibus illudi, atque obstrui aditum ad Regnum Dei: nunquam illi se vel ita superbè despici, vel ita contumeliosè haberi ludibrio, ita facile paterentur. Nunc autem illi eos incitia & cæcitate obstrictos sibi habent atque obnoxios.

Nos quidem, vti diximus, de mutanda Religione, nihil temerè aut insolenter, nihil nisi cunctanter, & magna cum deliberatione fecimus: neque id vnquam animum induxissemus facere, nisi nos & manifesta, atque indubitata voluntas Dei nobis in sacrosanctis Scripturis patefacta, & salutis nostræ ratio coëgisset. Etsi enim discessimus ab illa Ecclesia, quam isti appellant Catholicam, & ea re, nobis apud illos, qui iudicare non possunt, inuidiam faciunt, tamen id satis est nobis, satisque esse debet homini prudenti & pio, & de æterna via cogitanti, nos ab ea Ecclesia discessisse, quæ errare potuerit, quam Christus,

qui errare non potest, tantò antè
prædixerit erraturam, quàmque
nos ipsi oculis perspicuè videba-
mus à sanctis Patribus, ab Apосто-
lis, à Christo ipso, à primitiua &
Catholica Ecclesia discessisse. Ac-
cessimus autem, quantum maxi-
mè potuimus, ad Ecclesiam A-
postolorum, & veterum Catholi-
corum Episcoporum, & Patrum,
quam scimus adhuc fuisse inte-
gram, vtque Tertullianus ait, in-
corruptam virginem, nulla dum
idololatria, nec errore graui ac
publico contaminatam: nec tan-
tùm doctrinam nostram, sed eti-
am Sacramenta, præcùmque pu-
blicarum formam, ad illorũ ritus
& instituta direximus: vtque Chri-
stum ipsum, & omnes ferè pios fe-
cisse scimus, Religionẽ ab istis tur-
piter neglectam & deprauatam,
ad originem & ad primordia re-
uocauimus. Inde enim putauimus
instaurationem petendam esse,
vnde prima Religionis initia ducta
essent. Hæc enim ratio, inquit an-
tiquissimus Pater Tertullianus,
valet aduersus omnes Hæreses, Id
esse

esse verum, quodcunque primum:
 id esse adulterum quodcunque
 posterius. Irenæus sæpe ad anti-
 quissimas Ecclesias prouocauit,
 quæ Christo fuissent viciniore,
 quasque credibile vix esset, erra-
 uisse. Iam verò, cur ea hodie ra-
 tio non initur? Cur ad antiqua-
 rum Ecclesiarum similitudinem
 non redimus? Cur id à nobis ho-
 die audiri non potest, quod olim
 in Concilio Niceno, à tot Episco-
 pis, & Catholicis Patribus, nullo
 refragante, pronuntiatum est, ἢ θῆ
 ἀρχαία καλεῖται? Esdras cum ref-
 cere vellet ruinas Templi, non mi-
 sit Ephesum, quamuis ibi esset Di-
 anæ Templum pulcherrimum, &
 ornatissimum: cùmque vellet sa-
 cra, & Cæremonias restituere, non
 misit Romam, quamuis fortasse
 audisset ibi esse Hecatombas, So-
 litaurilia, Lectisternia, Supplica-
 tiones, & libros Numę Pompilij ri-
 tuales. Satis ille sibi putauit fore, si
 exemplar veteris Templi, quod ab
 initio Salomon ad Dei præscriptū
 excitauerat, & veteres illos ritus
 ac Cæremonias, quas Deus ipse

Mosi nominatim scripserat, haberet ante oculos & sequeretur.

Aggæus Propheta, cùm iam Templum ab Esdra restructum esset, & populo causa oblata satis iusta videri potuisset, sibi de tanto Dei Optimi Maximi beneficio gratulandi, tamen excussit omnibus lachrymas, quòd qui erant adhuc superstites, & priora Templi ædificia, antequam à Babylo- nijs deriperetur, viderant, meminissent, multum adhuc ab ea pulchritudine abesse, quæ olim fuerat. Tum enim demùm putassent, Templum egregiè instauratum, si ad pristinum exemplar, & veterem Templi maiestatem respondisset.

Diuus Paulus vt Cœnam Domini, quam Corinthij iam tũ cœperant corrumpere, repugnaret, proposuit illis institutionem Christi, quam sequerentur, Id inquit, ego vobis tradidi, quod acceperam à Domino. Et Christus, vt Pharisæorum errorem refelleret, Ad initia, inquit, redeundum est: ab initio non fuit sic.

Vtque

Vtque Sacerdotum sordes, & auaritiam coargueret, & Templum purgaret, hæc inquit, ab initio, domus orationis fuit, vt populus omnis piè & castè precaretur: atque ita vos oportebat nunc quoque eam instituere. Non enim ea causa extructa fuit, vt esset spelunca latronum.

Sic omnes in sacris Scripturis pij, & laudati Principes, eo maximè nomine laudati sunt, quòd ambulassent in vijs David patris sui, videlicet, quòd ad primordia & ad fontes rediissent, & religionem in integrum restituis-
sent.

Itaque nos cùm videremus omnia ab istis prorsus esse pessundata & in Templo Dei præter miseram ruinas nihil esse reliqui, consultissimum esse duximus, vt illas nobis Ecclesias proponeremus, quas certò sciremus, & non errasse, & Missas priuatas, & preces ignotas ac barbaras, & istam sacrorum corruptionem, atq; alias ineptias non habuisse.

Et cùm Templū Domini cupe-

remus in integrum restitutum, nō aliud fundamentum quærere volumus, quàm quod iam olim ab Apostolis sciremus esse iactum, quod est Seruator noster Iesus Christus.

Cumque audiremus Deum ipsum nobis loquentem in verbo suo, & videremus exempla illustra veteris & primitiue Ecclesie, incerta autem esset Concilij generalis expectatio, & euentus multo incertior: maximè verò cum certi essemus de voluntate Dei, & nefas esse duceremus nimium sollicitos esse atque anxios de sententijs hominum, non potuimus amplius cum carne & sanguine deliberare: illud potius fecimus, quod & rectè posset fieri, & à pijs hominibus, & Catholicis Episcopis sæpe multis factum esset: vt Prouinciali synodo nostris Ecclesijs prospiceremus. Sic enim veteres Patres scimus solitos esse experiri, antequam ad publicum orbis terrarum Conciliū veniretur. Extant hodie Canones scripti, in Concilijs municipalibus, Carthagini
Sub

sub Cypriano, Ancyra, Neocæsaria, Gangra, etiam in Paphlagonia, vt quidam putant, antequam Niceni Concilij Oecumenici nomen auditum esset. Ad hunc modum olim sine Concilio generali statim domi priuata disceptatione occursum est Pelagianis, & Donatistis. Sic cum Imperator Constantius apertè studeret Auxentio Arianarum partium Episcopo, Athanasius Episcopus Christianus, non ad Concilium generale, in quo videlicet propter Imperatoris potentiam, & studium partium videbat nihil posse fieri, sed ad clerum, populumque suum, hoc est, ad Prouincialem synodum prouocauit. Sic decretum est in Concilio Niceno, vt in singulos annos bis, in Carthaginensi, vt minimùm semel Episcoporum conuentus, in singulis prouincijs haberetur: quod Chalcedonense Concilium ait, ea causa fuisse factum, vt si qui errores, aut abusus uspiam emerfissent, statim in ipso vestigio, vbi nati fuissent, extinguerentur. Ita, cum Secundus, & Palladius Aquileiense Con-

cilium, quod nō esset generale ac publicum, repudiaret, Ambrosius Episcopus Mediolanensis respondit, Non debere illud nouum cuiquam videri, aut peregrinum, si Occidentis Episcopi eūocent Synodos, aut agant conuentus Prouinciales, id enim antea & ab Occidentalibus Episcopis non raro, & à Græcis sæpe factum esse. Ita Carolus Magnus Imperator Concilium habuit prouinciale in Germania contra Concilium Nicenū secundum, de tollendis imaginibus. Nec nobis quidem prorsus inaudita, aut noua est ea ratio. Nos enim habuimus aliquando in Anglia synodos Prouinciales, & domesticis legibus Ecclesias nostras ordinauimus. Quid multis? Certè Concilia illa plenissima & maxima, de quibus isti solent tantopere gloriari, si cum omnibus Ecclesijs, quæ per totum orbem terrarum agnoscunt, & confitentur nomen Christi, conferatur, quid obsecro aliud videri possunt, quàm priuata quædam Episcoporum Concilia, & synodi Prouinciales? Nam
etsi.

etsi fortè Italia, Gallia, Hispania, NB
 Anglia, Germania, Dania, Scotia.
 conueniat: absit autem Asia, Græ-
 cia, Armenia, Persia, Media, Me-
 sopotamia, Ægyptus, Æthiopia,
 India, Mauritania, quibus in lo-
 cis omnibus, & Christiani homi-
 nes multi sunt, & Episcopi: quo-
 modo potest cuiquam sano hu-
 iusmodi Concilium videri Gene-
 rale? At cum tot partes orbis
absint, quomodo possunt verè di-
cere, se habere consensum orbis
terrarum? Aut quale tandem erat
illud Concilium proximū Triden-
tinum, aut quomodo dici potuit
generale, cum ad illud ex omni-
bus Regnis & Regionibus Chri-
stianis, quadraginta tantum Epi-
scopi cōuenissent, & ex illis aliqui
ita disertis, vt remittendi esse vide-
rentur ad Grammaticos: ita verò
docti, vt nunquam perlegerint sa-
cras Literas. Quidquid est, veritas
 Euangelij Iesu Christi, non pen-
 det a Concilijs, aut, vt Paulus ait,
 abhumano die. Quòd si illi, quib⁹
 Ecclesiam Dei curæ esse oportuit,
 sapere nolint, & officio suo de-

NB

fuerit, atque animos suos contra Deum, & eius Christum obfirmauerint, & rectas vias Domini peruertere perrexerint, Deus lapides excitabit, & pueros infantes discretos faciet, vt semper existant aliqui, à quibus istorum mendacia refutentur. Potest enim Deus, non solum sine Concilijs, sed etiam inuitis Concilijs, & tueri, & promouere regnum suum. Multæ, inquit Salomon, sunt cogitationes in humano corde: sed Domini consilium manet firmum. Non enim est sapientia, non est prudentia, non est Concilium contra Dominum. Humanis operibus, inquit Hilarius, extracta non durant: aliter ædificanda, aliter conseruanda Ecclesia est. Ea enim posita est in fundamentis Apostolorum & Prophetarum, & continetur vno angulari lapide, Christo Iesu. Multò verò clarissimè & ad hæc tempora appositissimè D. Hieronymus, *in Prophe-
tâ Naum.* Quoscunque, inquit, Diabolus deceperit, & quasi suavi & pernicioso carmine Sirenarum illexerit ad dormiendum, eos excitat sermo diui-

*in Prophe-
tâ Naum.
cap. 3.*

diuinus, & dicit: Surge qui dormis, eleuare, & illuminabit te Christus. In aduentu ergo Christi, & sermonis Dei, & doctrinæ Ecclesiasticæ, & consummationis Ninivæ & speciosissimæ meretricis, eleuabitur populus & properabit, qui sub magistris antea fuerat sopitus: & ibit ad montes scripturarum: ibi inueniet montes, Mosen, Iesum filium Naue: montes, Prophetas, montes Noui Testamenti, Apostolos & Euangelistas. Et cum ad tales montes confugerit, & in huiusmodi mōtium fuerit lectione versatus, si non inuenerit qui eum doceat (messis enim erit multa, operarij pauci) tamen & populi studium comprobabitur, quod confugerint ad huiusmodi montes, & Magistrorum negligētia coarguetur. Hæc Hieronymus ita perspicuè, vt nihil opus sit interprete: ita ad ea, quæ nos iam oculis videmus euenisse, accommodatè, vt nobis quidem videatur, vniuersum statum temporum nostrorum, & ornatissimæ illius meretricis Babylonice ruinam, & Ecclesiæ Dei

Q

instaurationem, & cecitatem, atq; ignauiam Episcoporum, & studiū atque alacritatē populi, quasi Spiritu prophetico prædicere, & ante oculos nostros constituere voluisse. Quis enim tam cæcus est, vt non videat istos illos magistros esse, à quibus populus, vt Hieronymus ait, in errorē inductus sit, & consopitus: aut Niniuen istorū Romam pulcherrimis aliquando fucata coloribus, nunc detraeta Persona, & meliūs videri, & minoris fieri: aut homines pios excitatos tanquam è graui somno, ad lucem Euangelij, & ad voces Dei, nihil expectatis huiusmodi magistrorum Concilij, contulisse se ad montes scripturarum?

At saltem (inquiet aliquis) iniussu Romani Pontificis ista tentari non oportuit. illum enim vnum esse nodum, & vinculum societatis Christianæ: illum vnum esse Sacerdotem: illum Leuitici generis, quem Deus significauerit in Deuteronomio, à quo Consilium in rebus arduis & veritatis iudicium petendum sit: Si quis illius
iudi-

iudicio non obtemperet, illum in cōspectu fratrum suorum oportere interfici: illum, quidquid agat, non posse à quoquam mortalium iudicari: Christum in cælis regnare, illum in terris: illum vnum posse, quidquid Christus, aut Deus ipse potest. Illius & Christi vnum esse consistorium: sine illo nullam esse fidem, nullam spem, nullam Ecclesiam: qui ab illo discedat, eū abijcere & repudiare salutem suā. Hæc Canonistæ parafiti Pontificum, non nimium modestè illi quidem. Vix enim plura, certè non ampliora potuissent de Christo ipso dicere.

Nos quidem non voluptatis vilius humanæ, aut commodi causa à Pontifice discessimus. Atque vti-
am potius ille ita se gereret, ne opus esset discessione. Verum ita res erat, nos, nisi illo relicto, non potuimus ad Christum peruenire. Neq; ille nunc aliud fœdus nobiscum ferire vult, quàm quale olim rex Ammonitarū Naas ferire voluit cum Iabensibus, vt illis omnibus dextros oculos effoderet. Eri-

1. *Reg. 11.*

pere enim vult nobis sacras Scripturas, Euangelium salutis nostrę, & omnem illam spem quam habemus in Christo Iesu. Alijs enim conditionibus pacem non posse conuenire.

Nam quòd quidam tantopere solent prædicare, Papam solum esse successorem Petri, quasi ea causa Spiritum sanctum in sinu gerat, & errare non possit, leue ac nugatorium est. Animo pio, ac Deum timenti, promissa est Dei gratia, non cathedris & successionebus. Diuitiæ, inquit Hieronymus, potentiozem Episcopum facere possunt: omnes tamen Episcopi, quicumque sunt, sunt successores Apostolorum. Quòd si locus & inauguratio sola satis est, & Manasses successit Dauidi, & Caiaphas Aaroni, & idolum sepe stetit in Templo Dei. Archidamus olim Lacedæmonius, multa de se prædicabat, quòd esset ex Hercule oriundus: eius insolentiam ita refutabat Nicostratus: Atqui tu ex Hercule oriundus non videris. nam ille malos homines interfecit, tu ex bonis malos

malos facis. Cúmque Pharifæi iactarét successiones suas, & genus, & sanguinem Abrahami, vos, inquit Christus, quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo. hoc Abraham nunquam fecit: vos ex patre Diabolo estis, & eius voluntati vultis obsequi. Tamen vt aliquid successioni largiamur, an solus Papa successit Petro? Qua ergo in re, qua in Religione, in qua functione, in qua parte vitæ illi successit? Quid vnquam aut Petrus Papæ simile habuit, aut Papa Petro? Nisi hoc fortè velint dicere, Petrum cùm esset Romæ, nunquam docuisse Euangelium: nunquam pautisse gregem: abstulisse claves regni cælorum: abscondisse thesauros domini sui: tantùm sedisse in Laterano, & omnia spatia Purgatorij, & suppliciorũ genera digito descripsisse: animas miseras alias in cruciatum relegasse: alias, accepta mercede, repentè pro arbitrio exemisse: Missas priuatas, quæ in omnibus angulis dicerentur, tradidisse: sacra mysteria sum-

missa voce, & aliena lingua mussi-
tasse: Eucharistiam in omnibus
Templis, & altaribus collocasse:
eamque ante se, quocunque in-
cederet in asturcone gradario cū
luminibus & tintinnabilis circum-
tulisse: oleum, ceram, lanam, cam-
panas, calices, Tempa, altaria, sa-
cro anhelitu consecrassē: iubileā,
gratias, immunitates, expectatio-
nes, præventiones, annatas, pal-
lia, vīam palliorum, bullas, indul-
gentias, diplomata vendidisse, se-
le caput Ecclesiæ, & summū Pon-
tificem, & Episcoporum Episco-
pum, & solum sanctissimum ap-
pellasse: in alienas Ecclesias ius
& auctoritatem sibi vsurpasse: ab
omni se ciuili potestate exemisse:
bella gessisse: Principes inter se
commisisse: in aurata sella, corona
lemniscata, apparatu Persico, re-
gali sceptro, aureo diademate, lu-
cētibus gemmis, in hominum no-
bilium ceruicibus equitasse. Hæc
scilicet Petrus olim Romæ fecit,
eāque successoribus suis quasi per
manus tradidit. Hæc enim à Papis
hodie Romę fiunt: atque ita fiunt.
quasi

quasi aliud fieri nihil debeat. Aut, nisi hoc malint fortasse dicere, Papam ea nunc facere omnia, quæ olim scimus fecisse Petrū: discurrere in omnes terras: docere Evangelium, non tantum publicè, sed etiā priuatim per singulas domos: instare oportunè, importunè, tempestiuè, intempestiuè, opus facere Euangelistę: implere ministerium Christi: esse speculatorem domus Israël: accipere oracula, & voces Dei, easque vt acceperit, ita populo reddere: esse sal terræ: esse lucem mundi: non seipsum pascere, sed gregem: nō implicare se civilibus negotijs huius vitæ: non exercere dominium in populū Domini: nō quærere vt id sibi ab alijs ministretur: sed ipsum potius alijs ministrare: omnes Episcopos putare socios esse suos, & pares: subiectum esse principibus tanquam à Deo missis: reddere, quod Cæsaris est, Cæsari: quodq; veteres Episcopi Romani sine exceptione fecerūt, Imperatorē Dominū suū appellare. Hæc nisi nunc Papæ faciāt, & nisi ea quæ diximus, Petrus

fecerit, nihil est quòd de nomine Petri, & de ista successione tanto-perè glorientur. Quòd autem de secessione nostra querantur, & nos ad societatem & fidem suam reuocent, multò minus. Cobilonem, a-iunt, quendam Lacedæmonium, cùm fœderis ferendi causa missus esset legatus ad Regem Persarum, & aulicos fortè inuenisset ludentes alea, statim re infecta, rediisse domum: rogatum cur neglexisset ea facere, quæ publicè acceperat in mandatis, respondisse, quòd ignominiosum existimasset id fore Reipublicæ, si fœdus percussisset cum aleatoribus. At, si nos ad Pontificem, Pontificiòsque errores redire animum induceremus, & fœdus non tantùm cum aleatoribus, sed etiam cum hominibus longè nequioribus feriremus, esset id nobis non tantùm ad famam ignominiosum, sed etiam ad inflammandam aduersus nos iram Dei, & ad opprimendam extinguendamque conscientiam nostram perniciosum. Nam nos quidem discessimus ab illo, quem videbamus

debamus multa iam sæcula cæca-
 se orbem terrarum. Ab illo, qui ni-
 miùm insolenter dicere solebat, se
 errare non posse, & quidquid age-
 ret, non posse se à quoquam mor-
 talium, non à Regibus, non ab Im-
 peratoribus, non à toto clero, non
 ab vniuerso populo iudicari: non
 si mille animas secum abduceret
 ad inferos. ab illo, qui sibi Imperiũ
 sumebat, non tantùm in homi-
 nes, sed etiam in Angelos Dei, vt
 irent, redirent, ducerent animas
 in Purgatorium, & easdem redu-
 ceret, cùm ipse vellet: quem Gre-
 gorius clarissimè dicebat esse præ-
 cursorum & antesignanum Anti-
 christi, & à fide Catholica defecis-
 se: à quo Coryphæi, nostri illi, qui
 Euangelio, atque agnitæ veritati
 se opponunt, ad vnum omnes iam-
 pridem vltro, & libenter discesse-
 runt, & nunc etiam ab eodem non
 inuiti discederent, nisi eos incon-
 stantiæ nota, & pudor, & populi
 de se existimatio impediret. Po-
 stremò ab illo discessimus, cui ob-
 stricti non eramus, quique præter
 genium quendam loci, & succes-

R

sionem, quod pro se diceret, nihil habuit. Et nos quidem ab illo longè omnium iustissimè discessimus. Nostri enim Reges, illi etiam, qui auctoritatem, & fidem Episcoporum Romanensium, obseruantissimè sequebantur, satis iam olim senserunt iugum & Tyrannidem Regni Pontificij. Romani enim Episcopi & Henrico regi nostro, eius nominis secūdo, diadema de capite detraxerunt, eūque abiecta omni maiestate, priuato tantum habitu, ut esset suis omnibus ludibrio, ad Legatum suum venire demissum, & supplicem voluerunt: & in Regem nostrum Ioannē, Episcopos, & Monachos & nonnullam etiam partem nobilitatis armauerunt, & populum omnem iureiurādo, quo illi erant obstricti, liberarūt, eūque postremò nefariè per summū scelus, non tantum Regno, sed etiā vita exuerunt: & Henricum eius nominis octauum, nobilissimum Principem, diris & fulminibus defixerunt: & in illum modò Cæsarem, modò Gallum commouerunt, quòdque in ipsis erat, regnum
no-

nostrū prædæ, ac direptioni exposuerunt: homines insani ac fatui, qui aut tantum Regem, laruis, & crepitaculis perterrefieri posse crederent, aut tantum Regnum tam facilè, vno quasi bolo deuorari. Et quasi hæc omnia nõ essent satis, vniuersam etiam prouinciam vectigalem habere voluerunt: & ex ea quotannis census iniustissimos exegerunt. Tanti, videlicet, nobis constitit amicitia vrbs Romæ. Quòd si illi nobis ista imposturis, & malis artibus extorserunt, nihil causæ est, cur non illis eadem legitimis rationibus, & bonis legibus possint eripi. At si ea illis Reges nostri in illa caligine superiorum temporū, inducti opinione aliqua simulatę illorum sanctitatis, religionis ergò, vtrò, & liberaliter donauerunt, postea animaduerso errore, à posteris Regibus, qui eadem potestate sunt, possunt auferri. Irrita enim est donatio, nisi donatoris voluntate comprobetur. Voluntas autem videri non potest, quam error obfuscat atque impedit.

R ij

Habes Christiane lector, non esse nouum, si hodie postliminio restituta, & quasi renascens religio Christiana cōtumelijs, & conuitijs accipiatur: id enim & Christo ipsi, & Apostolis accidisse. Tamen ne tu te istis aduersariorū nostrorum clamoribus abduci, & tibi imponi patiaris, exposuimus tibi vniuersam rationē Religionis nostræ, quid de Deo Patre, quid de eius vnico filio Iesu Christo, quid de Spiritu sancto, quid de Ecclesia, quid de Sacramentis, quid de Ministerio, quid de sacris Scripturis, quid de Cæremonijs, quid de omni parte persuasionis Christianæ sentiamus. Diximus, nos omnes antiquas hæreses, quas aut sacrosanctæ Scripturæ, aut vetera Concilia condemnarunt, vt pestes & pernicies animorum, detestari. nos disciplinam Ecclesiasticam, quam aduersarij nostri prorsus eneruarunt, quantū maximè possumus, reuocare: & omnem vitæ licentiam & dissolutionem morū, priscis & auitis legibus, & ea qua par est, quāq; possumus seueritate

vin-

vindicare. Nos regnorum statum, eo quo accepimus, loco, sine imminutione vlla, aut mutatione retinere: & Principibus nostris Maiestatem, quantum maximè possumus, incolumè conseruare: nos ab illa Ecclesia, quam isti speluncam latronum fecerant, & in qua nihil integrum, aut Ecclesiæ simile reliquerant, quamque ipsi fatebãtur multis in rebus errauisse, vt Lothum olim è Sodoma, aut Abrahamum è Chaldæa, non contētioni studio, sed Dei ipsius admonitu discessisse, & ex sacris libris, quos scimus non posse fallere, certam quandã Religionis formam quæsiuisse, & ad veterum Patrum, atq; Apostolorum primitiuam Ecclesiam, hoc est, ad primordia atque initia, tanquam ad fontes rediisse. Auctoritatem autē in ea re, aut consensum Concilij Tridentini, in quo videremus nihil rectè, atque ordine geri, vbi ab omnibus in vnus nomen iuraretur: vbi legati Principum nostrorum contemnerentur: vbi nemo nostrorum Theologorum audire-

R iij

tur: vbi apertè partibus atque ambitioni studeretur, nō expectasse: sed quod olim sancti Patres, quōdque maiores nostri sæpe fecerunt, prouinciali conuentu nostras Ecclesias restituisse: Episcopi verò Romani, cui obstricti nō eramus, quique nihil habebat nec Christi, nec Petri, nec Apostoli, nec omninò Episcopi simile, iugum & tyrannidem pro eo, ac debuimus, excussisse. Postremò, nos inter nos, de omnibus dogmatis, & capitibus religionis Christianæ conuenire, & vno ore, vnòque spiritu colere Deum, & patrem Domini nostri Iesu Christi.

Quare Christiane ac pie lector, cū videas rationes & causas, & restitutæ apud nos Religionis, & successionis ab istis nostræ, mirari non debes, si Christo nostro obtēperare maluimus, quàm hominibus. Paulus nos admonuit, ne varijs istis doctrinis nos abduci pateremur: vtq; illos in primis fugeremus, qui sererent dissensiones præter illam doctrinam, quam à Christo, & Apostolis accepissent.

Iam-

Iamdudum, vt noctua ad Orientē solem, ita istorum imposturæ dilabuntur, & fugiunt ad aspectum, & lucem Euangelij, & quamuis ad cælum vsque extractæ atque exaggeratæ sint: tamen leui momento, & quodammodo sua sponte corruunt. Non enim putare debes ista omnia temerè, aut casu accidisse. Dei hæc voluntas fuit, vt inuitis propè omnibus, Euangelium Iesu Christi in orbem terrarum his temporibus spargeretur. Itaque, diuinis vocibus admoniti homines, sese vltro ad Christi doctrinam contulerunt. Nos quidem non gloriam ex ea re quæsiuimus, non opes, non voluptates, non otium. Hæc enim isti habent abundè omnia, & nos ea, cum apud illos essemus, multò largiùs & prolixiùs habebamus. Neque nos consensionem & pacem fugimus: sed pacis humanæ causa, cum Deo belligerari volumus. Dulce quidem, inquit Hilarius, est nomen pacis: sed aliud est, inquit, Pax, aliud seruitus. Nam vt, quod isti quærunt, Christus tace-

R iiij

re iubeatur : vt prodatur veritas Euangelij : vt errores nefarij diffimulent : vt Christianorum hominum oculis imponatur : vt in Deum aperte conspiretur, non ea pax est, sed iniquissima pactio seruitutis. Est quædam, inquit Nazianzenus, pax inutilis : est quoddam vtile dissidium. Nam pacem cum exceptione studendum est, quantum fas sit, quantumque liceat. Alioqui Christus ipse, non pacem in mūdum attulit, sed gladium. Quare si nos Papa secum in gratiam redire velit, ipse prius in gratiam redire debet cum Deo. Hinc enim, inquit Cyprianus, schismata oriuntur, quia caput nō quæritur, & ad fontem sacrarum Scripturarum non reditur: & cœlestis Magistri præcepta non seruantur. Non enim, inquit, pax ea est, sed bellum: nec Ecclesiæ iungitur, qui ab Euangelio separatur. Isti verò cauponari tantum solent nomen pacis. Pax enim illa quam tantoperè quærunt, otiosorum tantum est ventrum tranquillitas. Nā hæc omnia inter nos facile componi

poni possent, nisi ambitio, venter, luxus impedirent: hinc illæ lacrymæ: animus est in patinis. Id scilicet, clamant, atque obstrepunt, vt malè parta, foediùs & nequiùs tueantur. Queruntur hodie de nobis Indulgentiarij, Datarij, quæstores, lenones, alijque, qui quæstum putant esse pietatem, nec Iesu Christo seruiunt, sed suo ventri. Olim enim isti generi hominum fuit quæstus vberimus apud sæculum prius. Nunc autem quidquid Christo accedit, id omne sibi detractum putant. Id hodie Pontifex ipse queritur, refrixisse, videlicet, pietatem: reditus suos angustiores iam esse, quàm solebant. Itaque nos in odium rapit, quantum potest, & onerat contumelijs, & condemnat pro Hæreticis: vt, qui causam non intelligunt, putent, nullos esse homines nequiores. Nos tamen interim ea causa nec pudet, nec certè pudere debet Euangelij. Dei enim gloriam pluris facimus, quàm existimationem hominum. Scimus ista vera esse omnia, quæ docemus, nec

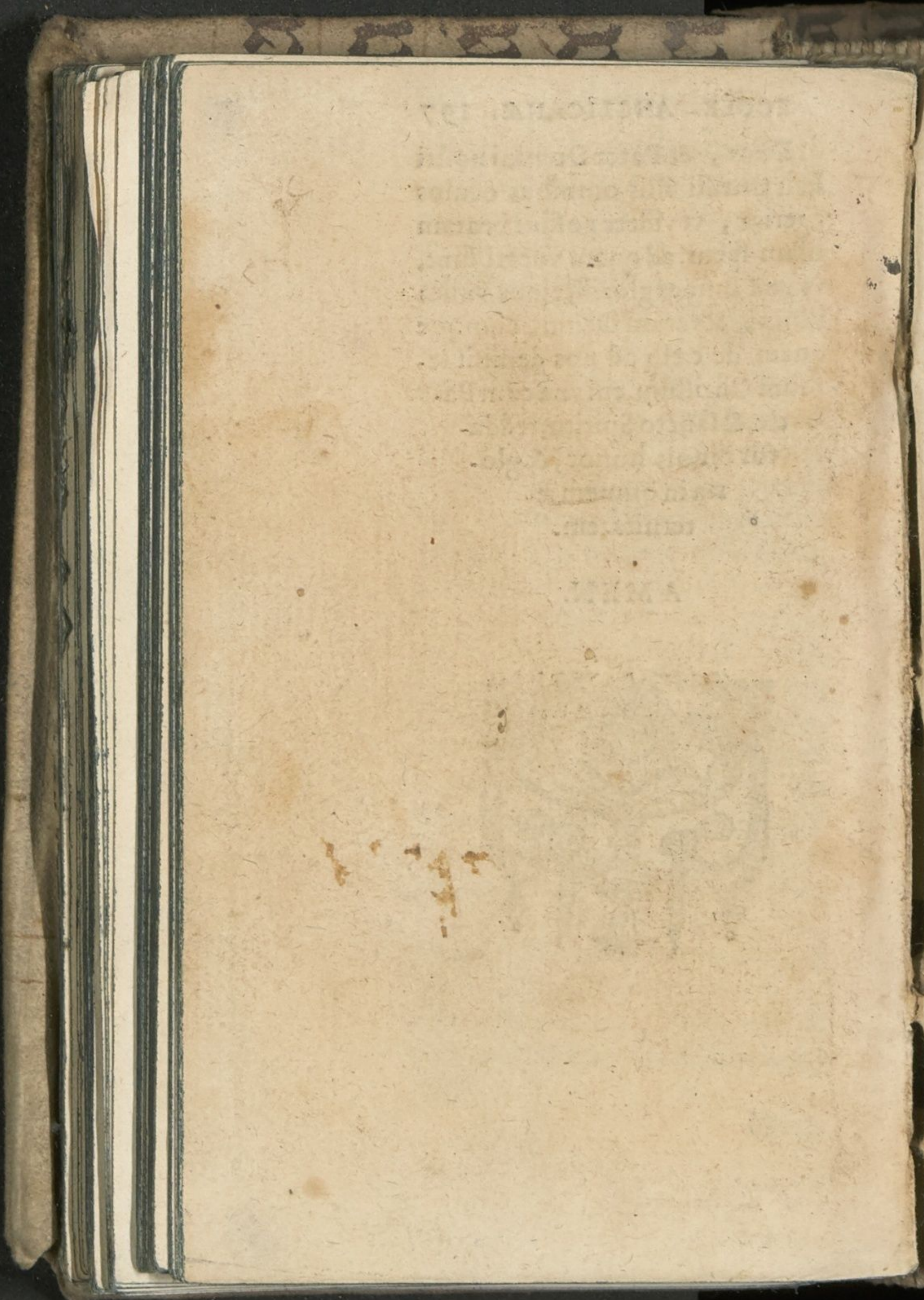
possumus aut vim facere conscientiae nostrae, aut testimonium dicere contra Deum. Nam si nos negamus partem aliquam Evangelij Iesu Christi coram hominibus, ille nos vicissim negabit coram Patre suo. Quod si qui sunt, qui offendi velint, & Christi doctrinam non ferant, caeci sunt, & duces caecorum: Veritas tamen praedicanda, & praenobis ferenda est, & patienter expectandum est tribunal Dei. Interim isti videant, quid agant, & de salute sua cogitent, & desinant odisse ac persequi Evangelium Filij Dei, ne illum aliquando sentiant vindicem, & ultorem causae suae. Deus se haberi ludibrio non sinet. Iam dudum homines vident quid agatur. Ista flamma, quanto magis reprimitur, tanto magis magisque erumpit, atque euolat. Infidelitas istorum non frustrabitur fidem Dei. Quod si duritiam istam animorum ponere, & Christi Evangelium recipere recusabunt, Publicani, & peccatores anteuertent illis in regno Dei.

Deus,

Deus , & Pater Domini nostri
Iesu Christi illis omnibus oculos
aperiat , vt videre possint beatam
illam spem, ad quam vocati sunt,
vt vnà omnes glorificemus vnum
illum , & verum Deum , eumque
quem de cælo ad nos demisit Ie-
sum Christum, cui vnà cum Pa-
tre, & sancto Spiritu, redda-
tur omnis honor , & glo-
ria in omnem æ-
ternitatem.

A M E N.

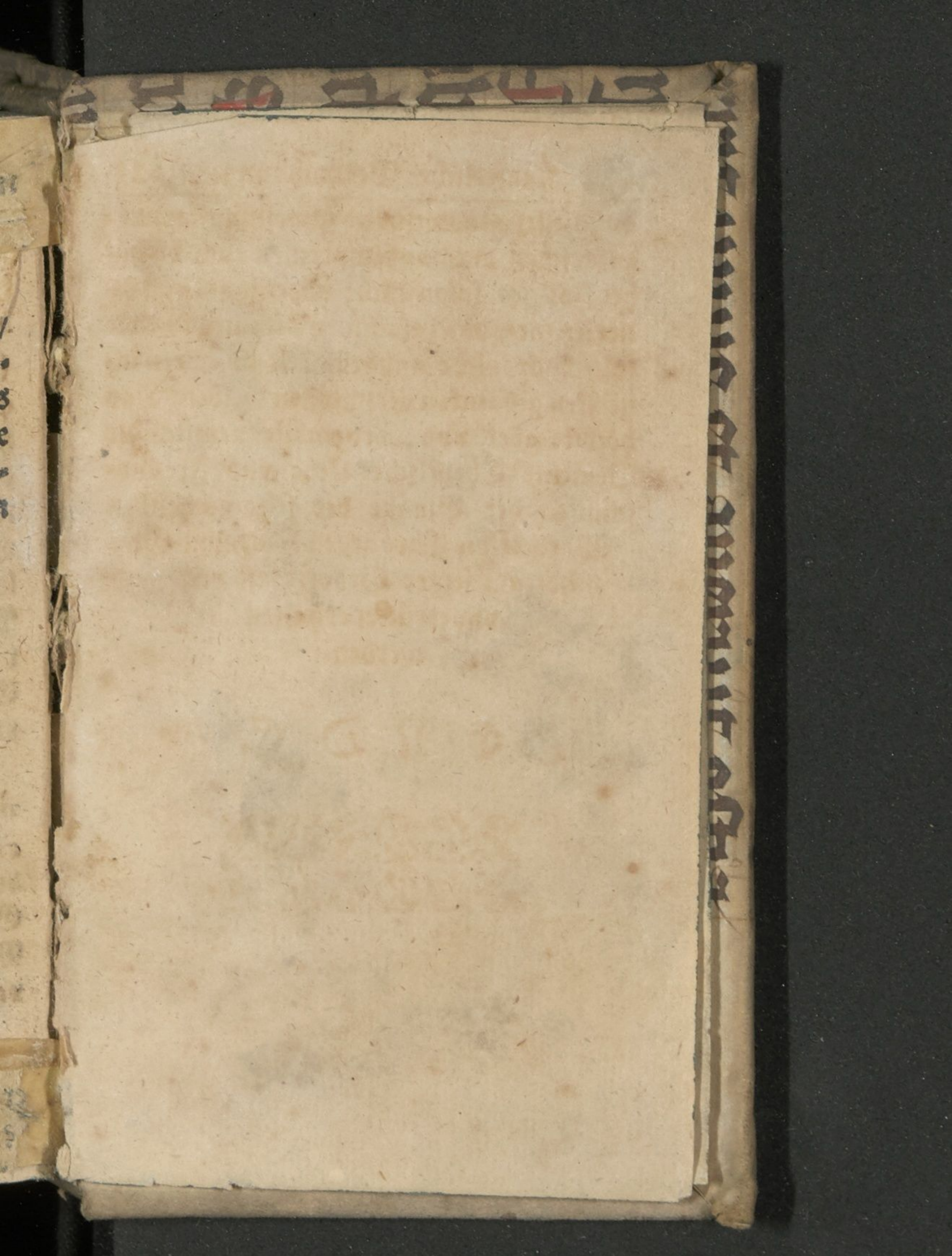

V
N
I

E
A

L

Handwritten text in a Gothic script, likely from the reverse side of the page, appearing as bleed-through or a continuation of text.

Vertical handwritten text in a Gothic script, possibly a marginal note or a continuation of text from the reverse side.

150979

AB150979

FL DA
VD 17

...
: nō cōfingua manus vras.

o melius ē mi hū. alise o

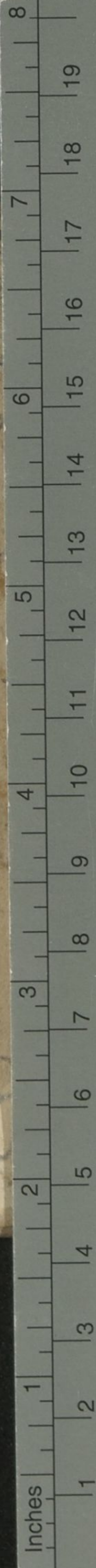
te mactere in manus vras:

ā pectore i manifestata.

exclamavit voce magna

hūa. **E**t exclamaverūt

ē fides amicus cā. **E**t in

Inches

Centimetres

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

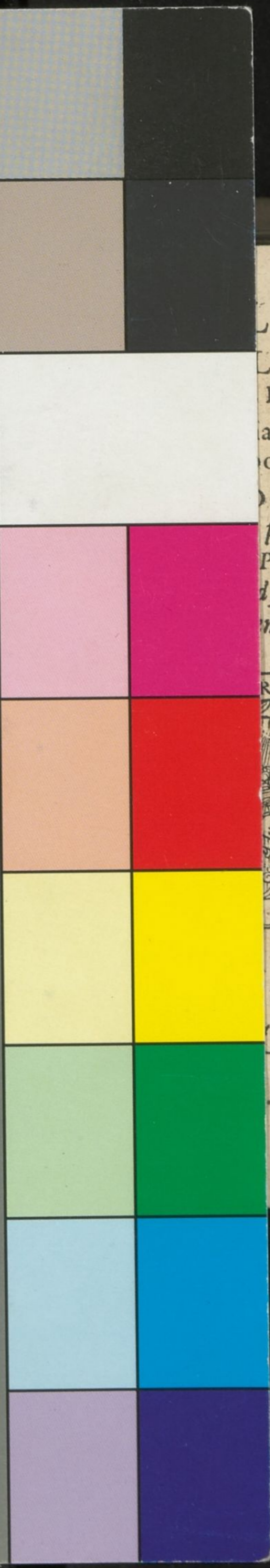
White

3/Color

Black

Farbkarte #13

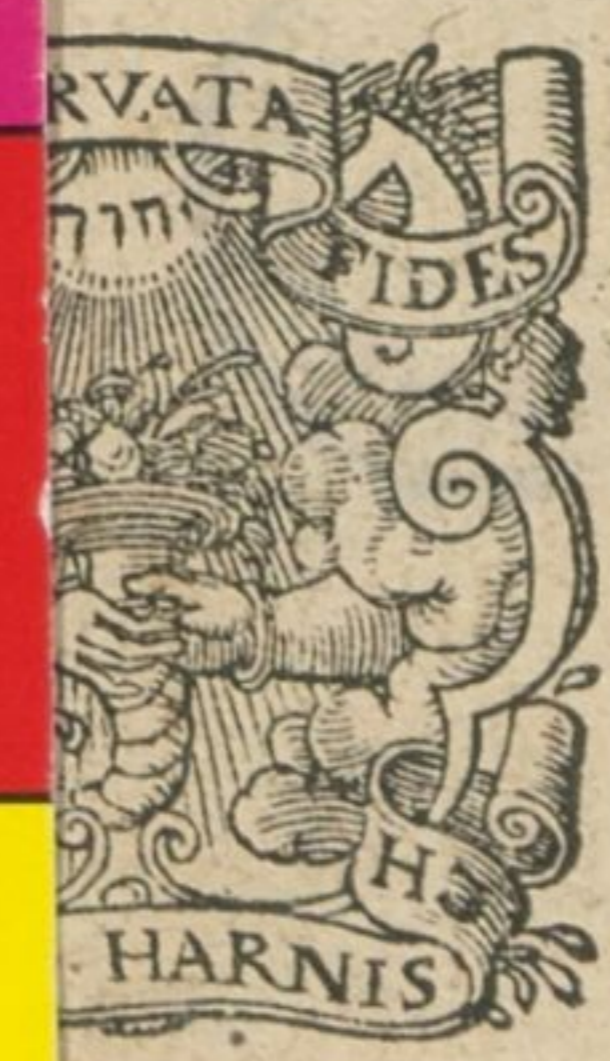
B.I.G.

LOGIA
LESIAE
ICANAE.

anne Muello, o-
o Sarisburiensi.

M. I.
pudet Euangelij
Potentia siquidem
salutem omni
enti. &c.

POLI
INORVM,
thas Harnisch, of
XXCVI.

Com. Horneig.
1739

Jo. Horneig.

